

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหาร
ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522



นายศุภณัฐ โสทธิพันธุ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LEGAL MEASURES IN PREVENTING AND COMBATING
FOOD CRIME UNDER THE FOOD ACT B.E. 2522

Mr. Supanatth Sotthibandhu



A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws
Faculty of Law
Chulalongkorn University
Academic Year 2014
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการ
กระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร
พ.ศ. 2522

โดย

นายศุภณัฐ โสทธิพันธ์

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโยภาส

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

อาจารย์ จิตรา เศรษฐอุตม

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. นันทวัฒน์ บรมานันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัชพล ไชยพร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโยภาส)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(อาจารย์ จิตรา เศรษฐอุตม)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ จิรัชัย มูลทองโร่ย)

ศุภณัฐ โสทธิพันธ์ : มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 (LEGAL MEASURES IN PREVENTING AND COMBATING FOOD CRIME UNDER THE FOOD ACT B.E. 2522) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศ. วีระพงษ์ บุญโณภาส, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: อ. จิตรา เศรษฐอุตม, 147 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติ อาหาร พ.ศ. 2522 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและ ปราบปรามการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เปรียบเทียบ กับมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับอาหารตาม กฎหมายอาหารของประเทศอังกฤษ สิงคโปร์และมาเลเซีย รวมถึงเสนอแนวทางว่ามาตรการทาง กฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับอาหารที่สามารถลดมูลเหตุจูงใจ และโอกาสในการกระทำความผิดลงได้ควรเป็นอย่างไร

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 กำหนดขึ้นภายใต้แนวความคิดในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทั่วไปซึ่งอาจ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถลดมูลเหตุจูงใจและโอกาสในการกระทำ ความผิดของผู้ประกอบการด้านอาหารลงได้เท่าที่ควร

ด้วยเหตุตามที่กล่าวมาข้างต้น จึงเสนอแนวทางให้นำมาตรการทางกฎหมายในการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจมาใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตาม พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 โดยเฉพาะมาตรการปรับเงินโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ ผู้กระทำความผิดได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดนั้น มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับ ทรัพย์สิน (Civil Forfeiture) ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ปีการศึกษา 2557

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

5586034434 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: FOOD CRIME / ECONOMIC CRIME / CONSUMER PROTECTION

SUPANATTH SOTTHIBANDHU: LEGAL MEASURES IN PREVENTING AND COMBATING FOOD CRIME UNDER THE FOOD ACT B.E. 2522. ADVISOR: PROF. VIRAPHONG BOONYOBHAS, CO-ADVISOR: CHITRA SETTAUDOM, 147 pp.

This dissertation aimed to study the offenses relating to food which following to the Food Act B.E. 2522, the concepts and theories, legal measures in prevent and combating food crime under the Food Act B.E. 2522 compared with the legal measures to prevent and combating food crime in England, Singapore and Malaysia and proposed legal measures to prevent and combating food crime which can reduce the motive and opportunity to commit the crime.

The study finds food crime under Food Act B.E. 2522 is established under the concept of preventing and combating with the general crime which may be a factor that law enforcement cannot reduce the motive and opportunity to commit the food crime as they should be.

Because of the reasons discussed above, I propose to take the legal measures to prevent and combat on economic crimes to adapt with the offense relating to Food Act B.E. 2522, especially in the measures to fine by regarding to the value of earning of the offender which received or will receive from the crimes. Moreover, Civil Forfeiture which is the legal measures in The Anti-Money Laundering Act B.E. 2542 and declared the offense measures are also the legal measures that should apply with the food crime.

Field of Study: Laws

Academic Year: 2014

Student's Signature

Advisor's Signature

Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเนื่องด้วยความเมตตาอย่างสูงจาก ศาสตราจารย์วีระพงษ์ บุญโญภาส อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และอาจารย์จิตรา เศรษฐอุดม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ซึ่งท่านทั้งสองได้สละเวลาอันมีค่ายิ่งในการให้คำปรึกษา และคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์นี้มาตั้งแต่ต้น อีกทั้งยังกรุณาตรวจสอบและชี้แนะให้เห็นถึงข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่จนกระทั่งวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างสูงสำหรับความเมตตาที่มีให้แก่ผู้เขียนตลอดมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร ที่ท่านกรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์จรัสชัย มูลทองโร่ย ที่ท่านกรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งทั้งสองท่านให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้หากปราศจากการสนับสนุนจากครอบครัว ผู้เขียนจึงกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และน้องสาวของผู้เขียนสำหรับกำลังใจและปัจจัยอื่นที่สนับสนุนการศึกษาของผู้เขียน อีกทั้งยังเป็นแรงกระตุ้นให้แก่ผู้เขียนในยามที่เกิดความท้อแท้ รวมทั้งเป็นแรงผลักดันให้ผู้เขียนเกิดความมุ่งมั่นในการศึกษาตลอดมา

ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ และน้อง ๆ ที่มอบกำลังใจ คำปรึกษา ความช่วยเหลือ และมิตรภาพที่ดีตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สิ่งที่คุณเขียนได้รับล้วนแต่มีส่วนในการทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้จนเสร็จสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่วงการนิติศาสตร์และผู้สนใจบ้างไม่มากก็น้อย และหากเป็นเช่นนั้น ผู้เขียนขอโน้มมฤทิสเป็นกตเวทิตาคุณแต่บิดา มารดา ครู อาจารย์ของผู้เขียนทุกท่าน แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอรับไว้แต่เพียงผู้เดียวและต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	7
1.3 สมมุติฐานของการศึกษาวิจัย.....	7
1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....	8
1.5 วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย.....	8
บทที่ 2 การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และ แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 ความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522.....	9
2.1.1 ลักษณะของการกระทำความผิด.....	9
2.1.2 ปัจจัยที่ทำให้การกระทำความผิดยากต่อการป้องกันและปราบปราม.....	10
2.1.3 ผลกระทบของการกระทำความผิด.....	12
2.1.4 สถานการณ์การกระทำความผิดในปัจจุบันของประเทศไทย.....	13
2.2 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	15
2.2.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค.....	15
2.2.2 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ.....	17
2.2.3 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม.....	27
2.2.4 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ.....	36

2.2.5 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดความผิดมูลฐานตามกฎหมายป้องกัน และปราบปรามการฟอกเงิน.....	46
2.2.6 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับข้อสันนิษฐาน	50
บทที่ 3 มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหาร ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และต่างประเทศ และมาตรการทางกฎหมายในการ ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายอื่นของประเทศไทย	52
3.1 มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหาร ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522.....	53
3.1.1 มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย	54
3.1.2 มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด	67
3.2 มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหาร ของต่างประเทศ	70
3.2.1 ประเทศอังกฤษ	70
3.2.2 ประเทศสิงคโปร์	79
3.2.3 ประเทศมาเลเซีย	85
3.3 มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายอื่น ของประเทศไทย	93
3.3.1 มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย	93
3.3.2 มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด	96
3.3.3 มาตรการเสริมอื่น	97
บทที่ 4 บทวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายที่น่าพิจารณานำมาใช้ในการป้องกันและปราบปราม การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522	99
4.1 มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด	99
4.1.1 มาตรการปรับเงิน	100
4.1.2 มาตรการริบทรัพย์สินและดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน	106

4.2	มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและเพิ่มอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย	111
4.2.1	มาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหาร	111
4.2.2	มาตรการจับกุมและสอบสวนผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่	116
4.3	มาตรการเสริมอื่น.....	122
4.3.1	มาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานและข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผล	122
4.3.2	มาตรการกำหนดความรับผิดเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคล.....	126
4.3.3	มาตรการโฆษณาแก้ไขความเข้าใจผิดและประกาศการกระทำผิด	129
4.3.4	การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการด้านอาหารและประชาชนผู้บริโภค..	132
บทที่ 5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	133
5.1	บทสรุป	133
5.2	ข้อเสนอแนะ	137
	รายการอ้างอิง	140
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	147

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำรงชีวิตของมนุษย์เรานั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งพาอาหาร ซึ่งถือได้ว่าเป็นหนึ่งในสี่ปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็น เพราะหากมนุษย์ขาดการรับประทานอาหารแล้วย่อมไม่อาจมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามความหมายทางวิชาการด้านโภชนาการ อาหารหมายถึงสิ่งที่มนุษย์นำมาบริโภคได้ โดยปราศจากพิษ และไม่ก่อให้เกิดพิษหรืออันตราย หรือสิ่งที่ทำให้เกิดโรคแต่อย่างใดอย่างหนึ่งต่อร่างกายเมื่อรับประทานอาหารนั้นเข้าไปแล้ว¹ อาหารตามความหมายนี้เมื่อรับประทานเข้าไปแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่ร่างกาย เช่น ให้พลังงานแก่ร่างกาย สร้างร่างกายให้เจริญเติบโต ซ่อมแซมร่างกายในส่วนที่สึกหรอ ทำให้อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายสามารถทำงานได้ตามปกติ เสริมสร้างให้ร่างกายมีความต้านทานโรค เป็นต้น

แต่หากพิจารณาในทางด้านระบาดวิทยาแล้ว อาหารถือได้ว่าเป็นหนึ่งในสิ่งที่ทำให้เกิดโรคได้ กล่าวคือ โรคหลาย ๆ ชนิดเกิดขึ้นเพราะอาหารหรือติดต่อกันได้โดยมีอาหารเป็นพาหะ เช่น โรคบิด โรคอาหารเป็นพิษ อหิวาตกโรค โรคอุจจาระร่วง ไข้ไทฟอยด์หรือไข้รากสาดน้อย เป็นต้น²

น้ำดื่มจัดว่าเป็นอาหารประเภทหนึ่งตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งจากผลการเฝ้าระวังแหล่งน้ำดื่มในครัวเรือนของประเทศไทยในปี 2556 พบว่า คุณภาพน้ำดื่มผ่านเกณฑ์มาตรฐานเพียงร้อยละ 33 เท่านั้น ไม่ว่าจะป็นน้ำจากตู้หยอดเหรียญ น้ำบรรจุขวด น้ำประปา น้ำฝน นอกจากนี้ รายงานของสำนักระบาดวิทยาเมื่อ พ.ศ. 2557 พบว่า ผู้ป่วยโรคอุจจาระร่วงและโรคบิดซึ่งเกิดจากการบริโภคน้ำที่ไม่สะอาดทั่วประเทศมีจำนวนกว่า 1 ล้านคนและเสียชีวิต 8 คน ส่วนในระยะ

¹ พรทิพย์ คำพอ, กฎหมายสาธารณสุข พระราชบัญญัติอาหาร, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสาร การพิมพ์, 2544), หน้า 39-40.

² สุวงศ์ ศาสตราวาท สุธชาติ ณ หนองคาย และพิพัฒน์ ทองผดุงโรจน์, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม Public Health Laws, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2536), หน้า 200-201.

2 เดือนแรกของ พ.ศ. 2558 พบว่า มีรายงานผู้ป่วยแล้วเกือบ 2 แสนคน³ ดั่งนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าในความเป็นจริงแล้ว อาหารที่เรารับประทานกันอยู่ทุกวันนี้อาจมีทั้งคุณและโทษต่อร่างกายในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ หากอาหารนั้นปราศจากการปนเปื้อนทางเคมี ปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ หรือปนเปื้อนทางอื่น ๆ อาหารที่เรารับประทานเข้าไปย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกาย แต่ในทางตรงกันข้ามหากอาหารที่เรารับประทานเข้าไปเกิดการปนเปื้อนไม่ว่าทางใดทางหนึ่งและไม่ว่าจะโดยเชื้อจุลินทรีย์หรือสารเคมีที่ตั้งใจจะใส่หรือไม่ตั้งใจจะใส่ก็ตาม ย่อมก่อให้เกิดโทษต่อร่างกาย ไม่ว่าจะก่อให้เกิดความเจ็บป่วยหรือความผิดปกติของร่างกาย หรือถ้ารุนแรงกว่านั้นก็อาจถึงขั้นได้รับอันตรายถึงชีวิตได้ ดังนั้น สิ่งหนึ่งที่เราควรให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเรื่องความอร่อยหรือคุณค่าทางโภชนาการก็คือเรื่องความปลอดภัยของอาหารที่เราบริโภค ซึ่งปัจจุบันโรคติดเชื้อในระบบทางเดินอาหารถือได้ว่าเป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยและเสียชีวิตที่สำคัญอย่างหนึ่งของคนไทย ไม่ว่าจะเป็โรคบิด โรคอาหารเป็นพิษ อหิวาตกโรค โรคอุจจาระร่วง ไข้ไทฟอยด์หรือไข้รากสาดน้อย ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่บั่นทอนคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยของประชาชนผู้บริโภคมาอย่างยาวนาน⁴ ทั้งอาจต้องสูญเสียเงินทองเป็นจำนวนมากในการรักษาพยาบาล ซึ่งนอกจากปัญหาและผลกระทบต่อประชาชนผู้บริโภคแล้วความปลอดภัยของอาหารยังส่งผลกระทบต่อไปถึงเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาของประเทศโดยรวมอีกด้วย⁵

ปัจจุบันกฎหมายที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ทางด้านคุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร เพื่อให้อาหารที่ผลิตหรือจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคในท้องตลาดมีคุณภาพดี มีความปลอดภัย ไม่มีการปนเปื้อนหรือปลอมปนก็คือพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งนอกจากการดำเนินการในด้านการคุ้มครองผู้บริโภคแล้ว การดำเนินการทางอาญากับผู้ประกอบการด้านอาหารที่กระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารอย่างมี

³ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, "พบโฆษณาผิดกฎหมายสูง 64%" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 21 เมษายน 2558. แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th/Content/20078-พบโฆษณาผิดกฎหมายสูง%2064.html>

⁴ พัฒน์ สุจันงค์, การสุขาภิบาลอาหาร (Food Sanitation), พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวพิตยา, 2526), หน้า 3-4.

⁵ ภักดี โพธิศิริ, "อาหารปลอดภัย : มาตรการทางกฎหมายหรือความสมัครใจ," ใน การประชุมสัมมนาทางวิชาการ : โรคติดต่อจากอาหารและการจัดระบบเฝ้าระวังการต้อยาของจุลชีพ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 1.

ประสิทธิภาพจนทำให้ผู้ประกอบการด้านอาหารเกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมาย ไม่กล้าที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมายหรือฝ่าฝืนกฎหมายอีก การดำเนินการทางอาญาเช่นนี้ย่อมถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคไปในตัวอีกทางหนึ่งเช่นกัน⁶

อย่างไรก็ตาม จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันพบว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารยังคงมีอยู่อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาตรวจจับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารปลอม⁷ ริงนกล่อม⁸ ซึ่งทั้งสองกรณีดังกล่าวถือว่าเป็นอาหารปลอม ทำให้ผู้บริโภคอาจได้รับอันตรายจากผลิตภัณฑ์อาหารทั้งสองชนิดดังกล่าวอีกด้วย การตรวจจับผลิตภัณฑ์กาแฟหลายยี่ห้อที่มีส่วนผสมของสารไซบูทรามิน⁹ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นอาหารที่มีสิ่งที่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพเจือปนอยู่ถือได้ว่าเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ การตรวจจับอาหารเจปลอม¹⁰ ซึ่งกรณีดังกล่าวถือว่าเป็นการใช้ฉลากเพื่อลวงหรือพยายามลวงผู้ซื้อให้เข้าใจผิดในเรื่องคุณภาพหรือลักษณะพิเศษอย่างอื่น

อีกทั้งจากข้อมูลสถานการณ์ด้านความปลอดภัยของอาหาร จากผลการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ใน พ.ศ. 2552 โดยเป็นการสำรวจถึงความเสี่ยงที่มีโอกาสเกิดมาก (Major risk) ตลอดทั้งห่วงโซ่การผลิตอาหาร¹¹ ซึ่งปรากฏผลการสำรวจที่น่าสนใจ อาทิเช่น ในกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปจากเนื้อสัตว์ประเภทสุกรและไก่พบว่ามีการใช้วัตถุเจือปนอาหารเกิน

⁶ ไพโรจน์ แก้วมณี, "เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง การพิจารณาทางคดีตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา," ใน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (นันทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2535), หน้า 1.

⁷ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, อย. พบผลิตภัณฑ์เสริมอาหารปลอมเกลื่อน ขอผู้บริโภคอย่าหลงเชื่อ เสี่ยงอันตราย (นันทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2552), หน้า 1-2. (อัดสำเนา)

⁸ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, เตือนและเฝ้าระวังริงนกล่อม (นันทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2553), หน้า 1-2. (อัดสำเนา)

⁹ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, อย. เผยผลตรวจพิสูจน์อาหาร พบสารไซบูทรามินในผลิตภัณฑ์กาแฟหลายยี่ห้อ (นันทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2556), หน้า 1-2. (อัดสำเนา)

¹⁰ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, บุกสถานที่จำหน่ายอาหารเจปลอมรายใหญ่ ยานสุขสวัสดิ์ พบมี DNA เนื้อสัตว์ผสม หลอกลวงผู้บริโภคในช่วงเทศกาลกินเจ (นันทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2554), หน้า 1-2. (อัดสำเนา)

¹¹ คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, กรอบยุทธศาสตร์ การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, 2554), หน้า 47-49.

มาตรฐานหรือไม่ถูกต้อง โดยผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ร้อยละ 50 ของจำนวนตัวอย่างผลิตภัณฑ์ทั้งหมด 550 ตัวอย่างใช้สีสังเคราะห์และวัตถุกันเสียไม่ถูกต้อง ในกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารทะเลประเภทกุ้งและปลาที่เพาะเลี้ยงมีการปนเปื้อนของยาปฏิชีวนะสูงถึงร้อยละ 18.82 จากจำนวนตัวอย่างที่สุ่มตรวจตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2552 จำนวนทั้งหมด 255 ตัวอย่าง นอกจากนี้ยังพบสารเคมีห้ามใช้ในอาหาร ได้แก่ สารบอแรกซ์ในลูกชิ้นปลา เนื้อปลาบดแช่เย็น แหนมปลา เป็นต้น และในกลุ่มผักและผลไม้มีการใช้วัตถุเจือปนอาหารไม่ถูกต้องตามกฎหมายและมีการใช้สารห้ามใช้ในอาหาร เช่น สีสังเคราะห์ สารกันรา และสารฟอกขาวในผักผลไม้ พบว่าผิดมาตรฐานร้อยละ 22.67 ซึ่งคิดจากจำนวนตัวอย่างที่ตรวจวิเคราะห์ตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2552 ทั้งหมด 600 ตัวอย่าง เป็นต้น นอกจากนี้ นักวิชาการจากมูลนิธิเพื่อผู้บริโภคได้ออกมาให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันพบว่า 1 ใน 3 ของอาหารที่จำหน่ายในประเทศไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะอาหารที่ผลิตจากภาคอุตสาหกรรมที่ใช้การผลิตจากเนื้อสัตว์ หรือเนื้อสัตว์แปรรูป มีความเสี่ยงได้รับสารกันบูด สี บอแรกซ์และฟอร์มาลิน ขณะที่อาหารแห้งก็มีความเสี่ยงได้รับสารฟอกขาว สี ยาฆ่าแมลง ส่วนผักผลไม้ก็เสี่ยงต่อการได้รับสารตกค้างจากยาฆ่าแมลงและสารกำจัดวัชพืช¹²

นอกจากความเสี่ยงด้านอาหารดังกล่าวที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องแล้ว การโฆษณาอาหารที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อผู้บริโภคก็เป็นความผิดที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและซ้ำซากเช่นเดียวกัน ดังปรากฏจากผลการเก็บข้อมูลของศูนย์เฝ้าระวังและรับเรื่องร้องเรียนผลิตภัณฑ์สุขภาพ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา พบว่า การโฆษณาอาหารผ่านวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ ชัยภูมิและสงขลา ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ถึงร้อยละ 95.2 และเมื่อพิจารณาเนื้อหาของโฆษณา พบว่า เป็นโฆษณาที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อผู้บริโภคสูงถึงร้อยละ 74.5 ส่วนการตรวจจับการโฆษณาสรรพคุณของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเกินจริงทางอินเทอร์เน็ต พบว่า ปริมาณคดีลักษณะดังกล่าวเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก โดยในปี 2551 พบการกระทำผิด 160 คดี ขณะที่ในปี 2554 พบการกระทำผิดถึง 237 คดี¹³

¹² สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร, "อาหารขายในไทย 1 ใน 3 ไม่ปลอดภัย" [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 21 มิถุนายน 2556. แหล่งที่มา: www.fic.ifrpd.ku.ac.th/fic/index.php/th/food-news-by-category-menu/240-food-21-06-2013.html

¹³ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, "พบโฆษณาผิดกฎหมายสูง 64%" [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 21 เมษายน 2558 แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th/Content/20078-พบโฆษณาผิดกฎหมายสูง%2064.html>

ทั้งประกอบกับรัฐบาลชุดปัจจุบันให้ความสำคัญกับปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารดังกล่าวจึงได้มีนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายเร่งหามาตรการและแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหานี้ และแม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะร่วมมือกันดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างถึงที่สุดแล้วก็ตาม เช่น การโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารผิดกฎหมายทางอินเทอร์เน็ตมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันถึง 4 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อ.ย.) ,สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ,กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (กระทรวง ICT) และกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค (บก.ปคบ.)¹⁴

แต่เนื่องจากมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ทั้งมาตรการตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และมาตรการตามประมวลกฎหมายอาญา ต่างเห็นได้ชัดว่าเป็นการกำหนดขึ้นจากทฤษฎีและแนวความคิดในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมธรรมดา ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่อาจลดมูลเหตุจูงใจและโอกาสในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของอุตสาหกรรมอาหารขนาดใหญ่ กลาง เล็กลงได้เท่าที่ควร กล่าวคือ

(1) มาตรการลงโทษโดยการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

กรณีแรกคือมาตรการลงโทษปรับ เห็นได้ว่าอัตราโทษปรับไม่ได้สัดส่วนกับผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการกระทำความผิด เช่น กรณีที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาตรวจจับผลิตภัณฑ์อาหารผิดกฎหมายได้ตามที่กล่าวไว้ในเชิงอรรถที่ 6-9 ข้างต้น เห็นว่า ของกลางที่มีการตรวจจับได้มีมูลค่าสูงตั้งแต่หลายแสนบาทไปจนถึงหลักสิบล้านบาท แต่มาตรการลงโทษโดยการปรับเงินที่สามารถนำมาบังคับใช้กับผู้กระทำความผิดได้มีเพียงอัตราโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท¹⁵

¹⁴ สำนักสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, "อย. ผนึกกำลัง กสทช. , กระทรวง ICT , บก.ปคบ. จัดการแก้ไข ปัญหาการโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพผิดกฎหมาย ปี 2558 ทางสื่อ ทีวี วิทยุ อินเทอร์เน็ต โซเชียลมีเดีย เพิ่มบทลงโทษสูงขึ้น" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 21 เมษายน 2558. แหล่งที่มา:

http://pr.moph.go.th/iprg/include/admin_hotnew/show_hotnew.php?idHot_new=72494

¹⁵ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 59.

ดังนั้นจึงทำให้สามารถเข้าใจได้ว่าเพราะเหตุใดผู้กระทำความผิดจึงเลือกที่จะเสี่ยงลงมือกระทำความผิด เช่นนี้ นอกจากนี้ ภายใต้โครงการการวิเคราะห์กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วย เศรษฐศาสตร์ปรากฏผลการศึกษาว่า ค่าปรับสูงสุดตามกฎหมายของไทยน่าจะอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าระดับที่เหมาะสมมากจนไม่สามารถป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดได้¹⁶

กรณีที่สองคือมาตรการลงโทษโดยการริบทรัพย์สิน เห็นได้ว่าการที่ศาลจะสั่งริบทรัพย์สินนั้น นอกจากกรณีที่ทรัพย์สินนั้นทำหรือมีไว้เป็นความผิดแล้ว โจทก์จะต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลยและ พิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของจำเลยซึ่งจำเลยได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้หรือได้มาจากการกระทำความผิด ศาลจึงจะสั่งริบทรัพย์สินนั้น¹⁷ แต่ในความเป็นจริงแล้ว เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับทรัพย์สินมาจากการกระทำความผิดก็มักจะต้องปรับเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพย์สินนั้น ทั้งนี้เพื่อให้ยากแก่การสืบสวน ติดตามร่องรอยทางการเงินของทรัพย์สินนั้นและเพื่อให้ทรัพย์สินนั้นรอดพ้นจากเงื้อมมือของมาตรการ ริบทรัพย์สินด้วย¹⁸

(2) มาตรการลงโทษจำคุก แม้อัตราโทษจำคุกในปัจจุบันจะกำหนดไว้ในอัตราที่ค่อนข้างสูง แต่เนื่องจากโทษจำคุกเป็นโทษที่ทำให้สังคมสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ในการทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ของประเทศ และใช้ต้นทุนในการบริหารจัดการต่าง ๆ สูงกว่าโทษปรับ อีกทั้งยังทำให้เกิดตราบาปแก่ ผู้กระทำความผิดภายหลังจากพ้นโทษแล้วด้วย¹⁹ ผู้เขียนจึงเห็นว่ามาตรการลงโทษจำคุกไม่สมควรใช้ เป็นมาตรการลงโทษหลักในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตาม พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

ดังนั้น ประเด็นปัญหาในการศึกษาวิจัยของผู้เขียน คือ มาตรการทางกฎหมายในการป้องกัน และปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารที่สามารถลดโอกาสและลดมูลเหตุจูงใจในการ กระทำความผิดลงได้ควรเป็นอย่างไร โดยผู้เขียนจะเริ่มศึกษาวิจัยจากประเด็นว่า ความผิดเกี่ยวกับ

¹⁶ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, นิติเศรษฐศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2554), หน้า 23.

¹⁷ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 32-34.

¹⁸ วีระพงษ์ บุญโญภาส, อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ *Economic Crime*, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ นิติธรรม, 2552), หน้า 48-52.

¹⁹ อิศร์กุล อุณหเกตุ, ระบบค่าปรับทางอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เป้นไท, 2556), หน้า 5.

อาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นอย่างไร และแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างไร ประเด็นต่อมาผู้เขียนจะศึกษาวิจัยว่า ประเทศไทยและประเทศที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกันนี้มีมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารอย่างไร แต่ละมาตรการมีข้อดีข้อเสียอย่างไร และในประเด็นสุดท้ายผู้เขียนจะศึกษาวิจัยว่า มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของประเทศต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาวิจัยมานั้น มีหลักการ เหตุผลความจำเป็นและความเป็นไปได้เพียงใดในการนำมาปรับใช้กับประเทศไทย มีข้อจำกัดหรือไม่ อย่างไร และจะสามารถแก้ไขข้อจำกัดนั้นได้หรือไม่ อย่างไร และในบทสุดท้ายผู้เขียนจะสรุปคำตอบจากประเด็นปัญหาในการศึกษาวิจัยและเสนอแนวทางในการแก้ไขประเด็นปัญหาดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อค้นหาว่าความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นอย่างไร และแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างไร
2. เพื่อค้นหาว่าประเทศไทยและประเทศที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกันนี้มีมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารอย่างไร
3. เพื่อเสนอแนวทางว่ามาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารที่สามารถลดโอกาสและลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดลงได้ควรเป็นอย่างไร

1.3 สมมุติฐานของการศึกษาวิจัย

การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ แต่มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดดังกล่าวกำหนดขึ้นภายใต้แนวความคิดในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทั่วไปซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่อาจลดมูลเหตุจูงใจและโอกาสในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของอุตสาหกรรมอาหารขนาดใหญ่ กลาง เล็กลงได้เท่าที่ควร ถ้านำมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจมาใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายและการแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การศึกษานี้มุ่งศึกษาถึงแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของประเทศอังกฤษ สิงคโปร์และมาเลเซีย

1.5 วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ดำเนินการศึกษาวิจัยแบบวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากกฎหมาย, หนังสือ, วารสาร, วิทยานิพนธ์, บทความ, เอกสารวิชาการ, รายงานการสัมมนาและข้อมูลในระบบออนไลน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ แล้วจึงนำมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปและข้อเสนอแนะ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. ทำให้ทราบว่าความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นอย่างไร และแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างไร
2. ทำให้ทราบว่าประเทศไทยและประเทศที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกันนี้มีมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารอย่างไร
3. ทำให้ทราบว่ามาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารที่สามารถลดโอกาสและลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดลงได้ควรเป็นอย่างไร

บทที่ 2

การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และ แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากประเด็นปัญหาในการศึกษาวิจัยของผู้เขียนที่ว่า “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารที่สามารถลดโอกาสและลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดลงได้ควรเป็นอย่างไร” การศึกษาวิจัยในบทนี้ผู้เขียนจึงตั้งประเด็นปัญหาประจำบทนี้ว่า “ความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นอย่างไร และแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างไร” โดยผู้เขียนจะเริ่มต้นจากการค้นหาว่า ความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นอย่างไร หลังจากนั้นผู้เขียนจึงค้นหา แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ และแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดความผิดมูลฐานตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ตามลำดับ

2.1 ความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

2.1.1 ลักษณะของการกระทำความผิด

พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522¹ กำหนดความผิดเกี่ยวกับอาหารไว้หลายลักษณะ ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมให้เกิดความปลอดภัยของอาหาร ซึ่งสามารถแบ่งประเภทความผิดได้เป็น 3 ประเภทหลัก คือ

1. การผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายอาหารที่ไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภค หรือไม่เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภคเกี่ยวกับส่วนประกอบหรือคุณภาพของอาหาร

¹ “พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522”, (2522, 13 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 96 ตอนที่ 79, หน้า 1.

2. การอธิบาย นำเสนอหรือโฆษณาอาหารด้วยข้อความเท็จหรือทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารนั้น และ

3. การกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติอื่น ๆ ของพระราชบัญญัติอาหารนี้ เช่น การกำหนดความผิดเพื่อควบคุมเกี่ยวกับสถานที่ผลิตอาหาร หรือการกำหนดความผิดเพื่อใช้เป็นมาตรการให้ผู้รับอนุญาตปฏิบัติตามคำสั่งของผู้อนุญาต เป็นต้น

2.1.2 ปัจจัยที่ทำให้การกระทำความผิดยากต่อการป้องกันและปราบปราม

ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมอธิบายว่า “การกระทำความผิด” หรือ “อาชญากรรม” นั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยหลัก 2 ประการประกอบกัน คือ (1) มูลเหตุจูงใจ และ (2) โอกาสในการกระทำความผิด²

การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยหลัก 2 ประการประกอบกัน แต่โดยเหตุที่การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารในหลายกรณีมีเหตุปัจจัยอื่นอีกที่ทำให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารยากต่อการป้องกันและปราบปราม เช่น กรณีที่เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเข้าร่วมกับตำรวจกองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค (บก.ปคบ.) และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุพรรณบุรีเข้าตรวจสอบบริษัท คิงส์ เฮลท์ตี้ เนเจอร์โปรดักส์ จำกัด เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่า บริษัทดังกล่าวเป็นผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อลดน้ำหนักที่มีการแสดงฉลากไม่ถูกต้อง ฉลากมีข้อความที่เป็นการลวงหรือพยายามลวงให้ผู้ซื้อเข้าใจผิดในเรื่องของสถานที่ผลิต สถานที่ผลิตไม่ได้รับใบอนุญาตผลิตอาหารและมีสัญลักษณ์ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร หรือ GMP และหากผลการตรวจวิเคราะห์พบยาลดความอ้วนไซบูทรามิน หรือยาอื่น ๆ จะจัดเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์อีกด้วย ซึ่งนอกจากอัตราโทษจำคุกแล้ว อัตราโทษปรับสูงสุดที่สามารถปรับได้รวมทุกฐานความผิดแล้วคือ 190,000 บาท โดยมีมูลค่าของกลางทั้งหมดรวมประมาณ 10 ล้านบาท ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาได้ดำเนินคดีและเปรียบเทียบปรับมาแล้วหลายครั้ง แต่ยังไม่เด็ดขาด ทั้งนี้ ตามจุลสารข่าวเพื่อ

² นัทธิ จิตสว่าง, "การป้องกันอาชญากรรม," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15, พิมพ์ครั้งที่ 10 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2555), หน้า 69-70.

สื่อมวลชนของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา³ หรือกรณีที่เจ้าหน้าที่ของกรมสอบสวนคดีพิเศษร่วมกับชุดปฏิบัติการพิเศษ สำนักปฏิบัติการพิเศษ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเข้าตรวจสอบบริษัท เมโซ เอนเทอร์ไพรซ์ จำกัดเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่า บริษัทดังกล่าวเป็นผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อลดน้ำหนัก และบริษัท สุกฤษ 55 จำกัดเป็นผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อลดน้ำหนักที่มีการแสดงฉลากไม่ถูกต้องไม่ตรงกับที่จัดแจ้งไว้ ฉลากมีข้อความที่เป็นการอวดอ้างสรรพคุณต่าง ๆ ที่ฝ่าฝืนประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยอาหารและยา และหากผลการตรวจวิเคราะห์พบยาลดความอ้วนไซบูทรามิน หรือยาอื่น ๆ จะจัดเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์อีกด้วย โดยมีมูลค่าของกลางทั้งหมดรวมประมาณกว่า 100 ล้านบาท นอกจากนี้ยังพบว่าผลิตภัณฑ์เสริมอาหารดังกล่าวมีมูลค่าการจำหน่ายต่อปีประมาณกว่า 600 ล้านบาท ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาได้ดำเนินคดีและเปรียบเทียบปรับมาแล้วหลายครั้ง แต่ยังไม่เด็ดขาด ทั้งนี้ ตามข่าวประชาสัมพันธ์ในเว็บไซต์ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ⁴ เป็นต้น ซึ่งจากกรณีดังกล่าวข้างต้นเห็นได้ว่ามีเหตุปัจจัยที่ทำให้การกระทำ ความผิดเกี่ยวกับอาหารยากต่อการป้องกันและปราบปราม ดังนี้

(1) ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ประกอบการด้านอาหาร มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหาร ทราบถึงช่องทาง ช่องว่างรวมทั้งโอกาสต่าง ๆ ในการกระทำความผิด และการหลบเลี่ยงให้พ้นจากเงื้อมมือของกฎหมายเป็นอย่างดี ยิ่งเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ยิ่งยากต่อการป้องกันและปราบปราม

(2) ผลตอบแทนจากการกระทำความผิดมีมูลค่าสูง ทำให้ผู้กระทำความผิดมีแรงจูงใจที่จะเสี่ยงกระทำความผิดมากขึ้น ประกอบกับอัตราค่าปรับที่มีจำนวนน้อยไม่ได้สัดส่วนกับผลตอบแทนจาก

³ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, อย.ร่วมกับ บก.ปคบ. และ สสจ.สุพรรณบุรีจับผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เสริมอาหารชื่อดังรายใหญ่คาหนังคาเขา พบวัตถุต้องสงสัยเป็นยาลดความอ้วน! ยึดของกลาง 10 ล้านบาท (นทพฐี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2557), หน้า 1-4. (อัดสำเนา)

⁴ กรมสอบสวนคดีพิเศษ, "ดีเอสไอ-สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ และ อย. สนธิกำลังเข้าตรวจสอบโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร และบริษัท เมโซ เอนเทอร์ไพรซ์ จำกัด" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 30 มิถุนายน 2558. แหล่งที่มา: <http://www.dsi.go.th/view.aspx?tid=T0000739>

การกระทำความผิดที่มีมูลค่าสูงกว่ามาก ทำให้ผู้ประกอบการด้านอาหารที่ตัดสินใจกระทำความผิดเต็มใจที่จะเสียค่าปรับเพื่อแลกกับผลตอบแทนที่จะได้รับจากการกระทำความผิดนั้น

(3) ผลกระทบจากการกระทำความผิดอาจไม่ได้ส่งผลให้เห็นอย่างชัดเจนในทันทีที่กระทำความผิด ผู้เสียหายจึงรับรู้ถึงความเสียหายช้า กล่าวคือ หลายกรณีผลกระทบจากการรับประทานผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่ปลอดภัย หรือไม่ได้คุณภาพหรือไม่ได้มาตรฐานเพียงพออาจยังไม่แสดงผลต่อสุขภาพของผู้บริโภคในทันทีที่รับประทานเข้าไป แต่สารเคมีหรือสารปนเปื้อนเหล่านั้นจะเข้าไปสะสมอยู่ในร่างกายของผู้บริโภคและอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภคในอนาคตได้

(4) พยานหลักฐานที่จะใช้ในการพิสูจน์เจตนาในการกระทำความผิดมักไม่ชัดเจนเพียงพอ ทำให้เป็นการยากต่อการพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามที่ฟ้อง เพราะแม้ว่าโจทก์จะสามารถพิสูจน์องค์ประกอบภายนอกของการกระทำความผิดได้แล้วก็ตาม แต่การพิสูจน์องค์ประกอบภายในของการกระทำความผิดหรือเจตนาในการกระทำความผิดนั้นกระทำได้ยาก หากผู้ประกอบการด้านอาหารปฏิเสธความรับผิดชอบโดยอ้างว่าไม่รู้ว่ามีอาหารที่ตนผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายเป็นอาหารที่ไม่ปลอดภัย ไม่บริสุทธิ์หรือผิดมาตรฐาน เนื่องจากพยานหลักฐานในการพิสูจน์เจตนามักจะอยู่ในความครอบครองของผู้ประกอบการด้านอาหารนั้น

(5) แม้ความผิดดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้บริโภค แต่ความใส่ใจหรือความรู้สึกร่วมในฐานะผู้บริโภคคนหนึ่งที่ได้รับความสะดวกน้อย ผู้บริโภคมักมองว่าเป็นเรื่องการยอมรับความเสี่ยงภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเอง

(6) การกระทำความผิดส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและประชาชนผู้บริโภคในวงกว้าง

2.1.3 ผลกระทบของการกระทำความผิด

การกระทำความผิดย่อมส่งผลกระทบต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นในด้านใดหนึ่ง มากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป ซึ่งการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารมีผลกระทบในหลายด้าน ดังนี้

(1) ผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริโภค กล่าวคือ ประชาชนผู้บริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยย่อมมีโอกาสเสี่ยงที่จะได้รับสารปนเปื้อนหรือเชื้อโรค อาจเกิดอาการแพ้หรือเจ็บปวดได้มากกว่าผู้ที่ไม่ได้บริโภคอาหารดังกล่าวเข้าไป

(2) ผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจด้านอาหาร กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดย่อมมีต้นทุนในการประกอบธุรกิจที่ต่ำกว่าผู้ประกอบการอื่น ๆ จึงทำให้ความสามารถในการแข่งขันของผู้กระทำความผิดมีมากกว่าผู้ประกอบการอื่น ซึ่งหากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไปผู้ประกอบการอื่นก็อาจจะต้องเลิกประกอบธุรกิจด้านอาหารหรือไม่ก็ต้องหันไปกระทำความผิดเช่นเดียวกันเพื่อความอยู่รอดทางธุรกิจของตน

(3) ผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือและชื่อเสียงของประเทศ กล่าวคือ ถ้าการกระทำความผิดด้านอาหารมีอยู่อย่างต่อเนื่องย่อมส่งผลถึงความน่าเชื่อถือและชื่อเสียงในด้านความปลอดภัยและคุณภาพอาหารของประเทศ การค้าการลงทุนด้านผลิตภัณฑ์อาหารกับต่างประเทศย่อมถูกควบคุมหรือตรวจสอบมากขึ้น

2.1.4 สถานการณ์การกระทำความผิดในปัจจุบันของประเทศไทย

การกระทำความผิดเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารในปัจจุบันของประเทศไทยปรากฏให้เห็นเป็นประจำจากรายงานข่าวและการประชาสัมพันธ์ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เช่น กรณีตรวจจับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารผิดกฎหมาย ทั้งไม่มีฉลากภาษาไทย ไม่มีเลขสารบบอาหาร และโฆษณาโอ้อวดสรรพคุณผลิตภัณฑ์โดยไม่ได้รับอนุญาต⁵ กรณีตรวจจับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารแสดงฉลากไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้องตามเงื่อนไขและวิธีการแสดงฉลาก รวมทั้งพบผลิตภัณฑ์กาแฟที่อวดอ้างว่าลดความอ้วน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเคยตรวจจับแล้วและพบว่ามีกรลักลอบใส่สารไซบูทรามินซึ่งเป็นสารต้องห้ามเพราะเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค⁶ กรณีตรวจจับผลิตภัณฑ์สุขภาพผิดกฎหมายลักลอบนำเข้ามายาขายให้กับผู้บริโภคและไม่ขออนุญาตนำเข้ากับสำนักงานคณะกรรมการ

⁵ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, อย. ร่วมกับ บก.ปคบ. บุกหลายบริษัทขายตรงผลิตภัณฑ์เสริมอาหารผิดกฎหมายรายใหญ่อย่างสรรพคุณสิ้นค้าบำรุงสุขภาพ ยืดของกลางมูลค่ากว่า 1.2 ล้านบาท (นทปฐรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2555), หน้า 1-2. (อัดสำเนา)

⁶ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, บุกหลายแหล่งผลิตและขายส่งผลิตภัณฑ์สุขภาพผิดกฎหมาย ส่งขายต่างจังหวัด ย่านดอนเมือง มูลค่าของกลางกว่า 1.5 ล้านบาท (นทปฐรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2555), หน้า 1-2. (อัดสำเนา)

อาหารและยา รวมทั้งไม่ได้ขออนุญาตขึ้นทะเบียนตามกฎหมายด้วย⁷ กรณีตรวจจับร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์กาแฟสำเร็จรูปอันตรายลักลอบใส่ยาลดความอ้วน ทั้งอ้างสรรพคุณลดความอ้วน ฉลากเป็นภาษาต่างประเทศ และตรวจจับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารหลายรายการซึ่งล้วนแสดงฉลากเป็นภาษาต่างประเทศ และบางผลิตภัณฑ์นำเลขสารบบอาหารของผลิตภัณฑ์อื่นมาแสดงบนฉลาก⁸

จากกรณีดังกล่าวข้างต้นเห็นได้ว่า ของกลางที่มีการตรวจจับในแต่ละครั้งมีมูลค่าสูงตั้งแต่หลักล้านไปจนถึงหลักสิบล้านบาท แต่บทลงโทษที่บังคับใช้กับผู้กระทำความผิดเป็นเพียงโทษจำคุกกระยะสั้นและโทษปรับอัตราไม่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับหากกระทำความผิดสำเร็จ ทำให้สามารถเข้าใจได้ว่าเพราะเหตุใดผู้กระทำความผิดจึงเลือกที่จะเสี่ยงกระทำความผิดเช่นนี้ และทำให้สามารถเข้าใจได้ว่าเพราะเหตุใดการกระทำความผิดเช่นนี้จึงยังคงปรากฏให้เห็นอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะพยายามป้องกันและปราบปรามอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม

นอกจากกรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารในส่วนของอาหารสำเร็จรูปที่ผลิตในเชิงอุตสาหกรรมแล้ว จากการสำรวจถึงความเสี่ยงที่มีโอกาสเกิดมาก (Major risk) ตลอดทั้งห่วงโซ่การผลิตอาหารตามข้อมูลสถานการณ์ด้านความปลอดภัยของอาหาร จากผลการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ใน พ.ศ. 2552 ซึ่งสำรวจความปลอดภัยของอาหารประเภทเนื้อสัตว์ และผักผลไม้โดยสามารถแบ่งตามกลุ่มผลิตภัณฑ์ได้ดังนี้⁹

ในกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปจากเนื้อสัตว์ประเภทสุกรและไก่พบว่ามีการใช้วัตถุเจือปนอาหารเกินมาตรฐานหรือไม่ถูกต้อง โดยผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ร้อยละ 50 ของจำนวนตัวอย่างผลิตภัณฑ์ทั้งหมด 550 ตัวอย่างใช้สีสังเคราะห์และวัตถุกันเสียไม่ถูกต้อง ในกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารทะเลประเภทกุ้งและปลาที่เพาะเลี้ยงมีการปนเปื้อนของยาปฏิชีวนะสูงถึงร้อยละ 18.82 จากจำนวนตัวอย่างที่สุ่มตรวจตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2552 จำนวนทั้งหมด 255 ตัวอย่าง นอกจากนี้ยังพบสารเคมีห้ามใช้ในอาหาร

⁷ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, จับผลิตภัณฑ์สุขภาพผิดกฎหมายครั้งใหญ่ ส่งท้ายปี 2555 พร้อมกับปฏิบัติการ Opson มุ่งเป้าจับกุมผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่ได้มาตรฐาน (นทพฐี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2555), หน้า 1-2. (อึดสำเนา)

⁸ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, อย. โชว์ผลงานตรวจจับ 2 ครั้งล่าสุด บุกทลายแหล่งจำหน่ายกาแฟอันตราย อ้างลดอ้วนและแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์เสริมอาหารผิดกฎหมาย รวมลูกอมที่เป็นข่าวที่อ้างแก้เมา ลดกลิ่นแอลกอฮอล์ (นทพฐี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2556), หน้า 1-2. (อึดสำเนา)

⁹ คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, กรอบยุทธศาสตร์ การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย, หน้า 47-49.

ได้แก่ สารบอแรกซีในลูกชิ้นปลา เนื้อปลาบดแช่เย็น แหนมปลา เป็นต้น และในกลุ่มผักและผลไม้มีการใช้วัตถุเจือปนอาหารไม่ถูกต้องตามกฎหมายและมีการใช้สารห้ามใช้ในอาหาร เช่น สีสังเคราะห์ สารกันราและสารฟอกขาวในผักผลไม้ พบว่าผิดมาตรฐานร้อยละ 22.67 ซึ่งคิดจากจำนวนตัวอย่างที่ตรวจวิเคราะห์ตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2552 ทั้งหมด 600 ตัวอย่าง เป็นต้น

นอกจากการผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายอาหารที่ไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภค หรือไม่ เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภคเกี่ยวกับส่วนประกอบหรือคุณภาพของอาหารที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องแล้ว การอธิบาย นำเสนอหรือโฆษณาอาหารด้วยข้อความเท็จหรือทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารนั้นก็มีความผิดที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและซ้ำซากเช่นเดียวกัน ดังปรากฏจากผลการเก็บข้อมูลของศูนย์เฝ้าระวังและรับเรื่องร้องเรียนผลิตภัณฑ์สุขภาพ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา พบว่า การโฆษณาอาหารผ่านวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ ชัยภูมิและสงขลา ฝ่าฝืนพ.ร.บ.อาหาร พ.ศ. 2522 ถึงร้อยละ 95.2 และเมื่อพิจารณาเนื้อหาของโฆษณา พบว่า เป็นโฆษณาที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อผู้บริโภคสูงถึงร้อยละ 74.5 ส่วนการตรวจจับการโฆษณาสรรพคุณของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเกินจริงทางอินเทอร์เน็ต พบว่า ปริมาณคดีลักษณะดังกล่าวเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก โดยในปี 2551 พบการกระทำความผิด 160 คดี ขณะที่ในปี 2554 พบการกระทำความผิดถึง 237 คดี¹⁰

2.2 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

ตั้งแต่ในอดีตมนุษย์ทุกคนล้วนต้องการบริโภคสินค้าหรือบริการอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากวิธีการลักขโมยแล้ว การแลกเปลี่ยนถือได้ว่าเป็นวิธีการแรก ๆ ในการได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการของบรรดาผู้บริโภคทั้งหลาย และต่อมาจึงได้พัฒนามาสู่การซื้อขายโดยการใช้เงินเป็นสิ่งสมมุติในการกำหนดมูลค่าของสินค้าหรือบริการนั้น ๆ ซึ่งวิธีการซื้อขายนี้เองที่ทำให้เกิด “ผู้ซื้อ” และ “ผู้ขาย” โดยในระยะแรกนั้น การซื้อขายเป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชน รัฐไม่ได้เข้ามาแทรกแซง

¹⁰ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, “พบโฆษณาผิดกฎหมายสูง 64%” [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 21 เมษายน 2558 แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th/Content/20078-พบโฆษณาผิดกฎหมายสูง%2064.html>

แต่อย่างไรก็ตาม หากผู้ซื้อได้รับความเสียหายจากสินค้า ผู้ซื้อย่อมต้องรับผลเสียหายนั้นเอง ตามหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง”¹¹

แต่เมื่อการซื้อขายสินค้าหรือบริการต่าง ๆ มีความรวดเร็วและสลับซับซ้อนมากขึ้น ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น อีกทั้งผู้ขายย่อมคาดหวังกำไรมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ส่งผลให้คุณภาพของสินค้าและความระมัดระวังในการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าอาจลดลงได้ ทำให้หลักเดิมที่ว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” อาจใช้ไม่ได้อีกต่อไป ประกอบกับความไม่ระมัดระวังของผู้ขายดังกล่าวย่อมกระทบต่อประชาชนผู้บริโภคและรัฐโดยรวมด้วย รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงการบริโภคมากขึ้น ทั้งในแง่การควบคุมกำกับดูแลการผลิตสินค้าหรือการให้บริการเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น และในแง่การส่งเสริมให้ผู้บริโภคได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมและสะดวกยิ่งขึ้น¹²

2.2.1.1 สิทธิของผู้บริโภค

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522¹³ มาตรา 4 กำหนดไว้ว่า

“ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับความคุ้มครองดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ
- (2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ
- (3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ
- (3 ทวิ) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา
- (4) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

¹¹ สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), หน้า 1.

¹² สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, หน้า 2-3.

¹³ “พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522”, (2522, 4 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 96 ตอนที่ 72, หน้า 20.

ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายว่าด้วยการนั้น ๆ หรือพระราชบัญญัติฉบับใดไว้”

ซึ่งสิทธิของผู้บริโภคทั้งห้าประการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 นี้ ถือได้ว่าเป็นการบัญญัติรับรองและยืนยันสิทธิที่ผู้บริโภคมีอยู่แล้วให้มีความหนักแน่นเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

2.2.2 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

2.2.2.1 ความหมายของอาชญากรรม

การกำหนดความหมายของคำว่า “อาชญากรรม” หรือ “Crime” นั้น นักวิชาการต่างพยายามกำหนดความหมาย ซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละศาสตร์หรือสำนักความคิดที่นักวิชาการนั้น ๆ เห็นด้วย

สำหรับการกำหนดความหมายภายใต้ขอบเขตของการศึกษานิติศาสตร์นั้น ความหมายของคำว่า “อาชญากรรม” หมายถึง การกระทำที่ทำให้สังคมเกิดความเสียหายเนื่องจากการละเมิดกฎหมายอาญาและมีการกำหนดบทลงโทษสำหรับการกระทำนั้น¹⁴

2.2.2.2 ความเป็นมาของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

การอยู่ร่วมกันของคนเราในสังคมนั้น สิ่งหนึ่งที่ต้องมีอยู่ควบคู่กันไปก็คือ กฎกติกาของสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้ก็เพื่อความปกติสุขของสังคม ถ้าสังคมใดไม่มีกฎกติกาของสังคมแล้ว การลวงละเมิด การเอาเปรียบ การกดขี่ข่มเหง รวมตลอดไปถึงการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ หรือโดยทุจริตย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ ไม่ว่าสังคมใด ๆ ย่อมมีการฝ่าฝืนกฎกติกาของสังคมที่ใช้บังคับอยู่ และก็เป็นที่น่าสนใจว่า การฝ่าฝืนซึ่งกระทำลงโดยมิเจตนาชั่วร้าย ก็คือ การประกอบอาชญากรรม ดังนั้น อาชญากรรมจึงเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของสังคมเพราะไม่มีสังคมใดเลยที่ปราศจากอาชญากรรมโดยสิ้นเชิง เพียงแต่รูปแบบ วิธีการหรือพัฒนาการ ความรุนแรงอาจจะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของแต่ละสังคมนั้นนั่นเอง

¹⁴ วีระพงษ์ บุญโญภาส, อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ECONOMIC CRIME, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2552), หน้า 7.

ในสังคมยุคแรก ๆ สมาชิกในสังคมจะต้องต่อสู้กับความยากลำบากเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ดังนั้น รูปแบบของการประกอบอาชญากรรมจึงมีลักษณะที่ต้องอาศัยการใช้กำลังหรือใช้ความรุนแรง ไม่มีความสลับซับซ้อน และไม่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความสามารถพิเศษของผู้กระทำ ความผิดมาเป็นส่วนประกอบเท่าใดนัก ส่วนสังคมก็กำหนดมาตรการโต้ตอบต่อผู้กระทำความผิดในรูปแบบที่รุนแรงเช่นกันเพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดนั้น ๆ และในขณะเดียวกันก็เป็นการแก้แค้นทดแทนให้แก่สมาชิกของสังคมที่ได้รับอันตรายจากการกระทำความผิดนั้นด้วย

ปัจจุบันสภาพของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมยุคก่อนอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ มีการพัฒนาก้าวหน้าทางด้านธุรกิจ เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง การประกอบธุรกิจมีลักษณะที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้รับการนำมาใช้เป็นเครื่องกำหนดวิถีทางในการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคมมากขึ้น และจากการที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าเช่นนี้ นอกจากจะก่อให้เกิดคุณประโยชน์อย่างมหาศาลต่อสังคมแล้ว ในทางตรงกันข้ามก็นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบและวิธีการในการประกอบอาชญากรรมด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้จากรูปแบบและวิธีการใหม่ ๆ ในการประกอบอาชญากรรมที่ไม่เคยมีมาก่อนในอดีต ต่างก็เกิดขึ้นให้เห็นอย่างหลากหลายในปัจจุบัน อาชญากรรมดังกล่าว ได้แก่ อาชญากรรมคอเชิ้ตขาว (White Collar Crime) ซึ่งถูกเรียกชื่อแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็น อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Crime) อาชญากรรมทางธุรกิจ (Business Crime) อาชญากรรมทางการเงิน (Financial Crime) เป็นต้น

แนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ได้เริ่มต้นขึ้นในช่วงต้นของศตวรรษที่ 19 โดยที่แต่เดิมนั้น นักอาชญาวิทยา นักสังคมวิทยา นักกฎหมาย ได้วางแนวความคิดในเรื่องการประกอบอาชญากรรมว่า อาชญากรรมเกิดขึ้นจากบุคคลที่อยู่ในสภาพการดำรงชีวิตที่ยากจน เกิดจากพื้นฐานความแตกต่างระหว่างสภาพความเป็นอยู่ทางสังคมและเศรษฐกิจ แนวคิดนี้ได้สืบทอดมาจนถึงประมาณ ค.ศ. 1927 ในปีดังกล่าวเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดมีอาชญากรรมรูปแบบใหม่ขึ้นในแวดวงธุรกิจการค้าเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการกระทำผิดเกี่ยวกับเช็ค การปลอมแปลงเอกสารเงินตรา การฉ้อโกง เป็นต้น ซึ่งการกระทำความผิดเหล่านี้ล้วนส่งผลเสียหายอย่างมากต่อเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา ประกอบ

กับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในสมัยนั้นยังไม่มีมาตรการควบคุมผู้ประกอบการค้ามากนัก และในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างร้ายแรงทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา นั่นเอง ที่ได้เริ่มมีนักอาชญาวิทยาท่านหนึ่งคือ ศาสตราจารย์ Edwin H. Sutherland ได้ทำการศึกษาถึงอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (White Collar Crime) ว่าเป็นการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นโดยบุคคลที่มีเกียรติยศชื่อเสียงในวงสังคม และใช้เกียรติยศชื่อเสียงนี้เป็นหนทางสู่การกระทำความผิด ศาสตราจารย์ Edwin H. Sutherland จึงได้ให้นิยามความหมายของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจไว้ว่า¹⁵ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ หมายถึง การกระทำความผิดทางอาญา หรือกฎหมายอื่น ๆ โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางอาชีพของเขาเหล่านั้นและความผิดดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายต่อวงการธุรกิจ ตลอดจนเศรษฐกิจของประเทศ จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นถึงแนวความคิดใหม่ว่า อาชญากรรมไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลที่ยากจนหรือมีฐานะทางสังคมในระดับล่างเสมอไป บุคคลที่มีฐานะทางสังคมทางเศรษฐกิจที่ดีก็สามารถประกอบอาชญากรรมขึ้นได้ ทั้งยังยากแก่การป้องกันและปราบปรามยิ่งกว่าอาชญากรรมธรรมดาเสียด้วย

สำหรับในประเทศไทยนั้น เนื่องจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงหลาย 10 ปีที่ผ่านมา อยู่ในช่วงที่กำลังพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการประกอบธุรกิจการค้าต่าง ๆ มากมายส่งผลให้มีการแข่งขันในทางการค้ากันมากขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งมีผลประโยชน์ ทำให้ประชาชนผู้อยู่ในฐานะผู้บริโภคต้องอยู่ในฐานะเหยื่ออาชญากรรมที่แฝงมาในรูปแบบของการดำเนินธุรกิจการค้า โดยในบางครั้งผู้เสียหายอาจไม่รู้สึถึงถึงความเสียหายที่ได้รับ ตลอดจนมิได้ตระหนักว่าอาชญากรรมทางเศรษฐกิจนั้นเป็นการกระทำความผิดที่สามารถก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงขึ้นได้ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจปรากฏขึ้นครั้งแรกประมาณ พ.ศ. 2521 เมื่อพบว่ามีกรณีฉ้อโกงในบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ และก่อให้เกิดผลเสียหายจนกระทั่งเกิดการล้มละลายในเวลาต่อมาประกอบกับมาตรการทางกฎหมายในขณะนั้นยังไม่รัดกุมและเข้มงวดเพียงพอในการแก้ไขปัญหาการล้มละลายของบริษัทเงินทุนจึงส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน พ.ศ. 2526-2527 ซึ่งส่งผลทำให้สถาบันการเงินหลายแห่งต้องล้มละลายและบางแห่งถึงขั้นต้องปิดกิจการลง ทำให้เกิดปัญหาการว่างงานอย่างกว้างขวาง เพราะอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเกี่ยวเนื่องกับผลประโยชน์

¹⁵ Edwin H. Sutherland, *White Collar Crime the Uncut Version* (New Haven and London: Gilbert and Colin Goff C Yale University Press, 1983), p. 26.

จำนวนมากและโดยส่วนใหญ่อาชญากรรมประเภทนี้จะแฝงตัวอยู่กับการดำเนินกิจการทางธุรกิจในรูปแบบปกติทั่วไป จึงเป็นสิ่งล่อใจให้มีการกระทำหรือประกอบอาชญากรรมประเภทนี้ในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งยากต่อการป้องกันและปราบปรามจนกลายเป็นปัญหาระดับชาติ จนกระทั่งในช่วง พ.ศ. 2529-2530 อาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจโดยมิชอบ โดยเฉพาะอาชญากรรมทางการเงิน เริ่มเป็นที่รู้จักของประชาชนโดยทั่วไป

2.2.2.3 ลักษณะของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

การกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย และต้องได้รับการลงโทษซึ่งเรียกว่า “อาชญากรรม” โดยปกติตามแนวความคิดดั้งเดิมอธิบายว่า มักจะเป็นการกระทำที่เห็นได้ชัดเจน ใช้ความรุนแรง เป็นที่น่าหวาดกลัว ตลอดจนสร้างความโกรธแค้นให้แก่ประชาชนในสังคม ส่วนการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายซึ่งแฝงอยู่กับวิถีการดำรงชีวิตประจำวันตามปกติ ประกอบกับเป็นการกระทำที่กระทำขึ้นโดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมที่ดี มีความรู้ มีการศึกษา จึงมีการเรียกการกระทำความผิดในลักษณะนี้ว่า “อาชญากรรมทางธุรกิจ” หรือ “อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ” (Economic Crime) ซึ่งนักอาชญาวิทยา นักสังคมวิทยา รวมทั้งนักวิชาการ ต่างได้อธิบายความหมายของอาชญากรรมประเภทนี้ไว้ ดังนี้

ศาสตราจารย์ Edwin H. Sutherland นักอาชญาวิทยาท่านแรกที่กำลังกล่าวถึงอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งท่านได้ให้นิยามความหมายของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ หรือ White Collar Crime ไว้ว่า¹⁶ “เป็นการกระทำผิดอาญา หรือกฎหมายอื่น ๆ โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจอาศัยความสัมพันธ์ทางอาชีพของเขาเหล่านั้นและความผิดดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายต่อวงการธุรกิจ ตลอดจนเศรษฐกิจของประเทศ”

ส่วนคลินาร์ด (Clinard) และ เยเกอร์ (Yeger) ได้ให้ความหมายของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจไว้ว่า¹⁷ “เป็นการทำความผิดของบุคคลที่ได้รับการเคารพนับถือ และมีสถานะในทางสังคมเนื่องจากการประกอบอาชีพ” ซึ่งการกระทำผิดเนื่องจากการประกอบอาชีพจะครอบคลุม

¹⁶ E.H. Sutherland, *White Collar Crime*, p. 26.

¹⁷ ประธาน วัฒนาวณิชย์, "อาชญากรรมทางเศรษฐกิจในสังคมที่เปลี่ยนแปลง : ความหมาย ขอบเขต และมาตรการแก้ไข," *วารสารนิติศาสตร์* 23, 3 (กันยายน 2536): 421-460.

คลุมถึงการฝ่าฝืนกฎหมายของนักธุรกิจ นักการเมือง ผู้ประกอบวิชาชีพ ลูกจ้าง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งกลุ่มบุคคลที่อยู่ในรูปขององค์การธุรกิจด้วย ดังนั้น ความหมายของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ จึงมีขอบเขตกว้างกว่าความผิดอาชญากรรม ซึ่งรวมทั้งที่อยู่นอกขอบเขตของกฎหมายอาญาด้วย

สำหรับในประเทศไทยได้มีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านต่างได้ให้นิยาม ความหมายลักษณะของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจไว้ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ คือ อาชญากรรมที่กระทำขึ้นโดยบุคคลที่อาศัยโอกาสจากการที่มีตำแหน่งหน้าที่การงาน มีความรู้ ความสามารถ มีสถานภาพทางสังคมที่ดี และผลจากการประกอบอาชญากรรมจะทำให้เกิดผลกระทบ อย่างรุนแรงต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ¹⁸

2.2.2.4 ความแตกต่างระหว่างอาชญากรรมทางเศรษฐกิจกับอาชญากรรม ธรรมดา

อาชญากรรมทางเศรษฐกิจแตกต่างจากอาชญากรรมธรรมดา ในสาระสำคัญสอง ประการ คือ วัตถุประสงค์และรูปแบบของการกระทำ โดยอาชญากรรมทางเศรษฐกิจมีวัตถุประสงค์ และความสามารถในการประกอบอาชญากรรมสูง แสวงหาประโยชน์ได้เป็นจำนวนมาก ในขณะที่ อาชญากรรมธรรมดา อาจจะลึกลับพื้ได้เพียงเล็กน้อย ส่วนเรื่องรูปแบบของการกระทำความผิดนั้น อาชญากรรมทางเศรษฐกิจจะใช้เทคโนโลยี ข้อมูล ข่าวสาร หรืออาศัยความโลภ ความไม่ใส่ใจของ เหยื่อ เป็นจุดในการแสวงหาประโยชน์ โดยที่บางครั้งเหยื่อเองก็อาจจะไม่ทราบหรือไม่รู้ตัว ซึ่งตรงข้าม กับรูปแบบการกระทำผิดของอาชญากรรมธรรมดาที่มักจะใช้กำลัง หรือใช้อาวุธในการประกอบ อาชญากรรม

อาชญากรรมต้องมีการกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายอาญา และมีลักษณะ ของการประกอบอาชญากรรมโดยทั่วไปหรือที่เราเรียกว่า Street Crime อันเป็นพฤติกรรมที่ปรากฏ ให้เห็นโดยชัดแจ้ง รู้สึกว่าการกระทำนั้น ไม่ถูกต้องและเป็นความผิด เป็นเรื่องที่น่ากลัว ช่มชู้ญ และ สร้างความรู้สึกโกรธแค้นให้แก่ประชาชน แต่ในทางกลับกัน เมื่อพิจารณาจากลักษณะของ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น จะพบว่าอาชญากรรมทางเศรษฐกิจถือเป็น

¹⁸ รายงานการบรรยายศูนย์อาชญากรรมทางธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2537

อาชญากรรมประเภทหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากอาชญากรรมธรรมดาทั่ว ๆ ไป เพราะอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเกิดจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และผลผลิตของสังคมที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชญากรรมธรรมดา (Street Crime) กับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Crime) ได้ดังนี้¹⁹

ลักษณะอาชญากรรมธรรมดา

1. ต้องมีโอกาสในการกระทำความผิด มีการเตรียมการวางแผน
2. ผู้กระทำจะเป็นบุคคลคนเดียว หรือมีพรรคพวกร่วมกระทำด้วย
3. ผลของการกระทำความผิดส่วนใหญ่่มักจะเกิดผลในทันที และเป็นผลที่สามารถเห็นได้ในลักษณะของรูปธรรม
4. สร้างความรู้สึกโกรธแค้น ชิงชัง และหวาดกลัวให้กับประชาชน
5. ผู้กระทำความผิดไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ ความสามารถเป็นพิเศษ
6. ความเสียหายที่เกิดขึ้นจะกระทบถึงสิทธิในชีวิตร่างกายของผู้เสียหายโดยตรง

ลักษณะอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

1. ต้องมีโอกาสในการกระทำความผิด มีการเตรียมการวางแผน
2. ผู้กระทำความผิดมักจะร่วมกันหลายคน หรือคล้ายกับรูปองค์กรอาชญากรรม
3. ผลของการกระทำความผิดมักจะเกิดขึ้นในระยะยาวและยากแก่การสืบสวนจับกุม
4. ความรู้สึกของประชาชนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการประกอบอาชญากรรมมีน้อย
5. ผู้กระทำความผิดมักจะมีความรู้เชี่ยวชาญในการกระทำความผิด
6. ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมูลค่ามหาศาลในทางทรัพย์สิน และกระทบถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

จากลักษณะของอาชญากรรมธรรมดาและอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่กล่าวข้างต้น จะพบว่าอาชญากรรมทางเศรษฐกิจมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากอาชญากรรมธรรมดาหลายประการ ดังนั้น ถ้าจะใช้หลักเกณฑ์ของอาชญากรรมธรรมดามาบังคับใช้กับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

¹⁹ เรื่องเดียวกัน.

เพียงอย่างเดียวคงจะไม่เพียงพอและไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลที่น่าพอใจ จึงจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายเพื่อนำมาบังคับใช้กับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจนั่นเอง

2.2.2.5 ประเภทของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

การกระทำความผิดที่เป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจมิใช่เป็นเพียงการฝ่าฝืนข้อบังคับของทางราชการ หรือเป็นการละเมิดทางแพ่งเท่านั้น แต่ยังเป็นความผิดทางอาญา ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสังคมอย่างชัดเจน ในประเทศไทย กรมตำรวจ (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ) และกรมอัยการ (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานอัยการสูงสุด) เป็นสองหน่วยงานที่มีภาระหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายกับการกระทำความผิดประเภทต่าง ๆ และด้วยเหตุที่อาชญากรรมทางเศรษฐกิจมีลักษณะพิเศษเฉพาะดังกล่าวข้างต้น ทั้งสองหน่วยงานจึงได้มีการจัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้นมาเพื่อดำเนินการบังคับใช้กฎหมายกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะ กล่าวคือ กรมตำรวจจัดตั้งกองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจ (ปัจจุบันคือกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ) ส่วนกรมอัยการจัดตั้งกองคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร (ปัจจุบันคือสำนักงานคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร) และในการนี้จึงได้มีการจัดกลุ่มประเภทคดีความผิดที่อยู่ในลักษณะของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจไว้²⁰ ดังนี้

1. ความผิดเกี่ยวกับการเงิน และการธนาคาร เช่น

1.1 ความผิดเกี่ยวกับการเงิน การธนาคารที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ เป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา

1.2 ความผิดเกี่ยวกับกฎหมายปรัวรรตเงินตรา

1.3 การกักขังเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน

2. ความผิดเกี่ยวกับการค้าและการพาณิชย์ เช่น

2.1 การฉ้อโกง และฉ้อฉลในการซื้อขายสินค้าจำนวนมาก

²⁰ วีระพงษ์ บุญโญภาส, อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ Economic Crime, หน้า 58-60.

2.2 การล้มละลายโดยฉ้อฉล

2.3 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา อันได้แก่ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าและอื่น ๆ

3. ความผิดเกี่ยวกับการควบคุมโรคภัยไข้เจ็บ และคุ้มครองผู้บริโภค ความผิดเกี่ยวกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม มาตรฐานผลิตภัณฑ์ขาออก และการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความผิดที่เกี่ยวกับอาหารและยา วัตถุมีพิษ และกรณีอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน

4. ความผิดเกี่ยวกับการกำหนดราคาสินค้า และป้องกันการผูกขาด

5. ความผิดเกี่ยวกับภาษีอากร ศุลกากร สรรพากร และสรรพสามิต

6. ความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ แร่ น้ำมัน เชื้อเพลิงปิโตรเลียม และอื่น ๆ ลักษณะเดียวกัน

2.2.2.6 ผลกระทบจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

จากลักษณะของอาชญากรรมดังกล่าว จะพบว่า อาชญากรรมทางเศรษฐกิจเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากการที่ช่วงที่บ้านเมืองมีปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเกิดปัญหาการว่างงาน จะมีแนวโน้มการประกอบอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินสูงขึ้น ซึ่งในยุคนี้เป็นยุคที่มีการพัฒนาไปพร้อมกับความเจริญเติบโตของบ้านเมืองก็คือ อาชญากรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อาชญากรรม จะมีการพัฒนารูปแบบไปตามความเจริญเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องค้นหาภาคีที่ทันสมัยมาบังคับใช้กับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ

การเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว มีผลสัมพันธ์ในเชิงบวกกับอัตราการเกิดอาชญากรรม ทั้งนี้ จากรายงานของสถาบันวิจัยว่าด้วยการป้องกันสังคมของสหประชาชาติ (United Nations Social Defence Research Institute : UNSDRI) เรื่อง

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและอาชญากรรม (Economic Crises and Crime)²¹ ได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบอย่างกว้างขวาง อันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การผูกกร่อนของглобальнаяเศรษฐกิจ สังคม ความเสื่อมคลายทางจารีตประเพณี รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายทางเศรษฐกิจ จะมีผลต่อพฤติกรรมในการฝ่าฝืนกฎหมาย ถ้าสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จะมีสถิติการเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางการเงิน การพาณิชย์ ซึ่งกฎหมายในปัจจุบันที่มีอยู่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขเยียวยาหรือปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าวได้ กล่าวโดยสรุป ผลกระทบที่เกิดจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ²²

1. กระทบต่อเศรษฐกิจของชาติโดยส่วนรวม เนื่องจากการกระทำความผิดประเภนี้เป็นการกระทำของบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญพิเศษในวิชาเฉพาะ การกระทำความผิดจึงมักทำได้ อย่างมีแบบแผนและไว้ร่องรอย กว่าเหยื่อจะรู้ตัวก็สายเกินไป ความผิดเช่นนี้มักจะเกิดแก่บุคคลโดยส่วนร่วม และมองไม่เห็นเด่นชัด เช่น การคดโกงธนาคาร ถ้ามองอย่างผิวเผินประชาชนรู้สึกว่ามีไม่ใช่เรื่องของตน ตนไม่เดือดร้อน แต่ถ้ามองให้ลึกแล้วจะเห็นได้ว่า การที่รัฐต้องสูญเสียทรัพย์สิน ประชาชนทุกคนในชาติย่อมได้รับผลแห่งการสูญเสียนั้นด้วยเช่นเดียวกันที่เป็นเช่นนี้เพราะความผิดที่เป็นอาชญากรรมทางธุรกิจเป็นเรื่องไกลตัว ไม่เห็นชัดเจน ไม่ใช่เรื่องใกล้ตัวเหมือนอาชญากรรมธรรมดา ประเทศใดที่ไม่ชวนชวยหาทางแก้ไข ปล่อยให้อาชญากรรมทางธุรกิจคลุกคลานเฟื่องฟูต่อไป ในไม่ช้าเศรษฐกิจของประเทศชาติก็จะถูกทำลายลงอย่างย่อยยับ เพราะนอกจากรัฐจะเสียประโยชน์โดยตรงจากการสูญเสียมูลค่าแล้ว ยังกระทบถึงภาพลักษณ์ของประเทศในสายตาของชาวต่างชาติ จะทำให้ต่างชาติถอนทุนในไปลงทุนในประเทศอื่นที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากกว่า เป็นการทำให้ประเทศชาติเสียหายในด้านความเชื่อถือและเสียเครดิต ตลอดจนเกิดอุปสรรคในการระดมเงินออม อันเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ นอกจากนั้น อาจมีปัญหาในการด้านการจัดเก็บภาษี ก่อให้เกิดพัฒนาการด้านเศรษฐกิจชะงักงันลงไป และเกิดการสูญเสียมูลค่าใหญ่หลวงต่อเศรษฐกิจของชาติโดยส่วนรวม

²¹ United Nations Social Defence Research Institute, *Economic Crises and Crime* (Rome: United Nations Social Defence Research Institute, 1976), pp. 5-8.

²² วีระพงษ์ บุญโญภาส, *อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ Economic Crime*, หน้า 70-71.

2. กระทบต่อความมั่นคงทางการเมือง กล่าวคือก่อให้เกิดความอ่อนแอของเสถียรภาพทางการเมือง ประเทศใดที่มีสภาพเศรษฐกิจย่ำแย่ แน่แน่นอนว่าการเมืองย่อมคลอนแคลนตามไปด้วย ในกรณีที่รัฐบาลของประเทศใดไม่อาจปราบปรามอาชญากรรมทางธุรกิจลงได้ ปล່อยให้มีกระทำการได้อย่างเหิมเกรียม บ้านเมืองก็เกิดความเดือดร้อนสูญเสียบรรยากาศการลงทุน การพัฒนาทางเศรษฐกิจชะงักงัน เกิดภาวะคนว่างงานบริษัทหรือโรงงานต่าง ๆ ต้องปิดกิจการ เพราะไม่อาจทนเอาเปรียบทางการค้าด้วยวิธีทุจริต รัฐต้องขึ้นภาษี เรียกเก็บภาษีเพิ่ม เพราะนำมาใช้หมุนเวียนในประเทศ สินค้าขึ้นราคา ค่าครองชีพสูง สังคมเกิดโจรผู้ร้ายมากมาย ตลอดจนความผิดอาญาประเภทธรรมดาเกิดเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว เกิดปัญหาคอร์ปชั่นในวงราชการเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนประชาชนรู้สึกขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อประเทศชาติเกิดความระส่ำระสายขึ้นเช่นนี้ รัฐบาลเมื่อไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ประชาชนก็เบื่อหน่ายไม่ไว้วางใจเรียกร้องให้มีการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาล ในที่สุดอาจเป็นโดยการปฏิวัติของทหาร หรือโดยการยุบสภาของสมาชิกสภาหรือโดยการชุมนุมเรียกร้องโดยพลังนักศึกษาและมวลชนก็ได้ โดยประชาชนมองเห็นว่าการที่รัฐไม่ขจัดปัญหาที่เกิดจากความผิดทางธุรกิจดังกล่าวนี้ อาจเป็นเพราะรัฐบาลขาดประสิทธิภาพ ไม่มีสมรรถภาพในการปกครองประเทศ เมื่อปล່อยให้มีเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นโดยไม่มี การแก้ไขก็ต่อมาถึงจุดที่เสถียรภาพของรัฐบาลอ่อนแอ เมื่อนโยบายทางการเมืองไม่มีความแน่นอน เปลี่ยนแปลงไปตามผู้บริหาร ทำให้เจ้าหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายก็ปฏิบัติไม่ถูก ทำให้กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ผล

3. กระทบต่อความมั่นคงของนักลงทุนและการตลาด เมื่อประเทศไทยมีเศรษฐกิจไม่ดี รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ กล่าวคือไม่เป็นที่แน่ใจว่าจะเปลี่ยนรัฐบาลกันเมื่อไร ก็ไม่มีนักลงทุนใดกล้าเสี่ยงมาลงทุนในกิจการค้า หรือติดต่อซื้อขายธุรกิจ กิจการต่าง ๆ หยุดชะงัก ตลอดจนทำให้ไม่มีการขยายตัวทางการค้า

4. กระทบต่อความเชื่อถือ และเครดิตทั้งของชาติและผู้ค้าขาย ประเทศใดที่สภาพเศรษฐกิจทรุดโทรม เสถียรภาพทางการเมืองสั่นคลอนย่อมไม่มีประเทศใดให้ความเชื่อถือ ขาดเครดิตทั้งในฐานะรัฐบาลและเอกชน เช่น รัฐจะขอกู้เงินจากต่างประเทศก็ลำบาก เพราะไม่มีประเทศใดเชื่อถือให้เครดิต เอกชนผู้เป็นพ่อค้าเองจะลงทุนประกอบธุรกิจในประเทศไทย ขอกู้เงินจากธนาคารต่างประเทศก็ลำบากเพราะการที่ธนาคารใดจะให้เครดิตใครก็ธนาคารของตนนั้น เขาจะต้องเชื่อถือได้

ว่าเงินที่ปล่อยให้กู้ไปนั้นมีโอกาสที่จะได้ใช้คืนตามกำหนดเวลา ถ้าเห็นว่ากู้เงินไปลงทุนในประเทศที่มีเสถียรภาพทางการเมืองอ่อนแอเศรษฐกิจทรุดโทรมแล้ว ธนาคารก็อาจเห็นว่าเป็นการเสี่ยงเกินไป เป็นโครงการที่ไม่น่าเชื่อถือ จึงไม่ปล่อยเงินกู้ให้ ส่งผลให้ประชาชนถูกชักจูงเข้าสู่ตลาดการเงินนอกระบบ ที่กฎหมายยังควบคุมไม่ถึงอันจะส่งผลถึงประชาชนในสังคมโดยตรง

2.2.3 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

2.2.3.1 ความหมายของการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

การให้นิยามความหมายของคำว่า “การป้องกันอาชญากรรม” นั้น นักอาชญาวิทยาทั้งหลายต่างได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “การป้องกันอาชญากรรม” ทั้งแคบและกว้างแตกต่างกันออกไปตามแต่แง่มุมหรือขอบเขตในการศึกษาวิเคราะห์ของแต่ละท่าน

สำหรับการให้นิยามความหมายของคำว่า “การป้องกันอาชญากรรม” อย่างแคบนั้น คำว่า “การป้องกันอาชญากรรม” หมายถึงเฉพาะความพยายามในการสกัดกั้นล่วงหน้าไม่ให้อาชญากรรมเกิดขึ้นเท่านั้น ส่วนการกระทำเพื่อไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีก ไม่ถือว่าเป็นความหมายของคำว่า “การป้องกันอาชญากรรม”²³ และในกรณีนี้นิยามความหมายของคำว่า “การปราบปรามอาชญากรรม” หมายถึงความพยายามในการระงับการกระทำผิดและการจับกุมควบคุมอาชญากรรม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีก²⁴

ส่วนการให้นิยามความหมายของคำว่า “การป้องกันอาชญากรรม” อย่างกว้างนั้น คำว่า “การป้องกันอาชญากรรม” หมายถึงทั้งความพยายามในการสกัดกั้นล่วงหน้าไม่ให้อาชญากรรมเกิดขึ้นและยังหมายความรวมถึงการกระทำเพื่อไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีก รวมทั้งกิจกรรมที่เป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและการปราบปรามอาชญากรรมด้วย ดังนั้น กรณีที่ให้นิยามความหมายของคำว่า “การป้องกันอาชญากรรม” อย่างกว้างจึงไม่มีการแบ่งแยก “การป้องกัน” กับ

²³ Edwin H. Sutherland and Donald R. Cressey, *Principles of Criminology* (Philadelphia: Lippincott, 1966), p. 590.

²⁴ อัจฉริยา ชูตินันท์, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 121.

“การปราบปราม” และ “การป้องกันอาชญากรรม” ก็จะมีคามหมายเช่นเดียวกัน “การควบคุมอาชญากรรม” นั่นเอง²⁵

2.2.3.2 ขอบเขตของการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

ดังที่กล่าวในหัวข้อก่อนหน้าว่า การให้นิยามความหมายของคำว่า “การป้องกันอาชญากรรม” นั้น มีทั้งแคบและกว้างแตกต่างกันออกไปตามแต่แง่มุมหรือขอบเขตในการศึกษาวิเคราะห์ของแต่ละท่าน ซึ่งก่อให้เกิดความสับสนไม่ลงรอยกันเป็นอย่างมาก ดังนั้น นักอาชญาวิทยาหลายท่านจึงหลีกเลี่ยงที่จะให้นิยามความหมายของคำ แต่ใช้การกำหนด “ขอบเขต” ของการป้องกันอาชญากรรมแทน

การกำหนด “ขอบเขต” ของการป้องกันอาชญากรรมโดยการจัดประเภทและระดับของการป้องกันอาชญากรรมที่ได้รับการยอมรับมาก คือ การพิจารณาในแง่ขอบเขตของการป้องกันอาชญากรรมของคณะกรรมการของประธานาธิบดีในด้านการบังคับใช้กฎหมายและการบริหารงานยุติธรรม (The President’s Commission on Law Enforcement and Administration of Justice)²⁶ ซึ่งกล่าวไว้ว่า การป้องกันอาชญากรรมครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการขจัดเงื่อนไขทางสังคมที่มีส่วนสัมพันธ์กันอาชญากรรม การปรับปรุงความสามารถของกระบวนการยุติธรรม ทั้งในการสืบสวน จับกุม พิเคราะห์พินิจ พิพากษา ลงโทษ และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมต่อไป รวมถึงการลดสถานการณ์ที่อาชญากรรมมีโอกาที่จะเกิดขึ้นได้ง่ายด้วย

จากแนวความคิดในการจัดประเภทและระดับของการป้องกันอาชญากรรมดังกล่าวข้างต้น จึงนำมาสู่การจัดแบ่งรูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรมออกเป็น 3 รูปแบบ²⁷ คือ

(1) การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมโดยการบังคับใช้กฎหมาย

²⁵ นที จิตสว่าง, “การป้องกันอาชญากรรม”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15, หน้า 51-52.

²⁶ President’s Commission on Law Enforcement and Administration of Justice, *The Challenge of Crime in a Free Society* (New York: E.P. Dutton, 1968), p. 40.

²⁷ นที จิตสว่าง, “การป้องกันอาชญากรรม”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15, หน้า 55-56.

(2) การป้องกันอาชญากรรมโดยการปรับสภาพแวดล้อมและจิตใจ

(3) การป้องกันอาชญากรรมโดยการลดโอกาสในการกระทำความผิด

ซึ่งรูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรมดังกล่าวสอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรมในหนังสือของ Harry Allen และคณะ²⁸ แม้ว่าจะมีการใช้คำแตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยหลักของแนวความคิดแล้วเหมือนกัน

2.2.3.3 รูปแบบและวิธีการในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

(1) การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมโดยการบังคับใช้กฎหมาย

แนวความคิดของรูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรมนั้นตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า อาชญากรรมจะเกิดขึ้นได้ก็เนื่องมาจากเหตุปัจจัย 2 ประการประกอบกัน²⁹ คือ

(1) มูลเหตุจูงใจ

(2) โอกาสในการกระทำความผิด

ซึ่งการป้องกันอาชญากรรมตามรูปแบบและวิธีการนี้อาจเป็นได้ทั้งการลดมูลเหตุจูงใจและลดโอกาสในการกระทำความผิดไปในขณะเดียวกันก็เป็นได้ โดยรูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรมนี้จะเน้นการลงโทษ ซึ่งเป็นรูปแบบและวิธีการที่มาจากแนวความคิดที่เชื่อว่าเหตุผลที่คนกระทำความผิดเพราะไม่เกรงกลัวต่อการลงโทษหรือตัวบทกฎหมายเนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายไม่แน่นอน ล่าช้า ไม่เสมอภาคและไม่ใช้โทษที่เหมาะสมกับการกระทำความผิด จึงทำให้คนกล้าที่จะเสี่ยงกระทำความผิด เพราะว่าคนทุกคนย่อมมีความคิดของตัวเองอย่างอิสระ มีเหตุผลของตัวเองในการคิดไตร่ตรองถึงผลได้และผลเสียว่าจะกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใด ๆ ซึ่งหากกระทำแล้วได้ผลประโยชน์คุ้มค่าก็มีโอกาสสูงที่ผู้นั้นจะเลือกกระทำการนั้นลงไป แต่หากผลประโยชน์ที่จะได้รับไม่คุ้มค่ากับผลเสียหายที่จะได้รับก็ย่อมมีโอกาสสูงเช่นกันที่ผู้นั้นจะเลือกไม่กระทำการนั้น

ในแง่ของการตัดสินใจกระทำความผิด เมื่อพิจารณาซึ่งนำหน้าระหว่างผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการกระทำความผิดเทียบกับผลเสียหายที่จะได้รับจากการถูกจับกุมลงโทษ

²⁸ H. Allen et.al., *Crime Prevention*, (New York : McGraw-Hill, 1970).

²⁹ นที จิตสว่าง, “การป้องกันอาชญากรรม”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15, หน้า 69-70.

แล้ว หากผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการกระทำความผิดมีสูงกว่าผลเสียหายที่จะได้รับจากการถูกจับกุมลงโทษมาก คนทั่วไปย่อมเลือกที่จะกระทำความผิด ในประเด็นนี้ Beccaria นักอาชญาวิทยาผู้มีชื่อท่านหนึ่งกล่าวไว้ว่า การลงโทษจะต้องให้เป็นอัตราส่วนกับการกระทำความผิด กล่าวคือ โทษที่จะลงจะต้องมากพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกเสียหายมากกว่าได้ประโยชน์จากการกระทำ ความผิด³⁰

ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมตามรูปแบบและวิธีการนี้จึงต้องอาศัยการ บังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การบังคับใช้กฎหมายจะต้องมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และการลงโทษจะต้องเหมาะสมกับการกระทำความผิด³¹ เพื่อเป็นการข่มขู่ผู้กระทำ ความผิดและยับยั้งผู้ที่คิดจะกระทำผิดให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้าคิดที่จะเสี่ยงกระทำผิด

ที่กล่าวว่าการลงโทษจะต้องเหมาะสมกับการกระทำผิดนั้น คำว่า “เหมาะสม” มีความหมายว่า การลงโทษต้องไม่เบาเกินไป แต่ก็ต้องไม่รุนแรงเกินไป ซึ่งเป็นประเด็นที่ ยากแก่การวินิจฉัยอย่างยิ่ง นอกจากนี้ การลงโทษที่รุนแรงเกินไปก็ย่อมก่อให้เกิดผลเสียหายตามมา ได้³² ดังนี้

(1) ทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสที่จะได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดที่ รุนแรงยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะเหตุว่าเมื่อได้กระทำผิดไปแล้ว ผู้กระทำผิดก็ย่อมต้องตัดสินใจว่า จะทำอย่างไรต่อไปดี อาจจะยอมมอบตัว หลบหนี หรือทำลายพยานหลักฐาน ซึ่งหากผู้กระทำ ความผิดทราบว่าพยานรู้เห็นการกระทำผิดของตนที่ต้องระวางโทษถึงขั้นประหารชีวิตอยู่แล้ว ย่อมมีโอกาสสูงขึ้นที่ผู้กระทำผิดจะเลือกฆ่าปิดปากพยาน เพื่อให้คนรอดพ้นจากการถูกลงโทษ ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายมีระวางโทษ สูงสุดถึงขั้นประหารชีวิต ถ้าผู้กระทำผิดได้กระทำผิดลงไปแล้วและระหว่างที่กำลังจะ

³⁰ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, "ความขัดแย้งด้านปรัชญาอาชญาวิทยาซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา," วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม 1, 3 (2525): 25.

³¹ Richard C. Jeffrey, *Crime Prevention through Environmental Design* (Beverly Hills, California: Sage Publications, 1977), p. 44.

³² นที จิตสว่าง, "การป้องกันอาชญากรรม", ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15, หน้า 63-64.

หลบหนี ผู้กระทำความผิดทราบว่ามีพยานรู้เห็นเหตุการณ์ ย่อมมีโอกาสสูงขึ้นที่ผู้กระทำความผิดจะเลือกฆ่าปิดปากพยาน เพราะถึงอย่างไรการกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในตอนต้นก็ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องโทษประหารชีวิตอยู่แล้ว แต่หากผู้กระทำความผิดเลือกที่จะกระทำความผิดอีกโดยการฆ่าปิดปากพยานย่อมมีโอกาสสูงขึ้นที่จะรอดพ้นจากการถูกลงโทษ เป็นต้น

(2) ทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสที่จะหลุดรอดจากการลงโทษมากยิ่งขึ้น เพราะเหตุว่าในการพิจารณาชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลนั้น ถ้าเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงศาลย่อมต้องพิจารณาชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างถี่ถ้วนยิ่งกว่ากรณีพิจารณาโทษสถานเบา ประกอบกับในการพิจารณาชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญานั้น ศาลจะต้องยึดหลักที่ว่า หากกรณีเป็นที่สงสัยตามสมควรว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย กล่าวคือถ้าพยานหลักฐานไม่แน่นอนหรือหนักแน่นเพียงพอ ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้องแล้วปล่อยตัวจำเลยไป

(3) ทำให้เกิดการกลั่นแกล้งหรือประทุษร้ายกันโดยเป็นการโยนความผิดให้ผู้อื่น ซึ่งใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเครื่องมือแทนการลงมือกระทำความผิดเสียเอง ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่กฎหมายกำหนดว่า การมีสิ่งของชนิดหนึ่งที่ผิดกฎหมาย (อาจจะเป็นยาเสพติด อาวุธสงคราม) ไว้ในครอบครองเป็นความผิดต้องระวางโทษถึงขั้นประหารชีวิต ดังนี้ ผู้ที่ต้องการกลั่นแกล้งหรือประทุษร้ายก็จะใช้วิธีการแอบนำสิ่งของที่ผิดกฎหมายนั้นไปไว้ในครอบครองของผู้ที่เขาต้องการกลั่นแกล้งหรือประทุษร้ายเท่านั้น

เนื่องจากรูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรมโดยการบังคับใช้กฎหมายนี้จะต้องดำเนินการผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ทั้งตำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์ โดยหน่วยที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นจะต้องประสานงานกันเพื่อให้เกิดกระบวนการในการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งหัวใจสำคัญของรูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรมโดยการบังคับใช้กฎหมายนี้ก็คือ การบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในแง่ตัวบทกฎหมายและเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายถึงขั้นที่ส่งผลทำให้ผู้กระทำความผิดและผู้ที่จะคิดจะกระทำความผิดเกรงกลัวไม่กล้าที่จะเสี่ยงกระทำความผิด

(2) การป้องกันอาชญากรรมโดยการปรับสภาพแวดล้อมและจิตใจ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าแนวความคิดของรูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรมนั้นตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า อาชญากรรมจะเกิดขึ้นได้ก็เนื่องมาจากเหตุปัจจัย 2 ประการประกอบกัน คือ (1) มูลเหตุจูงใจ กับ (2) โอกาสในการกระทำความผิด³³ ซึ่งรูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรมตามรูปแบบและวิธีการนี้จะเน้นที่การลดมูลเหตุจูงใจ หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการเน้นการป้องกันไม่ให้เกิด “อาชญากร” โดย ถือว่า พฤติกรรมอาชญากรเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอกตัวผู้กระทำความผิดที่ผู้นั้นประสบพบเจอมาก่อนก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมอาชญากรขึ้นมา

ตามแนวความคิดนี้พฤติกรรมอาชญากรอาจจะเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือสภาพแวดล้อมทางสังคมอื่น ๆ ในระดับต่าง ๆ รวมทั้งอาจเกิดจากสภาพความผิดปกติของจิตใจของผู้นั้นเองก็ได้ซึ่งถูกกดดัน บีบคั้น หรือหว่านล้อมให้หันไปสู่วุฒิกรรมอาชญากร ดังนั้น แนวความคิดของรูปแบบและวิธีการนี้จึงมุ่งศึกษาถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือสภาพแวดล้อมทางสังคมอื่น ๆ ดังกล่าวข้างต้นที่มีส่วนสัมพันธ์หรือมีส่วนในการนำไปสู่การกระทำความผิด และพยายามที่จะกำจัดปัจจัยเหล่านั้นออกไปเสียก่อนที่จะส่งผลกระทบต่อบุคคลจนก่อให้เกิดพฤติกรรมอาชญากรขึ้น

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือสภาพแวดล้อมทางสังคมอื่น ๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์หรือมีส่วนในการนำไปสู่การกระทำความผิดดังกล่าวมีการกล่าวอ้างถึงอยู่เสมอตามแต่ความคิดความเชื่อของนักอาชญาวิทยาแต่ละท่าน³⁴ ตัวอย่างเช่น Sutherland อธิบายว่าการคบหาสมาคมที่แตกต่างเป็นปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์หรือมีส่วนในการนำไปสู่การกระทำความผิด ส่วน Cloward และ Ohlin อธิบายว่าโอกาสทางสังคมเป็นปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์หรือมีส่วนในการนำไปสู่การกระทำความผิด

³³ นที จิตสง่า, “การป้องกันอาชญากรรม”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15, หน้า 69-70.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

นอกจากนี้ยังได้มีการหาปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์หรือมีส่วนในการนำไปสู่การกระทำคามผิดอย่างอื่นอีก เช่น ปัจจัยเกี่ยวกับครอบครัว การมีงานทำ การศึกษา อายุมุข ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและกายภาพ และปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมาย

ขณะที่ นักสังคมวิทยาพยายามวิเคราะห์หาสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ในระดับมหภาค แต่อีกด้านหนึ่ง นักจิตวิทยาและนักชีววิทยาได้พยายามวิเคราะห์หาสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ในระดับจุลภาค อย่างไรก็ตาม ทั้งสองแนวทางนี้ก็มีจุดที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพราะเมื่อได้ผลจากการวิเคราะห์หาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือสภาพแวดล้อมทางสังคมอื่น ๆ ในภาพกว้างมาแล้ว นักอาชญาวิทยาก็จะทำการโยงผลของการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นที่ส่งผลถึงจิตใจของผู้กระทำความผิดด้วย

เมื่ออาชญากรรมเป็นผลมาจากสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมก็ต้องกระทำโดยการพยายามกำจัดสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้น³⁵ ตัวอย่างเช่น Sutherland มีแนวความคิดที่เชื่อว่าพฤติกรรมอาชญากรรมเป็นผลมาจากการเรียนรู้จากการคบหาสมาคมกันอย่างใกล้ชิดและมีระยะเวลาที่ยาวนานเพียงพอ ดังนั้น การป้องกันไม่ให้เกิดการถ่ายทอดพฤติกรรมอาชญากรรมจึงต้องกระทำโดยลดโอกาสในการคบหาสมาคมกับอาชญากรหรือผู้กระทำความผิด ขณะเดียวกันก็เพิ่มโอกาสในการคบหาสมาคมกับคนดี ๆ ให้มากขึ้น เช่น การจัดโครงการอบรมเด็กและเยาวชนในช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อนสำหรับเด็กสลัมเพื่อให้เด็กเหล่านั้นได้ร่วมกิจกรรมที่สร้างสรรค์และได้รับการเรียนรู้ในสิ่งที่ดี ๆ การจัดโครงการฝึกอาชีพหรือจัดหางานเพื่อให้คนในชุมชนได้เพิ่มโอกาสในการมีอาชีพที่สุจริต นอกจากนี้ยังรวมถึงโครงการเผื่อระวางยาเสพติดในโรงเรียนเพื่อให้เด็กนักเรียนห่างไกลจากยาเสพติดเพราะยาเสพติดจะนำไปสู่การประกอบอาชญากรรมอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย เป็นต้น

ส่วนในระดับปัจเจกชน หากปรากฏว่าการประกอบอาชญากรรมเป็นผลมาจากความผิดปกติหรือความบกพร่องทางด้านจิตใจหรือทางกายภาพของผู้กระทำความผิดเอง การ

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66-67.

ป้องกันก็จะต้องพยายามปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดนั้น ตามแต่ลักษณะแห่งความผิดปกติหรือความบกพร่องนั้น เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้นั้นกลับไปกระทำความผิดซ้ำอย่างเดิมอีก

ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมตามรูปแบบและวิธีการนี้เป็นการป้องกันไม่ให้เกิด “อาชญากร” ภายใต้แนวความคิดที่เชื่อว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่มีความผิดปกติหรือบกพร่อง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขโดยการอบรมแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อไม่ให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก และขณะเดียวกันก็ต้องมีการป้องกันอาชญากรรมที่สาเหตุปัจจัยที่มีส่วนในการนำไปสู่การกระทำความผิด โดยมุ่งเน้นที่การให้การศึกษ การฝึกอบรมวิชาชีพ การจัดสรรโอกาสทางสังคมให้แก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น เพื่อลดโอกาสในการที่จะถูกสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีดึงเข้าไปสู่วงจรในการกระทำความผิด³⁶

(3) การป้องกันอาชญากรรมโดยการลดโอกาสในการกระทำความผิด

แนวความคิดของรูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรมนั้นตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า อาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย 2 ประการประกอบกัน คือ (1) มูลเหตุจูงใจ กับ (2) โอกาสในการกระทำความผิด³⁷ เช่นเดียวกัน ซึ่งรูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรมตามรูปแบบและวิธีการนี้จะเน้นที่การลดโอกาสในการกระทำความผิด ซึ่งผู้ที่จะเห็นด้วยกับรูปแบบและวิธีการนี้เชื่อว่าเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่สุดในการเกิดอาชญากรรม หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบและวิธีการที่เน้นการป้องกันไม่ให้เกิด “เหยื่ออาชญากร” แทน การป้องกันไม่ให้เกิด “อาชญากร” ตามรูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรมโดยการปรับสภาพแวดล้อมและจิตใจดังกล่าวในหัวข้อก่อนหน้า กล่าวคือ รูปแบบและวิธีการนี้จะมุ่งให้ความสนใจเฉพาะในประเด็นว่า มีรูปแบบและวิธีการอย่างไรที่จะทำให้สามารถหลีกเลี่ยงการเป็น “เหยื่ออาชญากร” ได้ หรือทำอย่างไรจึงจะทำให้ “อาชญากร” ไม่สามารถโจมตี “เหยื่ออาชญากร” ได้ หรือถ้าโจมตีได้ก็ต้องกระทำด้วยความยากลำบากที่สุด

³⁶เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบาย กฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลสยาม พรินต์ติ้ง, 2551), หน้า 951-952.

³⁷ นที จิตสว่าง, “การป้องกันอาชญากรรม”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15, หน้า 69-70.

ในบางครั้งการเกิดขึ้นของอาชญากรรมก็อาจจะกล่าวได้ว่าผู้เสียหายก็มีส่วนหรือละเลยต่อการป้องกันตัวเองจนเป็นการเปิดช่องโอกาสให้แก่อาชญากร ดังนั้น หากเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายใช้ความระมัดระวังในการป้องกันตัวเองหรือทรัพย์สินของตัวเองให้มากขึ้นแล้ว โอกาสในการเกิดอาชญากรรมย่อมลดลง ดังคำกล่าวของของนักอาชญาวิทยาท่านหนึ่ง³⁸ ที่ว่า ถ้าเราเปิดช่องให้อาชญากรสามารถที่จะประกอบอาชญากรรมได้โดยง่ายแล้ว เราไม่เพียงแต่จะมีโอกาสสูงขึ้นที่จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเท่านั้น แต่เรายังเท่ากับเป็นผู้หนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการประกอบอาชญากรรมอีกด้วย

การลดโอกาสในการกระทำความผิดโดยการหลีกเลี่ยงการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้น อาจแบ่งรูปแบบและวิธีการในการป้องกันได้เป็น 2 ประการย่อย คือ

(1) การป้องกันอาชญากรรมโดยการใช้สภาพแวดล้อมทางรูปธรรมหรือกายภาพ การป้องกันอาชญากรรมโดยรูปแบบและวิธีการนี้เป็นการทำให้การประกอบอาชญากรรมกระทำไม่ได้หรือกระทำได้อย่างยากลำบากมากขึ้น โดยการสร้างสิ่งป้องกันภัยขึ้นเพื่อยับยั้งการประกอบอาชญากรรมในลักษณะที่เป็นกายภาพ อาทิเช่น การวางผังเมือง การจัดระเบียบชุมชน การติดตั้งลูกกรงเหล็กตัด สัญญาณเตือนภัย หรืออุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ การใช้สุนัขเฝ้าบ้าน รวมทั้งการไม่ไปสถานที่เปลี่ยว ๆ ในเวลากลางคืน การฝึกฝนศิลปะป้องกันตัวหรือการเตรียมอุปกรณ์ในการป้องกันตัวติดตัวไว้

(2) การป้องกันอาชญากรรมโดยการใช้สภาพแวดล้อมทางนามธรรมหรือทางสังคม การป้องกันอาชญากรรมโดยรูปแบบและวิธีการนี้เป็นการทำให้การประกอบอาชญากรรมกระทำลงไม่ได้หรือกระทำได้อย่างยากลำบากมากขึ้น โดยการจัดให้มีสิ่งป้องกันภัยทางสังคม อาทิเช่น บุคคล ชุมชน หรือสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ในลักษณะที่เป็นนามธรรม กล่าวคือ ใช้ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการรวมตัวกันของชุมชนในการต่อต้านอาชญากรรม หรือกระทำในลักษณะของการช่วยกันเป็นหูเป็นตาหรือร่วมมือกันป้องกันอาชญากรรม เพราะหากคนในชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งประสานงานกับตำรวจ โอกาสที่อาชญากรจะประกอบอาชญากรรมโดยไม่มีใครรู้เห็นหรือขัดขวางย่อมลดลง ตัวอย่างเช่น โครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย มาตรการเตือนภัยภายในชุมชน มาตรการอาสาสมัคร

³⁸ I. Lipman, *How to Protect Yourself from Crime*, (New York : Avon Books, 1982).

ป้องกันอาชญากรรม เป็นต้น ไม่ใช่ปล่อยให้หน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมเป็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่เพียงฝ่ายเดียวเพราะหากเป็นเช่นนั้นย่อมเท่ากับว่า คนในชุมชนนั้น ๆ กำลังรอให้อาชญากรรมเกิดขึ้นกับพวกเขาเพียงแต่ยังไม่แน่ว่าจะเกิดขึ้นช้าหรือเร็วเท่านั้น³⁹

ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบและวิธีการในการป้องกันอาชญากรรม โดยการลดโอกาสในการกระทำความผิดนี้ไม่ได้มองอาชญากรรมในลักษณะที่เป็นผลมาจากเหตุปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือสภาพแวดล้อมทางสังคมอื่น ๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์หรือมีส่วนในการนำไปสู่การกระทำความผิดซึ่งจำเป็นจะต้องแก้ไขแต่อย่างใด แต่รูปแบบและวิธีการนี้มองว่าอาชญากรรมเป็นลักษณะพฤติกรรมหนึ่งซึ่งจำเป็นจะต้องป้องกัน และการป้องกันก็กระทำได้โดยการสร้างหรือจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งทางด้านกายภาพและทางด้านสังคม เพื่อเป็นการยับยั้ง “พฤติกรรมอาชญากร” ทำให้มีโอกาสสูงขึ้นที่อาชญากรจะถูกตรวจพบ ถูกขัดขวาง หรือถูกเหนี่ยวรั้งไว้ จนมีผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดของอาชญากร ทำให้อาชญากรไม่กล้าที่จะเสี่ยงประกอบอาชญากรรม ดังนั้น รูปแบบและวิธีการนี้จึงมีส่วนสัมพันธ์กับการบังคับใช้กฎหมายหรือการลงโทษตามรูปแบบและวิธีการประเภทแรกด้วย เพราะหากการบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างไม่ถูกต้องเหมาะสม หรือไม่มีประสิทธิภาพแล้ว อาชญากรก็พร้อมที่จะเสี่ยงลงมือประกอบอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น แม้จะถูกยับยั้งจากสภาพแวดล้อมบ้างก็ตาม

2.2.4 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ

2.2.4.1 ความหมายของการลงโทษ

“โทษ” หมายถึง เครื่องมือทางกฎหมายที่สร้างขึ้นมาเพื่อบังคับกับบุคคลที่ละเมิดหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายในทางอาญา⁴⁰ ซึ่งโดยสภาพแล้ว โทษจะต้องก่อให้เกิดความเกรงกลัวหรือมีผลกระทบในทางความรู้สึกนึกคิดของผู้กระทำความผิดว่าเขาจะได้รับผลร้ายแรงจากโทษยิ่งกว่าที่เขาได้กระทำละเมิดหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย

³⁹ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, "ความขัดแย้งด้านปรัชญาอาชญาวิทยาซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา," วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม: 66.

⁴⁰ ธาณี วรภัทร์, หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557), หน้า 22.

ส่วนความหมายของคำว่า “การลงโทษ” ที่เป็นที่ยอมรับนั้น คือ การก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานหรือผลอื่นที่ไม่เป็นที่น่าพอใจต่อบุคคลที่กระทำการละเมิดกฎหมายอาญาโดยรัฐเป็นผู้ลงโทษตามระบบกฎหมายที่กำหนดไว้⁴¹

2.2.4.2 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

(1) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน

การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution) ถือได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่เก่าแก่มาก กล่าวคือ ตั้งแต่สมัยโบราณเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายหรือญาติผู้เสียหายมักจะมีการแก้แค้นตอบแทนแก่ฝ่ายที่ก่อให้เกิดความเสียหาย โดยถือหลักที่ว่า ถ้าผู้ใดกระทำความผิดหรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายขึ้นแก่ผู้อื่น ผู้นั้นย่อมต้องได้รับผลแห่งการกระทำเช่นเดียวกันเป็นการตอบแทนอย่างเหมาะสม กล่าวคือ ได้สัดส่วนพอเหมาะกับความหนักเบาของกระทำความผิด และถ้าสังคมไม่ลงโทษผู้กระทำความผิดก็เท่ากับว่าสังคมยอมรับและสนับสนุนการกระทำความผิดนั้นนั่นเอง⁴²

โดยทั่วไปแล้วหลักดังกล่าวมักจะถูกเรียกว่า “หลักตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An eye for an eye, a tooth for a tooth) ซึ่งในสมัยแรก ๆ นั้นการลงโทษตามหลักตาต่อตา ฟันต่อฟันนี้ไม่ได้มีหลักเกณฑ์หรือข้อกำหนดกฎเกณฑ์อะไรที่แน่นอน โดยมักจะขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของฝ่ายผู้เสียหายเป็นหลัก ซึ่งปรากฏว่ามักจะมีการลงโทษตอบแทนกันค่อนข้างรุนแรงเกินเลยขอบเขตของความเหมาะสม บ้างก็มีการกระทำในลักษณะที่โหดร้ายทารุณผิดไปจากหลักมนุษยธรรม⁴³ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางครั้งได้จัดให้มีการลงโทษต่อหน้าสาธารณชนด้วย⁴⁴

⁴¹ H. L. A. Hart, *Punishment and Responsibility* (New York and Toronto: Oxford University Press, 1968), pp. 4-5.

⁴² วีระพงษ์ บุญโญภาส, *กระบวนการยุติธรรมกับกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547), หน้า 4.

⁴³ อัจฉริยา ชูตินันท์, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*, หน้า 130.

⁴⁴ สุพจน์ สุโรจน์, "ทฤษฎีการลงโทษและแบบของการลงโทษ," ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15*, พิมพ์ครั้งที่ 10 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2555), หน้า 149.

ในสมัยต่อมาเมื่อคนเราเริ่มมีพัฒนาการ มีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นชุมชน หรือเป็นสังคมย่อย ๆ มากขึ้นจึงได้มีการจัดการแก้ไขปัญหาการลงโทษที่รุนแรงเกินไปจนเลวชอบเขต เช่นที่กล่าวมา โดยการมอบหมายอำนาจในการลงโทษให้แก่หัวหน้ากลุ่มหรือหัวหน้าชุมชน และในสมัยหลังจากนั้นมาอีกจึงได้มีการสร้างหลักเกณฑ์หรือข้อกำหนดต่าง ๆ เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของบรรดาสมาชิกในสังคมนั้น ๆ มากขึ้น ซึ่งรวมถึงการสร้างหลักเกณฑ์หรือข้อกำหนดเกี่ยวกับการลงโทษด้วย

ในสมัยปัจจุบันการลงโทษโดยยึดถือหลักการแก้แค้นทดแทนนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามแนวความคิดในทางอาชญาวิทยาสมัยใหม่ ซึ่งกำหนดให้ยกเลิกการใช้รูปแบบและวิธีการลงโทษที่กระทำกับเนื้อตัวร่างกายในลักษณะที่โหดร้ายทารุณผิดไปจากหลักมนุษยธรรม และยกเลิกการลงโทษต่อหน้าสาธารณชนด้วย โดยเปลี่ยนมาใช้วิธีการจำคุกแทน ส่วนระยะเวลาจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงแห่งข้อหาที่กระทำความผิด ซึ่งแม้ราวกับว่ารูปแบบและวิธีการลงโทษในปัจจุบันจะไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทนมากมายเทียบเท่ากับในอดีต แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะรูปแบบและวิธีการลงโทษจะเป็นอย่างไร ในแง่หนึ่งก็ย่อมถือได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้แก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดแล้วโดยผ่านทางกฎหมายนั่นเอง

(2) การลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิด

การลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence) หรือที่นักนิติศาสตร์บางท่านเรียกว่า การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่⁴⁵ เป็นแนวความคิดที่เพิ่งมีขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 18 โดยนักอาชญาวิทยามีชื่อสองท่าน คือ Cesare Beccaria และ Jeremy Bentham ซึ่งทั้งสองท่านเป็นผู้คิดค้นทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence Theory) ขึ้น โดยทฤษฎีดังกล่าวอธิบายว่า⁴⁶ การลงโทษนั้นจะต้องเป็นการกระทำไปเพื่อวัตถุประสงค์ คือ

⁴⁵ อุททิศ แสนโกศิก, กฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 1 (พระนคร: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ, 2525), หน้า 23-24.

⁴⁶ John L. Hagan Richard A. Gillis and David Brownfield, Criminological Controversies : A Methodical Primer (Boulder: Westview Press, 1996), pp. 81-83.

(1) เพื่อเป็นการยับยั้งไม่ให้ผู้ที่กระทำความผิดแล้วกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก หรือที่เรียกว่า การยับยั้งเป็นการเฉพาะ (Specific Deterrence)

(2) เพื่อเป็นการยับยั้งไม่ให้ผู้อื่นซึ่งมิใช่ผู้กระทำความผิดนั้นกระทำความผิดตาม หรือที่เรียกว่า การยับยั้งเป็นการทั่วไป (General Deterrence)

การลงโทษเพื่อจะให้ผลตามทฤษฎีนี้จะต้องกำหนดอัตราโทษให้สูงกว่าผลประโยชน์ที่ผู้นั้นจะได้รับการกระทำความผิด ทั้งนี้ เพราะทฤษฎีนี้เชื่อว่าขณะที่คนเราคิดจะกระทำความผิด ผู้นั้นจะต้องตัดสินใจซึ่งน้ำหนักระหว่างผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการกระทำความผิดกับผลเสียหายที่อาจจะได้รับหากถูกจับได้ ซึ่งหากผลเสียหายมากกว่าก็ย่อมก่อให้เกิดการยับยั้งไม่ลงมือกระทำความผิด⁴⁷

การลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิดที่ดีจะต้องปฏิบัติตามหลักการที่สำคัญ 2 ประการ⁴⁸ คือ

(1) การลงโทษต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด (Proportionality) กล่าวคือ การลงโทษต้องเท่าเทียมหรือพอดีกับการกระทำความผิด หากการลงโทษรุนแรงมากเกินไป จะเป็นการสนับสนุนให้เกิดการกระทำความผิดที่รุนแรงมากขึ้นได้ แต่ถ้าการลงโทษรุนแรงน้อยเกินไป ก็จะไม่สามารถตัดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดได้ ทั้งจะกลายเป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดที่ร้ายแรงขึ้นด้วย

(2) การรับรู้ของสาธารณชน (Public Knowledge) กล่าวคือ การลงโทษจะไม่สามารถยับยั้งการกระทำความผิดได้หากไม่เป็นที่รับรู้ของสาธารณชนเป็นการทั่วไป สาธารณชนจะต้องสามารถเชื่อมโยงการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นกับการลงโทษที่ได้รับและเกิดการเปรียบเทียบผลได้ผลเสียของการกระทำผิดได้

⁴⁷ วีระพงษ์ บุญโญภาส, กระบวนการยุติธรรมกับกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน, หน้า 5-6.

⁴⁸ ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, "ทฤษฎีการลงโทษ," ใน แนวการศึกษาชุดวิชา กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 1-7, พิมพ์ครั้งที่ 1 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2555), หน้า 24-25.

หลักการลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิดควรนำมาใช้กับลักษณะการกระทำความผิดที่กระทำโดยเจตนา มิใช่กระทำโดยประมาทเพราะการกระทำโดยประมาท ผู้กระทำความผิดมิได้คาดคิดมาก่อนว่าจะกระทำความผิด ดังนั้น หลักการลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิดจึงไม่อาจนำมาใช้ได้ และอีกกรณีหนึ่งที่ควรนำหลักการลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิดมาใช้ก็คือการกระทำความผิดที่มีเวลาคิดตระเตรียมการหรือไตร่ตรองไว้ก่อน⁴⁹

(3) การลงโทษเพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม

การลงโทษเพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Incapacitation) เป็นวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งการคุ้มครองสังคมเป็นหลัก⁵⁰ โดยถือว่าผู้กระทำความผิดเมื่อถูกลงโทษก็ต้องถูกตัดออกจากสังคมทำให้ถูกจำกัดความสามารถที่จะกระทำความผิดหรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคม ทั้งเป็นการทำให้ความสงบเรียบร้อยของสังคมที่มีอยู่ก่อนเกิดอาชญากรรมกลับคืนมาอีกด้วย

การลงโทษเพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมมีอยู่ด้วยกันหลายระดับ⁵¹ ตั้งแต่การประหารชีวิตและการจำคุกตลอดชีวิตซึ่งถือได้ว่าเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างถาวร ส่วนการจำคุก กักขังหรือการจำกัดเสรีภาพอย่างใด ๆ แบบมีกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดถือได้ว่าเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างไม่ถาวร กล่าวคือ เมื่อครบกำหนดเวลาของการลงโทษแล้ว ผู้กระทำความผิดก็จะสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้

(4) การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation หรือ Reformation) หรือที่นักนิติศาสตร์บางท่าน⁵² เห็นว่า ไม่ควรใช้คำว่า การลงโทษ (Punishment) เพราะตามทฤษฎีนี้ไม่ได้มีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเพื่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25-26.

⁵⁰ สุพจน์ สุโรจน์, “ทฤษฎีการลงโทษและแบบของการลงโทษ”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา วิทยา หน่วยที่ 8-15, หน้า 149-150.

⁵¹ อัจฉรียา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า 132.

⁵² อุททิศ แสนโกศิก, กฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 33-34.

ยากลำบากแต่อย่างไร จึงควรใช้คำว่า การปฏิบัติ (Treatment) มากกว่า ทฤษฎีดังกล่าวมีที่มาจาก แนวความคิดของ Cesare Lombroso ซึ่งมีความเห็นว่า อาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นปรากฏการณ์ หนึ่งของสังคม ที่อาจเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกันปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ อาทิเช่น ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า เป็นต้น โดยแนวความคิดนี้เชื่อว่าผู้กระทำความผิดมิได้มีเจตนาที่จะกระทำความผิดตามกฎหมายแต่ ใด แต่เนื่องจากตัวผู้กระทำความผิดแต่ละคนมีสาเหตุหรือความผิดปกติบางประการจึงทำให้เกิด การกระทำความผิดขึ้น อีกทั้งแม้ว่าจะมีการลงโทษที่รุนแรง แต่ก็ปรากฏว่าการกระทำความผิดยังคง เกิดขึ้นซ้ำ ๆ อยู่เสมอ แสดงให้เห็นว่า การลงโทษที่รุนแรงไม่สามารถแก้ปัญหาได้นั่นเอง

ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้จึงไม่ถูกต้อง เพราะไม่ใช่การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ซึ่งการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุตามแนวความคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิดของ Lombroso คือ การค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดจากการศึกษาที่ตัวผู้กระทำ ความผิดโดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และ Lombroso พบว่าสาเหตุสำคัญของการกระทำ ความผิดอยู่ในร่างกายของผู้กระทำความผิดนั่นเอง จนสามารถตั้งเป็นทฤษฎีอาชญากรโดยกำเนิด (Born Criminal Theory) ได้ และเมื่อทราบสาเหตุของการกระทำความผิดแล้วจึงจัดการแก้ไขปัญหา โดยเน้นการจัดการแก้ไขปัญหานั้นเป็นรายบุคคล⁵³ กล่าวคือ การลงโทษและมาตรการต่าง ๆ ต้องกระทำ ให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคลนั่นเอง

นอกจากนี้ในปัจจุบันคนเราให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกัน การช่วยเหลือ ฟังพาอาศัยซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น และให้ความสำคัญกับหลักศีลธรรม มนุษยธรรมมากขึ้นด้วย เช่นกัน⁵⁴ ทั้งถือว่าการลงโทษที่มุ่งหมายแต่เพียงเพื่อแก้แค้นทดแทน ยับยั้งการกระทำความผิดและตัด ผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเท่านั้น ไม่อาจทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีได้ มิหนำซ้ำยัง อาจทำให้ผู้กระทำความผิดมีความเป็นภัยต่อชุมชนและสังคมมากยิ่งขึ้นอีกก็เป็นได้ ดังนั้น จึงเกิด แนวทางปฏิบัติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน อาทิเช่น การให้การศึกษา

⁵³ สุพจน์ สุโรจน์, “ทฤษฎีการลงโทษและแบบของการลงโทษ”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑ วิทยา หน่วยที่ 8-15, หน้า 145.

⁵⁴ อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า 132.

อบรม การฝึกอาชีพ การให้การบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังทั้งทางการแพทย์และทางด้านจิตวิทยา เป็นต้น โดยเป็นการกระทำควบคู่ไปกับการลงโทษนั่นเอง

2.2.4.3 รูปแบบและวิธีการในการลงโทษ

รูปแบบในการลงโทษผู้กระทำความผิดของประเทศไทยและต่างประเทศสามารถจัดแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ⁵⁵ คือ (1) การตัดออกจากสังคม (2) การทรมานร่างกาย (3) การประจาน และ (4) การทำให้สูญเสียทางการเงิน

(1) การลงโทษโดยการตัดออกจากสังคม

การลงโทษโดยการตัดออกจากสังคมเป็นรูปแบบการลงโทษที่แพร่หลายมาตั้งแต่สมัยโบราณจนกระทั่งในปัจจุบันก็ยังคงใช้รูปแบบนี้อยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นการตัดออกจากสังคมอย่างชั่วคราวหรืออย่างถาวร

ความมุ่งหมายหลักของรูปแบบการลงโทษแบบนี้ก็คือ ต้องการแยกผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคม หรือเป็นการเพิ่มระยะห่างระหว่างสังคมผู้สุจริตกับสังคมผู้กระทำความผิดให้มากยิ่งขึ้น รูปแบบการลงโทษโดยการตัดออกจากสังคมนี้อาจแยกออกได้เป็น 3 วิธีการย่อย⁵⁶ คือ

(1.1) การประหารชีวิต เป็นการแยกผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมอย่างถาวร ถือได้ว่าเป็นวิธีการลงโทษที่รุนแรงที่สุด แม้ในทางการแพทย์จะถือว่าผู้ที่ถูกลงโทษได้รับความเจ็บปวดเพียงระยะเวลาสั้น ๆ ในขณะที่มีการประหารชีวิต แต่หากพิจารณาระยะเวลาตั้งแต่ทราบว่าตนต้องถูกลงโทษประหารชีวิตแล้ว ก็ถือได้ว่าเป็นสภาวะที่ทุกข์ทรมานมากและยาวนานพอสมควร⁵⁷

⁵⁵ สุพจน์ สุโรจน์, “ทฤษฎีการลงโทษและแบบของการลงโทษ”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญวิทยาและทัณทวิทยา หน่วยที่ 8-15, หน้า 151.

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 152-153.

⁵⁷ พเยาว์ ศรีแสงทอง, การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำความผิด, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 112.

(1.2) การเนรเทศและการส่งตัวไปประเทศอาณานิคม เป็นวิธีการลงโทษที่ผู้กระทำความผิดยังมีชีวิตอยู่ แต่ไม่มีสิทธิอยู่ในประเทศนั้น ๆ อีกต่อไป ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นวิธีการลงโทษที่ใช้กับนักโทษทางการเมือง พวกอันธพาล หรือพวกคนเร่ร่อนจรจัด ต่อมาเมื่อประเทศอาณานิคมต่างทยอยได้รับเอกราช วิธีการลงโทษโดยการเนรเทศและการส่งตัวไปประเทศอาณานิคมจึงต้องยกเลิกไปเพราะการเนรเทศและการส่งตัวไปประเทศอาณานิคมไม่ได้เป็นการยับยั้งหรือป้องกันอาชญากรรมอย่างแท้จริง ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก และถูกต่อต้านอย่างหนักจากประเทศอาณานิคม

(1.3) การจำคุก กักขัง รวมทั้งการลงโทษที่มีลักษณะเป็นการจำกัดเสรีภาพอื่นด้วย เป็นวิธีการที่ผู้กระทำความผิดยังมีชีวิตอยู่เช่นกัน แต่ต้องถูกคุมขังให้อยู่เฉพาะในเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดเท่านั้น⁵⁸ ถือได้ว่าเป็นการตัดออกจากสังคมอย่างชั่วคราว เมื่อครบกำหนดระยะเวลาลงโทษแล้ว ผู้กระทำความผิดก็จะสามารถกลับเข้าสู่สังคมปรกติได้

การลงโทษด้วยวิธีการจำคุกนี้ถือได้ว่าเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมมากที่สุดวิธีการหนึ่งในปัจจุบัน เพราะเป็นวิธีการที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้ครบทั้ง 4 ประการ กล่าวคือ เป็นการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ยับยั้งการกระทำความผิด ตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม และยังสามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ในเวลาเดียวกัน⁵⁹

(2) การลงโทษโดยการทรมานร่างกาย

การลงโทษโดยการทรมานร่างกายสามารถกระทำได้หลายวิธี อาทิเช่น การโบยตี เขียนด้วยแส้ ใสโซ่ตรวน สักหน้า บีบขมับ ตอกเล็บและตัดอวัยวะ เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการลงโทษที่ได้รับความนิยมมากในช่วงสมัยกลาง แต่ปัจจุบันแทบไม่มีประเทศใดใช้วิธีการเช่นนี้แล้ว เนื่องจากข้อมูลที่มีการศึกษาวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า การลงโทษโดยการทรมานร่างกายไม่สามารถ

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 109.

⁵⁹ สุพจน์ สุโรจน์, “ทฤษฎีการลงโทษและแบบของการลงโทษ”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15, หน้า 153.

ยับยั้งการกระทำความผิดได้แต่อย่างไร⁶⁰ ประกอบกับเป็นวิธีการลงโทษที่ขัดต่อหลักมนุษยธรรมจึงไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน⁶¹

(3) การลงโทษโดยการประจาน

การลงโทษโดยการประจานเป็นการลงโทษที่มุ่งทำให้รู้สึกอับอาย หรือผู้กระทำความผิดถูกลดฐานะลงและเลิกกระทำความผิดไป⁶² วิธีการลงโทษแบบนี้เริ่มมีใช้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 และในปัจจุบันก็ยังคงมีใช้อยู่บ้าง ในอดีตมีการนำมาใช้กับความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การพุดจาให้ร้ายผู้อื่น การพุดจาลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การลักทรัพย์เล็ก ๆ น้อย ๆ การโกงตาชั่ง เป็นต้น

วิธีการลงโทษในลักษณะนี้เคยมีการใช้ในประเทศไทยเช่นกัน เช่น การสักบนใบหน้า หรือตามร่างกายในตำแหน่งที่สังเกตเห็นได้ง่าย การตระเวนไปในที่สาธารณะ เป็นต้น⁶³ แต่ต้องมีการยกเลิกไปเพราะไม่มีผลเป็นการยับยั้งการกระทำความผิดแต่อย่างใด อีกทั้งยังเป็นการทำให้ผู้ที่ถูกลงโทษถูกตั้งข้อรังเกียจจากสังคมจนไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ และส่งผลให้ผู้ที่ถูกลงโทษต้องกลายเป็นอาชญากรอาชีพในที่สุด

ส่วนการลดฐานะของผู้กระทำความผิดอาจกระทำโดยการจำกัดสิทธิทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง สิทธิในการประกอบอาชีพบางอย่าง สิทธิในการเป็นพยาน หรืออาจจะเรียกว่าการสูญเสียสิทธิพลเมืองก็ได้⁶⁴

⁶⁰ June Andenaes, "General Prevention Revisited : Research and Policy Implications," *Journal of Criminal Law and Criminology* 66(September 1975): 352-353.

⁶¹ ชาย เสวิกุล, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 174.

⁶² สุพจน์ สุโรจน์, "ทฤษฎีการลงโทษและแบบของการลงโทษ", ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15*, หน้า 154.

⁶³ ชาย เสวิกุล, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*, หน้า 174.

⁶⁴ Edwin H. Sutherland and Donald R. Cressey, *Principles of Criminology*, (Philadelphia : Lippincott, 1966), pp. 321-322.

(4) การลงโทษโดยการทำให้สูญเสียชีวิตทางการเงิน

การลงโทษโดยการทำให้สูญเสียชีวิตทางการเงินเป็นวิธีการลงโทษที่ได้รับความนิยมมากที่สุดอีกวิธีการหนึ่ง โดยทั่วไปหมายถึง การปรับ แต่ก็อาจหมายความรวมถึง การใช้ค่าทดแทนหรือค่าเสียหายด้วยก็ได้⁶⁵

การปรับเป็นมาตรการแทนการจำคุกระยะสั้น กล่าวคือ ศาลจะใช้การปรับก็ต่อเมื่อเห็นว่าไม่จำเป็นต้องใช้มาตรการลงโทษที่รุนแรง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะการกระทำความผิดของจำเลยไม่ได้มีลักษณะที่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคม

ข้อดีของการลงโทษปรับ คือ

- (1) ผู้ถูกลงโทษปรับไม่มีมลทินติดตัวเหมือนกรณีการลงโทษจำคุก ผู้กระทำความผิดจึงสามารถแก้ไขฟื้นฟูตัวเองและกลับเข้าสู่สังคมได้ง่าย
- (2) ถ้าการพิพากษาลงโทษมีความผิดพลาดสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดได้โดยง่าย กล่าวคือ ศาลสามารถแก้ไขด้วยการคืนเงินค่าปรับให้ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการลงโทษในรูปแบบอื่น เช่น การจำคุก เป็นต้น เห็นได้ว่าการกลับคืนสู่สถานะเดิมกระทำได้ยากลำบากกว่ากันมาก
- (3) เป็นวิธีการที่รัฐเสียค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการน้อยมาก
- (4) รัฐมีรายได้จากการเรียกเก็บค่าปรับ

แต่การปรับก็มีข้อเสียในแง่ที่ว่า อาจเป็นภาระหนักของผู้ที่มีฐานะยากจน

การลงโทษโดยการทำให้สูญเสียชีวิตทางการเงินไม่รวมถึงการริบทรัพย์สินเพราะโดยหลักการแล้ว การริบทรัพย์สินมิได้เป็นการพิจารณาโทษตัวผู้กระทำความผิด แต่เป็นการพิจารณาโทษตัวทรัพย์สิน (In Rem) ดังนั้น การที่ศาลจะพิพากษาให้ริบทรัพย์สินหรือไม่ จึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าเจ้าของทรัพย์สินกระทำความผิดหรือไม่⁶⁶

⁶⁵ สุพจน์ สุโรจน์, “ทฤษฎีการลงโทษและแบบของการลงโทษ”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15, หน้า 154-155.

⁶⁶ วีระพงษ์ บุญโญภาส, อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ECONOMIC CRIME, หน้า 507-508.

2.2.5 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดความผิดมูลฐานตามกฎหมาย ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

มาตรการทางกฎหมายหนึ่งในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่นิยมแพร่หลายในหลายประเทศในปัจจุบัน คือ การใช้มาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน หรือที่นักนิติศาสตร์บางท่านเรียกมาตรการนี้ว่า มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่ง โดยมาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่มุ่งดำเนินการกับตัวทรัพย์สินโดยตรง ไม่ผูกติดกับการดำเนินคดีอาญากับตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิด กล่าวคือ แม้การดำเนินคดีอาญาจะไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อจนพิพากษาลงโทษผู้ต้องหาได้ แต่ก็ยังสามารถดำเนินการกับตัวทรัพย์สินที่ต้องสงสัยว่ามีที่มาจากกระทำความผิดได้

การใช้มาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินโดยตรงเช่นนี้เป็นสิ่งที่อาชญากรรมทางเศรษฐกิจเกรงกลัวอย่างมาก กล่าวคือ แม้จะมีใช้การลงโทษตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง แต่เป็นการกระทำกับตัวทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดซึ่งถือได้ว่าเป็นทั้งผลตอบแทนจากการกระทำความผิด เป็นสิ่งจูงใจให้เกิดการกระทำความผิดขึ้น และเป็นสิ่งที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือใช้สนับสนุนให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นนั่นเอง

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการใช้มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งอยู่ในกฎหมายเพียงฉบับเดียวคือในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ซึ่งการที่จะนำมาตราการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้กับความผิดใดได้นั้น นอกจากการกำหนดมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งแยกไว้ในกฎหมายเฉพาะเรื่องแล้ว ก็จะต้องเป็นกรณีที่กำหนดให้ความผิดนั้นเป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ซึ่งวิธีการอย่างหลังนี้จะเป็ผลดีต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจมากกว่าเพราะการกำหนดให้ความผิดใดเป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน นอกจากมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งแล้ว พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวยังมีมาตรการอื่นที่มีส่วนสนับสนุนการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอีก

การกำหนดให้ความผิดใดเป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าการกำหนดให้ความผิดใดเป็นความผิด

มูลฐานย่อมจะต้องส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน รวมทั้งกระทบต่อการประกอบธุรกิจโดยสุจริตด้วย⁶⁷ เนื่องจากมาตรการต่าง ๆ ที่บังคับใช้ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินล้วนเป็นมาตรการที่รุนแรงเพื่อให้สามารถป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินรวมทั้งอาชญากรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการกำหนดให้ความผิดใดเป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมี 4 ประการ ดังนี้⁶⁸

2.2.5.1 การกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม

การกระทำความผิดเกิดขึ้นในทุก ๆ สังคมของโลก เพียงแต่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้สะดวกต่อการกระทำความผิดเท่านั้น อาชญากรรมทางเศรษฐกิจเป็นอาชญากรรมประเภทหนึ่งที่มีรูปแบบและวิธีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการกระทำความผิดและเพื่อให้สามารถกระทำความผิดที่ร้ายแรงยิ่งขึ้นได้ ประกอบกับการที่ภาครัฐดำเนินการป้องกันและปราบปรามอย่างเข้มงวดมากยิ่งขึ้น ส่งผลเป็นแรงกดดันให้ผู้กระทำความผิดคิดค้นและปรับเปลี่ยนลักษณะการกระทำความผิดจากเดิมที่มีกกระทำผิดโดยลำพังจึงเปลี่ยนมาเป็นการรวมกลุ่มกันกระทำความผิดหรือที่เรียกว่า การกระทำความผิดในรูปแบบองค์กรอาชญากรรม (Organized Crime) และหากมีการร่วมมือกันกระทำความผิดข้ามประเทศซึ่งเพิ่มความยากในการป้องกันและปราบปรามยิ่งขึ้นไปอีกก็จะเรียกได้ว่าเป็นการกระทำความผิดในรูปแบบองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ

องค์กรอาชญากรรมเป็นกลุ่มอาชญากรซึ่งประสานงานกันและควบคุมกันโดยอาศัยกฎเกณฑ์ภายในกลุ่มของตน เป็นที่รวมของอาชญากรซึ่งทำงานภายใต้โครงสร้างที่สลับซับซ้อน กฎเกณฑ์บังคับที่เข้มงวดและวิธีดำเนินการที่เป็นความลับ การกระทำความผิดขององค์กรจะไม่ใช้

⁶⁷ กมลศักดิ์ หมั่นภักดี, "การกำหนดให้ความผิดอาญาร้ายแรงตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 เป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 16.

⁶⁸ นิกร เภรีกุล, การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน : ทฤษฎี กฎหมายและแนวทางปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: Translators-at-Law.Com, 2543), หน้า 96-97. และ

อรณพ ลิขิตจิตตะ, งาม-ตอบเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน, หน้า 68.

ความรุนแรงฉบับพลัน แต่ประโยชน์ที่จะได้รับจะเป็นผลมาจากการร่วมมือกันกระทำความผิดซึ่งยากต่อการป้องกันและปราบปราม

การกระทำความผิดในลักษณะนี้มักจะมีผู้กระทำความผิดจะใช้กระบวนการที่มีการวางแผนเป็นอย่างดี ตัวการสำคัญหรือผู้อยู่เบื้องหลังองค์กรอาชญากรรมมักจะหลุดรอดจากกระบวนการยุติธรรมเนื่องจากไม่มีพยานหลักฐานที่เพียงพอในการที่จะสามารถเชื่อมโยงไปถึงตัวการสำคัญหรือผู้อยู่เบื้องหลังได้ ทั้งนี้ผู้กระทำความผิดที่ถูกจับกุมดำเนินคดีมักจะเป็นเพียงผู้กระทำความผิดระดับล่างเท่านั้น

2.2.5.2 การกระทำความผิดที่ให้ผลตอบแทนมูลค่าสูง

หลักเกณฑ์ในการกำหนดความผิดมูลฐานข้อนี้มาจากแนวความคิดที่ว่า อาชญากรรมทางเศรษฐกิจเป็นอาชญากรรมที่มีสิ่งจูงใจให้กระทำความผิด สิ่งสนับสนุนให้เกิดการกระทำความผิด และผลตอบแทนสุดท้ายจากการกระทำความผิดคือเงินจำนวนมาก และเพราะเงินจำนวนมากเหล่านี้ที่ทำให้การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทำได้ยากลำบากยิ่งขึ้นไปอีก ไม่ว่าจะเป็นการใช้เงินเหล่านี้ในการแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ในชั้นสืบสวนจับกุมเรื่อยไปจนถึงชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษา หรือแม้กระทั่งเมื่อผู้กระทำความผิดพ้นโทษออกไปแล้วก็สามารถใช้เงินเหล่านี้เป็นทุนในการสนับสนุนการกระทำความผิดครั้งใหม่ได้อีก อีกทั้งเงินเหล่านี้ยังสามารถหมุนเวียนอยู่ภายในองค์กรอาชญากรรมเพื่อใช้สนับสนุนการกระทำความผิดของกลุ่มระหว่างที่ผู้กระทำความผิดยังไม่พ้นโทษอีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นที่รัฐจะต้องพยายามตัดวงจรทางการเงินเหล่านี้เพื่อเป็นการทำลายทั้งสิ่งจูงใจ สิ่งสนับสนุน และผลตอบแทนในการกระทำความผิดเหล่านี้

2.2.5.3 การกระทำความผิดที่ยากต่อการป้องกันและปราบปรามโดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายอาญาธรรมดา

หลักเกณฑ์ข้อนี้เป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญอย่างมากเพราะมาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ให้บังคับใช้กับความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ล้วนแล้วแต่เป็นมาตรการที่รุนแรงทั้งมาตรการทางกฎหมายส่วนอาญา และมาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินทางแพ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินทางแพ่งหรือที่นักนิติศาสตร์

บางท่านเรียกว่า มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่ง ซึ่งเป็นมาตรการที่มุ่งกำจัดตัวเงินและทรัพย์สินทั้งหลายที่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจได้มาจากการกระทำความผิดและได้ทำการรั้งย้ายถ่ายเทเพื่อไม่ให้กระบวนการยุติธรรมสามารถสืบสวนไปถึงแหล่งที่มาของเงินและทรัพย์สินนั้นได้ เนื่องจากมาตรการริบทรัพย์สินทางอาญามีข้อจำกัดในการบังคับใช้เพราะเหตุว่าการที่จะสามารถริบทรัพย์สินทางอาญาได้นั้น จะต้องเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดและทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว เมื่อผู้กระทำความผิดกระทำความผิดขึ้นแล้ว เพื่อเป็นการปิดบังซ่อนเร้นทรัพย์สินรวมทั้งเส้นทางหรือแหล่งที่มาของทรัพย์สินเหล่านั้น จึงต้องมีการรั้งย้ายถ่ายเททรัพย์สิน

เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้มาตรการทางกฎหมายอาญาธรรมดาไม่สามารถบังคับใช้เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนั่นก็คือเหตุผลประการหนึ่งว่าทำไมอาชญากรรมทางเศรษฐกิจจึงยังคงปรากฏให้เห็นอยู่อย่างมากมาย และอาชญากรรมทางเศรษฐกิจก็ล้วนแล้วแต่มีชีวิตที่สุขสบาย ไม่มีความเกรงกลัวกฎหมายแม้แต่น้อย แต่เพราะเหตุว่ามาตรการที่รุนแรงเหล่านี้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมากจึงจำเป็นต้องกำหนดการบังคับใช้ไว้อย่างจำกัดเฉพาะการกระทำความผิดที่ยากต่อการป้องกันและปราบปรามโดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายอาญาธรรมดาเท่านั้น เพื่อไม่ให้มาตรการในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากเกินไป

2.2.5.4 การกระทำความผิดที่กระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ

หลักเกณฑ์ประการนี้เป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อให้ขอบเขตของการใช้มาตรการต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ที่รุนแรงจำกัดกรอบแคบลง ทั้งทำให้การกำหนดความผิดมูลฐานที่จะบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ มีเหตุผลหนักแน่นยิ่งขึ้น

อาชญากรรมทางเศรษฐกิจเป็นการกระทำความผิดที่มีลักษณะกระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศทั้งสิ้น⁶⁹ การกำหนดให้อาชญากรรมทางเศรษฐกิจประเภทใดประเภทหนึ่งเป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 จึงเป็น

⁶⁹ ชัยนันท์ แสงปุตตะ, "กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน: ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดมูลฐาน" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 24-25.

สิ่งทีนอกจากจะไม่ขัดต่อหลักเกณฑ์ประการนี้แล้ว ยังเป็นการเหมาะสมที่จะนำมามาตรการต่าง ๆ ตามกฎหมายฟอกเงินมาบังคับใช้กับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอีกด้วย

2.2.6 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับข้อสันนิษฐาน

2.2.6.1 ความหมายของข้อสันนิษฐาน

ข้อสันนิษฐาน คือ สิ่งที่ถูกกฎหมายกำหนดให้มีขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงหนึ่งข้อเท็จจริงใด โดยยึดหลักว่าสิ่งทั้งหลายย่อมเป็นไปตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติและบุคคลทั้งหลายย่อมกระทำการโดยสุจริต อีกทั้งในบางกรณี การพิสูจน์ข้อเท็จจริงหนึ่งข้อเท็จจริงใดกระทำได้โดยยากลำบาก โดยเฉพาะการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเจตนาในการกระทำความผิด⁷⁰

2.2.6.2 เหตุผลความจำเป็นของข้อสันนิษฐาน

เหตุผลความจำเป็นของข้อสันนิษฐาน⁷¹ อาจอธิบายได้ดังนี้

- (1) เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลผู้สุจริต
- (2) เพื่อความสะดวกในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐาน
- (3) เพื่อแก้ปัญหการพิสูจน์ไม่ได้หรือการพิสูจน์ที่กระทำได้โดยยากลำบาก
- (4) เพื่อความเป็นธรรมตามนโยบายการปกครองประเทศ

2.2.6.3 ประเภทของข้อสันนิษฐาน

หากแบ่งแยกตามประเด็นที่ว่าข้อสันนิษฐานนั้นสามารถพิสูจน์หักล้างได้หรือไม่ จะสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท⁷² คือ

1. ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด คือ ข้อสันนิษฐานที่ไม่เปิดโอกาสให้คู่ความนำสืบหักล้างหรือเปลี่ยนแปลงข้อสันนิษฐานนั้นได้เลย โดยกฎหมายอาจใช้คำว่า “ให้ถือว่า”

⁷⁰ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯ พับลิชชิ่ง, 2555), หน้า 81.

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 82-83.

⁷² พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 83-84.

การที่กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานเด็ดขาดไว้เพราะกฎหมายประสงค์จะให้ข้อเท็จจริงเป็นอย่างนั้นเมื่อเกิดสถานการณ์ตามข้อสันนิษฐานขึ้น โดยแม้จะไม่ตรงตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นก็ตาม⁷³ และ

2. ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด คือ ข้อสันนิษฐานที่เปิดโอกาสให้คู่ความสามารถนำสืบหักล้างหรือเปลี่ยนแปลงข้อสันนิษฐานนั้นได้

2.2.6.4 ข้อสันนิษฐานในทางอาญา

ในการพิสูจน์ความรับผิดทางอาญาของบุคคลใด เมื่อโจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำความผิดจึงย่อมเป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายโจทก์ที่จะต้องนำสืบพยานหลักฐานต่าง ๆ จนปราศจากข้อสงสัยว่าได้มีการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เนื่องจากในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด⁷⁴ ดังนั้นโดยหลักแล้วจะมีการสันนิษฐานความผิดของบุคคลไม่ได้

แต่เนื่องจากความยากลำบากในการแสวงหาพยานหลักฐานในการพิสูจน์การกระทำความผิดหรือในการพิสูจน์เจตนาของจำเลยในการกระทำความผิดของความผิดบางประเภท ทำให้หลายประเทศมีการนำข้อสันนิษฐานมาใช้ในทางกฎหมายอาญาเพื่อช่วยลดข้อจำกัดในการแสวงหาพยานหลักฐานโดยการที่กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานที่เป็นคุณแก่โจทก์ไว้บางประการ และเมื่อโจทก์สามารถนำสืบให้ศาลเห็นถึงข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานนั้นได้ โจทก์ย่อมได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้น ทั้งเป็นการผลักภาระการพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนั้นไปยังจำเลยอีกด้วย อาทิ ข้อสันนิษฐานว่าจำเลยกระทำโดยเจตนา ข้อสันนิษฐานว่าผู้แทนของนิติบุคคลกระทำความผิดด้วย⁷⁵ เป็นต้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วข้อสันนิษฐานเหล่านี้มักเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถนำสืบพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานได้ หรือที่เรียกว่าข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดนั่นเอง⁷⁶

⁷³ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯ พับลิชชิ่ง, 2556), หน้า 4.

⁷⁴ ธานี สิงหนาท, คำอธิบาย พยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯ พับลิชชิ่ง, 2557), หน้า 337-338.

⁷⁵ ธานี สิงหนาท, คำอธิบาย พยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, หน้า 340.

⁷⁶ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 87-88.

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับ อาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และต่างประเทศ และมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตาม กฎหมายอื่นของประเทศไทย

จากประเด็นปัญหาในการศึกษาวิจัยของผู้เขียนที่ว่า “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารที่สามารถลดโอกาสและลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดลงได้ควรเป็นอย่างไร” ซึ่งหลังจากที่ผู้เขียนได้ศึกษาวิจัย “ความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นอย่างไร และแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างไร” ไปแล้วในบทที่ 2 การศึกษาวิจัยในบทนี้ผู้เขียนจึงตั้งประเด็นปัญหาประจำบทว่า “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และของต่างประเทศ และมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายอื่นของประเทศไทยเป็นอย่างไร”

ทั้งนี้ ผู้เขียนจะเริ่มต้นจากการค้นหา มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 หลังจากนั้นผู้เขียนจึงค้นหามาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของต่างประเทศ มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายอื่นของประเทศไทย และในตอนท้ายของบท ผู้เขียนจะเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 กับต่างประเทศ และกับมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายอื่นของประเทศไทย

นอกจากนี้ ในส่วนของการอธิบายมาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ นั้น ผู้เขียนได้จัดกลุ่มมาตรการทางกฎหมายออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย 2. มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงลักษณะของมาตรการทางกฎหมายนั้น ๆ ที่มีผลต่อการป้องกันและปราบปรามการ

กระทำความผิดได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ประเทศใดมีมาตรการทางกฎหมายที่น่าพิจารณาที่ไม่สามารถจัดไว้ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งใน 2 ประเภทแรกได้ ผู้เขียนจะจัดมาตรการทางกฎหมายนั้นไว้ในประเภทที่ 3 คือ มาตรการเสริมอื่น

3.1 มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของประเทศไทยเริ่มมีขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2470 ในชื่อ พระราชบัญญัติทางนํ้านม พ.ศ. 2470¹ ซึ่งมีบทบัญญัติเพียงเรื่องเดียว คือ การห้ามนํ้าหนํ้านมเข้ามาในราชอาณาจักร ทั้งนี้เพราะสมัยนั้นมีการนํ้าหนํ้านมเข้ามาเพื่อใช้เลี้ยงทารกเป็นจำนวนมาก ซึ่งนํ้าหนํ้านมเป็นอาหารที่ไม่เหมาะสมแก่การใช้เลี้ยงทารก รัฐจึงได้ออกกฎหมายมาเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพ ความปลอดภัยและยังเป็นการป้องกันการเอาเปรียบประชาชนผู้บริโภคอีกด้วย² หลังจากนั้นประเทศไทยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นมิใช่เฉพาะแต่เรื่องนํ้าหนํ้านมแต่เพียงอย่างเดียว โดยการออกพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหาร พ.ศ. 2484³ และต่อมาก็มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเรื่อยมา แต่ด้วยพัฒนาการทางด้านวิทยาศาสตร์และโภชนาการอาหารที่เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นอย่างมาก ทำให้พระราชบัญญัติและประกาศคณะปฏิวัติฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารล้าสมัยไม่อาจคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอและทันที่ต่อสถานการณ์ขณะนั้น ทั้งขอบเขตความคุ้มครองที่ไม่ครอบคลุมไปถึงองค์ประกอบอื่นของอาหารด้วย อาทิ ภาชนะบรรจุอาหาร ฉลากผลิตภัณฑ์อาหาร

¹ “พระราชบัญญัติทางนํ้านม พ.ศ. 2470”, (2470, 25 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 44, หน้า 327.

² ไพโรจน์ แก้วมณี, “พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522,” ใน *คำอธิบายกฎหมายอาหารและยา*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2546), หน้า 144.

³ “พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหาร พ.ศ. 2484”, (2484, 16 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 58, หน้า 1794.

เป็นต้น จึงทำให้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับอาหารฉบับใหม่⁴ คือ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522⁵ ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

พระราชบัญญัติอาหารกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ ออกกฎกระทรวง กำหนดค่าธรรมเนียม และกำหนดกิจการอื่นตามพระราชบัญญัตินี้⁶ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเป็นหน่วยงานหลักในการใช้อำนาจและปฏิบัติการต่าง ๆ ภายใต้พระราชบัญญัตินี้

3.1.1 มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย

(1) มาตรการใช้ระบบใบอนุญาตผลิตเพื่อจำหน่ายและนำเข้าเพื่อจำหน่าย

การผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายและนำเข้าอาหารเพื่อจำหน่ายในประเทศไทยนั้น พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 กำหนดหลักเกณฑ์ควบคุมผู้ประกอบการด้านอาหารเพื่อลดโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ความไม่ปลอดภัยของอาหารไว้ว่า ห้ามมิให้ผู้ใดตั้งโรงงานผลิตอาหารเพื่อจำหน่าย เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากผู้อนุญาต⁷ และห้ามมิให้ผู้ใดนำเข้าซึ่งอาหารเพื่อจำหน่าย เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากผู้อนุญาต⁸ ซึ่งตามพระราชบัญญัติอาหารนั้น ผู้อนุญาต หมายความว่า เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา หรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามอบหมาย

มาตรการใช้ระบบใบอนุญาตผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายเป็นการกำหนดควบคุมสถานที่ผลิตอาหารเพื่อจำหน่าย โดยสามารถแบ่งการควบคุมดังกล่าวได้เป็น 2 กรณี⁹ คือ

1. การควบคุมสถานที่ผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายที่มีลักษณะเป็นโรงงานผลิตอาหาร กล่าวคือ ผู้ประกอบการด้านอาหารที่ประสงค์จะผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายไม่ว่าจะเป็นอาหารชนิดใดหรือประเภทใดก็ตาม โดยมีสถานที่ผลิตอาหารที่มีการใช้เครื่องมือเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตที่มี

⁴ สุวงศ์ ศาสตราวหา สุรชาติ ฌ หนองคาย และพิพัฒน์ ทองผดุงโรจน์, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม Public Health Laws, หน้า 203-204.

⁵ “พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522”, (2522, 13 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 96 ตอนที่ 79, หน้า 1.

⁶ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 5.

⁷ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 14.

⁸ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 15.

⁹ สุวงศ์ ศาสตราวหา และคณะ, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม PUBLIC HEALTH LAWS, หน้า 224–226.

กำลังตั้งแต่ 5 แรงม้าหรือมีกำลังเทียบเท่า 5 แรงม้าขึ้นไป หรือใช้คนงานตั้งแต่ 7 คนขึ้นไปโดยจะใช้เครื่องจักรหรือไม่ก็ตาม ผู้ขึ้นต้องขออนุญาตตั้งโรงงานผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายจากเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาหรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามอบหมายเสียก่อน และต่อเมื่อได้รับใบอนุญาตแล้วจึงจะสามารถผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายได้ แต่หากอาหารที่ผลิตเพื่อจำหน่ายนั้นเป็นอาหารควบคุมเฉพาะ ผู้ประกอบการด้านอาหารนั้นจะต้องได้รับใบสำคัญแสดงการขึ้นทะเบียนตำรับอาหารสำหรับอาหารควบคุมเฉพาะนั้นด้วย ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนตำรับอาหารซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

2. การควบคุมสถานที่ผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายที่ไม่มีลักษณะเป็นโรงงานผลิตอาหาร กล่าวคือ ในกรณีที่สถานที่ผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายแห่งใดไม่มีลักษณะเป็นโรงงานผลิตอาหารตามกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้ประกอบการด้านอาหารนั้นก็ไม่จำเป็นต้องขอรับใบอนุญาตตั้งโรงงานผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายแต่อย่างใด โดยสามารถดำเนินการผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายได้ทันที แต่ทั้งนี้อาหารที่ผลิตเพื่อจำหน่ายดังกล่าวก็จะต้องถูกควบคุมในเรื่องมาตรฐานความปลอดภัยต่าง ๆ เช่นเดียวกับอาหารที่ผลิตเพื่อจำหน่ายจากโรงงานผลิตอาหาร เช่น อาหารที่ผลิตเพื่อจำหน่ายนั้นเป็นอาหารที่กฎหมายกำหนดคุณภาพหรือมาตรฐาน ผู้ประกอบการด้านอาหารนั้นก็ต้องผลิตอาหารนั้นให้มีคุณภาพหรือมาตรฐานตามรายละเอียดต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้

ส่วนมาตรการใช้ระบบใบอนุญาตนำเข้าอาหารเพื่อจำหน่ายเป็นการกำหนดควบคุมสถานที่นำเข้าอาหารเพื่อจำหน่าย โดยกฎหมายกำหนดควบคุมสถานที่ที่มีการนำเข้ามาเป็นขั้นแรก¹⁰ กล่าวคือ ผู้ประกอบการด้านอาหารรายใดที่ประสงค์จะนำเข้าอาหารเพื่อจำหน่าย ไม่ว่าจะเป็อาหารชนิดใด หรือประเภทใดก็ตาม จะต้องยื่นคำขอรับใบอนุญาตนำเข้าอาหารเพื่อจำหน่ายในราชอาณาจักร และต่อเมื่อได้รับใบอนุญาตนำเข้าอาหารเพื่อจำหน่ายแล้ว จึงจะสามารถนำเข้าอาหารเพื่อจำหน่ายได้ แต่หากอาหารที่จะนำเข้ามาเพื่อจำหน่ายในราชอาณาจักรเป็นอาหารควบคุมเฉพาะ ผู้ประกอบการด้านอาหารจะยังไม่สามารถนำอาหารนั้นเข้ามาเพื่อจำหน่ายได้จนกว่าจะได้รับใบสำคัญแสดงการขึ้นทะเบียนตำรับอาหารสำหรับอาหารควบคุมเฉพาะนั้นเสียก่อน ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร

¹⁰ สุวงศ์ ศาสตราวหา และคณะ, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม PUBLIC HEALTH LAWS, หน้า 229-230.

มาตรการใช้ระบบใบอนุญาตผลิตเพื่อจำหน่ายและนำเข้าเพื่อจำหน่ายนั้นมีข้อยกเว้น 2 ประการ¹¹ คือ 1. การผลิตอาหารหรือนำเข้าซึ่งอาหารเฉพาะคราว ซึ่งได้รับใบอนุญาตเฉพาะคราวจากผู้อนุญาต และ 2. การผลิตอาหารหรือนำเข้าหรือส่งออกซึ่งอาหารเพื่อเป็นตัวอย่าง สำหรับการขึ้นทะเบียนตำรับอาหารหรือเพื่อพิจารณาในการสั่งซื้อ

ใบอนุญาตผลิตเพื่อจำหน่ายและนำเข้าเพื่อจำหน่ายนั้นมีผลใช้ได้จนถึงวันที่ 31 ธันวาคมของปีที่สามนับแต่ปีที่ออกใบอนุญาต และถ้าผู้ประกอบการด้านอาหารประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาตให้ยื่นคำขอเสียก่อนใบอนุญาตจะสิ้นอายุ เมื่อได้ยื่นคำขอดังกล่าวแล้วจะประกอบกิจการด้านอาหารต่อไปก็ได้จนกว่าผู้อนุญาตจะสั่งไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาตนั้น¹² ทั้งนี้เห็นได้ว่า ใบอนุญาตผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายและนำเข้าอาหารเพื่อจำหน่ายนั้นจะมีอายุไม่เกิน 3 ปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาตนั้น

(2) มาตรการใช้ระบบทะเบียนตำรับอาหาร

พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 กำหนดมาตรการใช้ระบบทะเบียนตำรับอาหารไว้ว่า¹³ ผู้ได้รับอนุญาตให้ตั้งโรงงานผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายตามมาตรา 14 หรือผู้ได้รับอนุญาตให้นำเข้าอาหารเพื่อจำหน่ายตามมาตรา 15 ผู้ใดจะผลิตหรือนำเข้าซึ่งอาหารควบคุมเฉพาะจะต้องนำอาหารนั้นมาขอขึ้นทะเบียนตำรับอาหารต่อเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาหรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามอบหมายเสียก่อน และเมื่อได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนตำรับอาหารแล้วจึงจะผลิตหรือนำเข้าได้

อาหารควบคุมเฉพาะ¹⁴ หมายความว่า อาหารที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้เป็นอาหารที่อยู่ในความควบคุมคุณภาพหรือมาตรฐาน กล่าวคือ เมื่ออาหารชนิดใด หรือประเภทใดที่มีการผลิตออกมาจำหน่ายแล้วพบว่ามีความสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งอันสมควรที่จะกำหนดให้อาหารนั้นเป็นอาหารควบคุมเฉพาะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขก็จะออก

¹¹ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 16.

¹² พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 18.

¹³ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 31.

¹⁴ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 4.

ประกาศกระทรวงสาธารณสุขเพื่อกำหนดให้อาหารนั้น ๆ เป็นอาหารควบคุมเฉพาะ¹⁵ ซึ่งในปัจจุบัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขได้ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุขกำหนดอาหารควบคุมเฉพาะมากมาย เช่น เครื่องดื่มในภาชนะบรรจุที่ปิดสนิท นมปรุงแต่ง น้ำแข็ง วัตถุเจือปนอาหาร สีสผสมอาหาร อาหารเสริมสำหรับทารกและเด็กเล็ก อาหารเสริมสำหรับผู้ต้องการลดน้ำหนัก ไอศกรีม เป็นต้น¹⁶

อย่างไรก็ตาม มาตรการใช้ระบบทะเบียนตำรับอาหารก็มีข้อยกเว้นในกรณีเพื่อประโยชน์ในการส่งออก และเมื่อมีความจำเป็นที่จะให้ผู้ประกอบการด้านอาหารที่ได้รับอนุญาตผลิตอาหารควบคุมเฉพาะเพื่อส่งออกไปจำหน่ายนอกราชอาณาจักรเป็นครั้งคราว เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา หรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามอบหมายจะอนุญาตเป็นการเฉพาะคราวให้ผู้ประกอบการด้านอาหารที่ได้รับอนุญาตผลิตอาหารควบคุมเฉพาะได้ตามมาตรฐานของต่างประเทศ หรือมาตรฐานระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะต่ำกว่าหรือสูงกว่าคุณภาพหรือมาตรฐานตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนดก็ได้ แล้วให้รายงานคณะกรรมการอาหารและยา¹⁷ ทั้งนี้ อาหารควบคุมเฉพาะที่ได้รับอนุญาตให้ผลิตเพื่อส่งออกไปจำหน่ายนอกราชอาณาจักร อาจจะไม่สามารถนำเข้ามาเพื่อจำหน่ายในราชอาณาจักรได้ หากอาหารควบคุมเฉพาะนั้นไม่มีคุณภาพหรือมาตรฐานเพียงพอสำหรับจำหน่ายในราชอาณาจักร¹⁸

(3) มาตรการใช้ระบบเลขสารบบอาหาร

สำหรับการขอรับเลขสารบบอาหารนั้น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาได้ออกระเบียบว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับเลขสารบบอาหาร¹⁹ โดยกำหนดไว้ว่า

อาหารที่ต้องแสดงเลขสารบบอาหาร ได้แก่ อาหารดังต่อไปนี้

1. อาหารควบคุมเฉพาะ

¹⁵ สุวงศ์ ศาสตราวาท และคณะ, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม PUBLIC HEALTH LAWS, หน้า 226.

¹⁶ ไพโรจน์ แก้วมณี, “พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522”, ใน คำอธิบายกฎหมายอาหารและยา, หน้า 170.

¹⁷ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 24.

¹⁸ สุวงศ์ ศาสตราวาท และคณะ, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม PUBLIC HEALTH LAWS, หน้า 227.

¹⁹ “ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับเลขสารบบอาหาร”, (2544, 2 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 118 ตอนที่ 62ง, หน้า 8.

2. อาหารที่กำหนดคุณภาพหรือมาตรฐาน ดังต่อไปนี้

2.1 อาหารที่กำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดให้
ต้องส่งมอบผลากให้ตรวจอนุมัติก่อนนำไปใช้

2.2 อาหารที่กำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานนอกเหนือจาก 2.1

3. อาหารที่รัฐมนตรีประกาศให้เป็นอาหารที่ต้องมีฉลาก

3.1 อาหารที่ต้องมีฉลากที่รัฐมนตรีประกาศให้ต้องส่งมอบผลากให้ตรวจ
อนุมัติก่อนนำไปใช้

3.2 อาหารที่ต้องมีฉลากนอกเหนือจาก 3.1

(4) มาตรการควบคุมคุณภาพหรือมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารเป็นการทั่วไป

พระราชบัญญัติอาหารแบ่งการควบคุมคุณภาพหรือมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1. อาหารควบคุมเฉพาะ 2. อาหารกำหนดคุณภาพหรือมาตรฐาน 3. อาหารที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดให้เป็นอาหารที่ต้องมีฉลาก และ 4. อาหารทั่วไป

สำหรับอาหารควบคุมเฉพาะและอาหารกำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานเท่านั้นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขจะออกประกาศกำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานไว้ ส่วนอาหารสองประเภทหลัง แม้กฎหมายจะมีได้กำหนดว่าอาหารนั้นจะต้องมีคุณภาพหรือมาตรฐานอย่างไร แต่ทั้งนี้ก็มีไว้ว่ากฎหมายจะไม่กำหนดมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านความปลอดภัยของอาหารเสียเลย เพราะกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดมาตรการควบคุมคุณภาพหรือมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารเป็นการทั่วไปไว้ กล่าวคือ กฎหมายดังกล่าวกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดผลิตหรือนำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายอาหาร 4 ลักษณะต่อไปนี้²⁰

1. อาหารไม่บริสุทธิ์
2. อาหารปลอม
3. อาหารผิดมาตรฐาน
4. อาหารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนด

²⁰ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 25.

อาหารไม่บริสุทธิ์ที่ได้แก่อาหารที่มีลักษณะดังต่อไปนี้²¹

(1) อาหารที่มีสิ่งที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพเจือปนอยู่ด้วย เช่น อาหารที่มีเศษผมหรือเศษแมลงหรือจุลินทรีย์หรือสารเคมีเจือปนอยู่ อาหารที่ใส่สีย้อม อาหารที่ใส่สารบอแรกซ์ เป็นต้น

(2) อาหารที่มีสารหรือวัตถุเคมีเจือปนอยู่ในอัตราที่อาจเป็นเหตุให้คุณภาพของอาหารนั้นลดลง เว้นแต่การเจือปนเป็นการจำเป็นต่อกรรมวิธีผลิต การผลิต และได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว เช่น อาหารที่มีสารเคมีเจือปนอยู่ในปริมาณสูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดอนุญาตไว้ เป็นต้น

(3) อาหารที่ได้ผลิต บรรจุ หรือเก็บรักษาไว้โดยไม่ถูกสุขลักษณะ เช่น การทำผักหรือผลไม้ดองหรือแช่อิ่มโดยที่ผู้ผลิตหรือบรรจุทำโดยไม่ถูกสุขลักษณะ การผลิตหรือบรรจุอาหารโดยไม่ถูกสุขลักษณะในลักษณะต่าง ๆ การเก็บนมพาสเจอร์ไรส์ไว้ในอุณหภูมิที่ร้อน หรือกรณีที่ห้องผลิต บรรจุ หรือเก็บอาหารอยู่ใกล้กับห้องสุขาหรือห้องเก็บสารเคมีหรือวัตถุมีพิษ เป็นต้น

(4) อาหารที่ผลิตจากสัตว์ที่เป็นโรคอันอาจติดต่อถึงคนได้ เช่น นมโคที่ได้จากโคที่เป็นโรค เมื่อคนรับประทานนมโคนั้นเข้าไปก็อาจเกิดโรคได้ หรือเนื้อสุกรที่เป็นโรค เมื่อคนนำมาประกอบอาหารรับประทานก็อาจเกิดโรคหรือเกิดอันตรายต่อสุขภาพหรืออาจเป็นอันตรายถึงชีวิตได้เช่นกัน เป็นต้น

(5) อาหารที่มีภาชนะบรรจุประกอบด้วยวัตถุที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพ เช่น การใช้ภาชนะบรรจุอาหารที่ทำมาจากพลาสติกที่มีสีเจือปนอยู่โดยสีนั้นไม่ใช่สีที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ในการทำภาชนะบรรจุอาหาร ซึ่งเมื่อละลายปนไปกับอาหารนั้นก็อาจก่อให้เกิดอันตรายกับผู้รับประทานอาหารนั้นได้ หรือน้ำแข็งที่บรรจุมาในถุงปุ๋ยหรือภาชนะบรรจุอื่นที่ไม่น่าจะสะอาดเพียงพอ เป็นต้น

²¹ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 26.

และ สุวงศ์ ศาสตราวหา และคณะ, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม PUBLIC HEALTH LAWS, หน้า 231-232.

อาหารปลอมได้แก่อาหารที่มีลักษณะดังต่อไปนี้²²

(1) อาหารที่ได้สับเปลี่ยนใช้วัตถุอื่นแทนบางส่วน หรือคัดแยกวัตถุที่มีคุณค่าออกเสียทั้งหมดหรือบางส่วน และจำหน่ายเป็นอาหารแท้อย่างนั้น หรือใช้ชื่ออาหารแท้นั้น เช่น อาหารช็อกโกแลตที่จริงแล้วเป็นชอสผสมเนื้อมะละกอด้วย หรือผสมแป้งใส่สี หรือน้ำปลาผสมสารอย่างอื่นด้วยแต่กลับใช้ชื่อน้ำปลาแท้ หรือผงชูรสที่ผสมสารบอแรกซ์แต่กลับใช้ชื่อว่าผงชูรสแท้ เป็นต้น

(2) วัตถุหรืออาหารที่ผลิตขึ้นเทียมอาหารอย่างหนึ่งอย่างใด และจำหน่ายเป็นอาหารแท้อย่างนั้น เช่น ฉลากแสดงไว้ว่าเป็นน้ำมันมะกอกแต่ความจริงแล้วเป็นน้ำมันถั่วเหลือง หรือฉลากแสดงว่าเป็นนมโคแต่ความจริงแล้วเป็นนมถั่วเหลือง หรือฉลากแสดงไว้ว่าเป็นน้ำปลาแต่ความจริงแล้วเป็นน้ำเกลือผสมน้ำตาลเคี้ยวไหม้และแต่งกลิ่นด้วยหัวเขื่อน้ำปลา เป็นต้น

(3) อาหารที่ได้ผสมหรือปรุงแต่งด้วยวิธีใด ๆ โดยประสงค์จะปกปิดซ่อนเร้นความชำรุดบกพร่องหรือความด้อยคุณภาพของอาหารนั้น เช่น การผลิตชอสมะเขือเทศโดยผสมสีแดงเข้มเพื่อปกปิดความด้อยคุณภาพหรือความบกพร่องของชอสมะเขือเทศดังกล่าว เป็นต้น และในอีกแง่หนึ่งหากใช้สีผสมลงไปปริมาณที่มากเกินไปหรือใช้สีผสมอาหารที่ไม่ได้มาตรฐานแล้ว อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้เช่นกัน

(4) อาหารที่มีฉลากเพื่อลวงหรือพยายามลวงผู้ซื้อให้เข้าใจผิดในเรื่องคุณภาพปริมาณประโยชน์ หรือลักษณะพิเศษอย่างอื่น หรือในเรื่องสถานที่และประเทศที่ผลิต เช่น อาหารที่แสดงน้ำหนักของอาหารหรือปริมาณสารอาหารไม่ตรงกับความจริง หรืออาหารที่ใช้น้ำตาลเป็นส่วนผสมแต่ฉลากแสดงว่าเป็นอาหารที่เหมาะสมสำหรับคนเป็นโรคเบาหวาน หรืออาหารที่ยังไม่ได้รับเลขทะเบียนตำรับอาหารแต่ฉลากกลับแสดงเลขทะเบียนตำรับอาหาร เป็นต้น

(5) อาหารควบคุมเฉพาะ หรืออาหารกำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานที่ผลิตขึ้นไม่ถูกต้องตามคุณภาพหรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดถึงขนาดซึ่งจากผลวิเคราะห์ปรากฏว่า ส่วนประกอบที่เป็นคุณค่าทางอาหารขาดหรือเกินร้อยละสามสิบจากเกณฑ์ต่ำสุดหรือสูงสุด หรือ

²² พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 27.

และ สุวงศ์ ศาสตร์วาทา และคณะ, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม PUBLIC HEALTH LAWS, หน้า 232-234.

แตกต่างจากคุณภาพหรือมาตรฐานที่ระบุไว้จนทำให้เกิดโทษหรืออันตราย เช่น นมโคหรือน้ำส้มสายชู เป็นอาหารควบคุมเฉพาะที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานไว้ และหากนมโคหรือน้ำส้มสายชูมีส่วนประกอบที่เป็นคุณค่าทางอาหารขาดหรือเกินไปกว่าร้อยละสามสิบจากเกณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดก็จะถือว่าเป็นอาหารปลอม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้อาหารนั้นจะมีส่วนประกอบที่เป็นคุณค่าทางอาหารขาดหรือเกินไป ไม่เกินกว่าร้อยละสามสิบซึ่งน่าจะถือว่าเป็นอาหารผิดมาตรฐานก็ตาม แต่ปรากฏว่าอาหารนั้นอาจก่อให้เกิดโทษหรืออันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภคได้ก็จัดได้ว่าเป็นอาหารปลอมเช่นกัน

อาหารผิดมาตรฐาน²³ ได้แก่ อาหารควบคุมเฉพาะ หรืออาหารกำหนดคุณภาพหรือมาตรฐาน ที่ผลิตขึ้นไม่ถูกต้องตามคุณภาพหรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด แต่ไม่ถึงขนาดซึ่งจากผลวิเคราะห์ปรากฏว่า ส่วนประกอบที่เป็นคุณค่าทางอาหารขาดหรือเกินร้อยละสามสิบจากเกณฑ์ต่ำสุด หรือสูงสุด

อาหารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดได้แก่อาหารที่มีลักษณะดังต่อไปนี้²⁴

- (1) ไม่ปลอดภัยในการบริโภค หรือ
- (2) มีสรรพคุณไม่เป็นที่เชื่อถือ หรือ
- (3) มีคุณค่าหรือคุณประโยชน์ต่อร่างกายในระดับที่ไม่เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังไม่ปรากฏว่ามีกรณีใดที่รัฐมนตรีใช้อำนาจตามมาตรา 25(4) ประกอบมาตรา 29 ประกาศกำหนดให้อาหารชนิดใดเป็นอาหารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนด²⁵

(5) มาตรการใช้อำนาจในทางบริหาร

ในการดำเนินการทางกฎหมายกับผู้กระทำความผิดย่อมมีกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยเวลา และในระหว่างนั้นเองผู้กระทำความผิดก็ยังสามารถกระทำความผิดเช่นเดิมได้อีกซึ่งจะก่อให้เกิด

²³ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 28.

และ สุวงศ์ ศาสตราวหา และคณะ, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม PUBLIC HEALTH LAWS, หน้า 234.

²⁴ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 29.

²⁵ ไพโรจน์ แก้วมณี, “พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522”, ใน คำอธิบายกฎหมายอาหารและยา, หน้า 188.

ความเสียหายต่อประชาชนผู้บริโภค ดังนั้น เพื่อประโยชน์แก่การควบคุมอาหารให้ถูกสุขลักษณะ และให้ปราศจากอันตรายแก่ผู้บริโภค พระราชบัญญัติอาหารจึงกำหนดมาตรการโดยการให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาสามารถใช้อำนาจในทางบริหารได้ดังนี้²⁶

(1) ออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้รับอนุญาตผลิตหรือนำเข้าซึ่งอาหาร ดัดแปลงแก้ไขสถานที่ผลิตหรือสถานที่เก็บอาหาร ซึ่งการออกคำสั่งดังกล่าวจะต้องเป็นการออกคำสั่งให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ผลิตเพื่อจำหน่ายหรือนำเข้าเพื่อจำหน่ายแล้วเท่านั้น หากผู้ประกอบการมิใช่ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ผลิตเพื่อจำหน่ายหรือนำเข้าเพื่อจำหน่าย คณะกรรมการอาหารและยาไม่อาจออกคำสั่งดัดแปลงแก้ไขสถานที่ผลิตหรือสถานที่เก็บอาหารตามมาตรานี้ได้

(2) สั่งให้งดผลิตหรืองดนำเข้าซึ่งอาหารที่ผลิตโดยไม่ได้รับอนุญาต หรืออาหารที่ปรากฏจากผลการตรวจพิสูจน์ว่าเป็นอาหารที่ไม่ควรแก่การบริโภค ซึ่งการออกคำสั่งดังกล่าวสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณี คือ 1. กรณีที่ผู้ประกอบการมีสถานที่ผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายที่เข้าข่ายเป็นโรงงานตามกฎหมาย หรือเป็นผู้นำเข้าอาหารเพื่อจำหน่ายแต่ไม่ได้มีการขออนุญาตตั้งโรงงานอาหารหรือมิได้ขออนุญาตนำเข้าอาหารให้ถูกต้องตามกฎหมาย และ 2. กรณีที่ปรากฏจากผลการตรวจพิสูจน์ว่าอาหารนั้นไม่ควรแก่การบริโภค ไม่ว่าจะเป็กรณีใดที่สถานที่นั้นจะได้รับอนุญาตให้ผลิตเพื่อจำหน่ายหรือนำเข้าเพื่อจำหน่ายหรือไม่ก็ตาม

(3) ประกาศผลการตรวจพิสูจน์อาหารให้ประชาชนทราบในกรณีที่ปรากฏผลจากการตรวจพิสูจน์ว่าอาหารรายใดเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ตามมาตรา 26 หรือเป็นอาหารปลอมตามมาตรา 27 หรือเป็นอาหารผิดมาตรฐานตามมาตรา 28 หรือเป็นอาหารที่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรืออนามัยของประชาชน หรือภาชนะบรรจุรายใดประกอบด้วยวัตถุที่อาจเป็นอันตรายเมื่อใช้บรรจุอาหาร โดยให้ระบุข้อความดังต่อไปนี้ด้วย

(ก) ในกรณีที่ปรากฏตัวผู้ผลิตโดยแน่ชัด ให้ระบุชื่อผู้ผลิตพร้อมทั้งชนิดและลักษณะของอาหารหรือภาชนะบรรจุนั้น และถ้าอาหารหรือภาชนะบรรจุดังกล่าวมีชื่อทางการค้าหรือ

²⁶พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 30.

และ ไพโรจน์ แก้วมณี, “พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522”, ใน คำอธิบายกฎหมายอาหารและยา, หน้า 188-189.

ลำดับครั้งที่ผลิตหรือนำเข้า ก็ให้ระบุชื่อทางการค้าและลำดับครั้งที่ผลิตหรือนำเข้านั้นด้วย แล้วแต่กรณี

(ข) ในกรณีที่ไม่ปรากฏตัวผู้ผลิตโดยแน่ชัดแต่ปรากฏตัวผู้จำหน่าย ให้ระบุชื่อผู้จำหน่ายและสถานที่จำหน่าย พร้อมทั้งชนิดและลักษณะของอาหารหรือภาชนะบรรจุนั้น

(6) มาตรการตรวจสอบ ยึดอายัดและทำลายอาหารหรือภาชนะบรรจุอาหาร

เพื่อที่จะสามารถควบคุมให้อาหารมีความปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น กฎหมายจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้อำนาจกับพนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งผู้ประกอบการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วยตามสมควร โดยพระราชบัญญัติอาหารกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดังนี้²⁷

(1) เข้าไปในสถานที่ผลิตอาหาร สถานที่เก็บอาหาร สถานที่จำหน่ายอาหารหรือสถานที่ทำการของผู้ผลิต ผู้เก็บรักษา ผู้จำหน่าย รวมทั้งสถานที่ทำการของผู้นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งอาหาร ในระหว่างเวลาทำการเพื่อตรวจสอบควบคุมให้การเป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(2) ในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ อาจเข้าไปในสถานที่หรือยานพาหนะใด ๆ เพื่อตรวจสอบอาหาร และอาจยึดหรืออายัดอาหารและเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ตลอดจนภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุอาหารและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับอาหารดังกล่าวได้

(3) นำอาหารในปริมาณพอสมควรไปเป็นตัวอย่างเพื่อตรวจสอบหรือตรวจวิเคราะห์

(4) ยึดหรืออายัดอาหารหรือภาชนะบรรจุที่สงสัยว่าอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือผิดอนามัยของประชาชน เพื่อตรวจพิสูจน์

²⁷ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 43.

(5) ยืดหรืออายัดอาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอม หรืออาหารผิดมาตรฐาน หรือภาชนะบรรจุที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือผิดอนามัยของประชาชน หรือที่มีลักษณะไม่ถูกต้องตามคุณภาพหรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 6 (6)

นอกจากนี้ อาหารหรือภาชนะบรรจุที่พนักงานเจ้าหน้าที่ยืดหรืออายัดไว้ หรือเก็บมาตามกรณีดังกล่าวข้างต้น เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำการตรวจพิสูจน์เป็นที่แน่นอนแล้วว่าเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ตามมาตรา 26 เป็นอาหารปลอมตามมาตรา 27 หรือเป็นอาหารผิดมาตรฐานตามมาตรา 28 หรือเป็นอาหารที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 25(4) หรือเป็นภาชนะบรรจุที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือผิดอนามัยของประชาชน หรือมีลักษณะไม่ถูกต้องตามคุณภาพหรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 6(6) ถ้ามิได้มีการฟ้องคดีต่อศาล เลขานุการคณะกรรมการอาหารและยาหรือผู้ซึ่งเลขานุการคณะกรรมการอาหารและยามอบหมายโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอาหารอาจสั่งทำลาย หรือปฏิบัติกรอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่เห็นสมควรได้²⁸

(7) มาตรการควบคุมการโฆษณาอาหาร

การประกอบธุรกิจประเภทต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่มีผู้ประกอบการหลายรายซึ่งผู้ประกอบการแต่ละรายย่อมจะต้องพยายามทำการแข่งขันกันเพื่อให้สินค้าของตนเป็นที่นิยมชมชอบของประชาชนผู้บริโภค นอกจากการแข่งขันกันในเรื่องคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าแล้ว การโฆษณาให้ประชาชนผู้บริโภคเชื่อถือและยอมรับในตัวสินค้าไม่ว่าด้วยวิธีการใดก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน ซึ่งตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มิได้กำหนดนิยามเอาไว้ แต่หากพิจารณาจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522²⁹ ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นภายใต้แนวความคิดเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคเช่นกัน พบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคได้กำหนดนิยามเอาไว้ว่า โฆษณา หมายความว่า การกระทำไม่ว่าด้วยวิธีการใด ๆ ให้ประชาชนเห็นหรือทราบข้อความเพื่อประโยชน์ในทางการค้า

การโฆษณาเป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งที่น่าสินค้าไปสู่ประชาชนผู้บริโภค เป็นการส่งเสริมการจำหน่ายและการตลาด เป็นการสื่อสารจากผู้ประกอบการ (ผู้ขาย) ไปสู่ประชาชนผู้บริโภค (ผู้ซื้อ) ซึ่ง

²⁸ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 44.

²⁹ “พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522”, (2522, 4 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 96 ตอนที่ 72, หน้า 20.

โดยหลักการแล้ว การโฆษณาสินค้าต่าง ๆ จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความจริง แต่จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏให้เห็นเป็นประจำว่ามีกรณีการโฆษณาเกินความจริง ใช้ถ้อยคำโอ้อวดสรรพคุณเกินจริง ซึ่งนอกจากจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงเจตนาหลอกลวงประชาชนผู้บริโภคแล้ว ในบางกรณียังอาจก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายต่อประชาชนผู้บริโภคอีกด้วย³⁰

สำหรับสินค้าที่เป็นอาหารนั้น การโฆษณาที่เกินความจริง ใช้ถ้อยคำโอ้อวดสรรพคุณเกินจริงย่อมมีโอกาสที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นกว่ากรณีที่เป็นสินค้าอย่างอื่น เช่น กรณีผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของวัตถุพิษหรือสารที่มีผลต่อการทำงานของร่างกายอย่างชัดเจน เช่น คาเฟอีน แอลกอฮอล์หรือน้ำตาล เป็นต้น ซึ่งหากผู้บริโภคได้รับเข้าไปในปริมาณที่มากเกินไปย่อมก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคได้ หรือกรณีผลิตภัณฑ์อาหารที่โอ้อวดสรรพคุณเกินจริง เช่น ทำให้กระชุ่มกระชวย บำรุงกำลัง ป้องกันโรคต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งนอกจากจะไม่มีสรรพคุณตามที่กล่าวอ้างแล้ว ยังอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคได้อีกด้วย³¹

พระราชบัญญัติอาหารกำหนดหลักในการควบคุมการโฆษณาอาหารไว้ว่า ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาคุณประโยชน์ คุณภาพ หรือสรรพคุณของอาหารอันเป็นเท็จหรือเป็นการหลอกลวงให้เกิดความหลงเชื่อโดยไม่สมควร ซึ่งในการพิจารณาว่าการโฆษณานั้น ๆ เป็นเท็จหรือเป็นการหลอกลวงให้เกิดความหลงเชื่อหรือไม่ จำเป็นจะต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านวิชาการเฉพาะประกอบด้วย³²

เมื่อมีการกำหนดหลักการควบคุมการโฆษณาอาหารไว้แล้ว เพื่อให้การควบคุมการโฆษณาอาหารประสบผล พระราชบัญญัติอาหารจึงได้กำหนดวิธีการปฏิบัติเพื่อใช้เป็นแนวทางในการควบคุมผู้ที่ประสงค์จะโฆษณาอาหารไว้ว่า ผู้ใดประสงค์จะโฆษณาคุณประโยชน์ คุณภาพ หรือสรรพคุณของอาหารทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ทางฉายภาพ ภาพยนตร์ หรือทางหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์อื่น หรือด้วยวิธีอื่นใด เพื่อประโยชน์ในทางการค้า ต้องนำเสียง ภาพ ภาพยนตร์ หรือข้อความ

³⁰ สุวงศ์ ศาสตราวาท และคณะ, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม PUBLIC HEALTH LAWS, หน้า 235.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 235-236.

³² พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 40.

และ สุวงศ์ ศาสตราวาท และคณะ, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม PUBLIC HEALTH LAWS, หน้า 239.

ที่จะโฆษณาดังกล่าวนั้นให้เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาหรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามอบหมายตรวจพิจารณาก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะโฆษณาได้³³

เมื่อผู้โฆษณาอาหารได้รับอนุญาตแล้วจะสามารถโฆษณาได้เฉพาะตามที่ขออนุญาตไว้เท่านั้น และการอนุญาตโฆษณาอาหารจะมีผล 1 ปี นับแต่วันที่ได้รับอนุญาต ซึ่งหากผู้โฆษณาอาหารประสงค์ จะทำการโฆษณาอาหารต่อไปก็ต้องขออนุญาตโฆษณาใหม่อีกครั้งก่อนที่การอนุญาตเดิมจะครบ กำหนด 1 ปี³⁴ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การควบคุมการโฆษณาอาหารสามารถให้คุ้มครองพิทักษ์ ผลประโยชน์และความปลอดภัยของประชาชนผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ พระราชบัญญัติอาหารจึงได้ กำหนดให้เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาหรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา มอบหมายมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้³⁵

(1) ให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้จำหน่ายอาหาร หรือผู้ทำการโฆษณา ระงับการโฆษณา อาหารที่เห็นว่าเป็นการโฆษณาโดยฝ่าฝืนมาตรา 41

(2) ให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้จำหน่ายอาหาร หรือผู้ทำการโฆษณาอาหาร ระงับการ ผลิต การนำเข้า การจำหน่าย หรือการโฆษณา อาหารที่คณะกรรมการเห็นว่าอาหารดังกล่าว ไม่มีคุณสมบัติ คุณภาพ หรือสรรพคุณตามที่โฆษณา

(8) มาตรการพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาต

การพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตถือได้ว่าเป็นมาตรการลงโทษอย่างหนึ่งเพื่อลดโอกาสในการ กระทำความผิด ซึ่งพระราชบัญญัติอาหารกำหนดหลักเกณฑ์การพักใช้ใบอนุญาตไว้ว่า³⁶ เมื่อปรากฏ ต่อเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาหรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามอบหมาย ว่าผู้ประกอบการด้านอาหารรายใดไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติอาหาร กฎกระทรวงหรือประกาศซึ่ง ออกตามพระราชบัญญัติอาหาร หรือในกรณีที่ปรากฏผลจากการตรวจพิสูจน์ว่าอาหารซึ่งผลิตโดย ผู้ประกอบการด้านอาหารรายใดเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ตามมาตรา 26 เป็นอาหารปลอมตามมาตรา 27

³³ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 41.

และ สุวงศ์ ศาสตราจารย์ และคณะ, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม PUBLIC HEALTH LAWS, หน้า 239-240.

³⁴ สุวงศ์ ศาสตราจารย์ และคณะ, กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม PUBLIC HEALTH LAWS, หน้า 240.

³⁵ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 42.

³⁶ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 46 วรรคแรก.

เป็นอาหารที่ผิดมาตรฐานตามมาตรา 28 เป็นอาหารหรือภาชนะบรรจุที่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือผิดอนามัยของประชาชนผู้บริโภค เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาหรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามอบหมายโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอาหารมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตได้โดยมีกำหนดครั้งละไม่เกินหนึ่งร้อยยี่สิบวัน หรือในกรณีที่มีการฟ้องผู้ประกอบการด้านอาหารนั้นต่อศาลว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร จะสั่งพักใช้ใบอนุญาตไว้เพื่อรอคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดก็ได้

ส่วนการเพิกถอนใบอนุญาตนั้น พระราชบัญญัติอาหารกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า³⁷ ในกรณีที่มีคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด ผู้ประกอบการด้านอาหารรายใดได้กระทำความผิดฐานผลิต นำเข้าเพื่อจำหน่ายหรือจำหน่ายอาหารไม่บริสุทธิ์ตามมาตรา 26 หรือกระทำความผิดฐานผลิต นำเข้าเพื่อจำหน่ายหรือจำหน่ายอาหารปลอมมาตรา 27 เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาหรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามอบหมายโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอาหารมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตได้

(9) มาตรการจำคุก

พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 กำหนดมาตรการใช้บทลงโทษที่รุนแรงสำหรับลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารโดยการใช้โทษจำคุก ซึ่งอัตราโทษจำคุกที่มีการกำหนดใช้กับการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารมีตั้งแต่ไม่มีกำหนดอัตราโทษขั้นต่ำไปจนถึงอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี³⁸ ทั้งนี้ ตามความหนักเบาของลักษณะการกระทำความผิด

3.1.2 มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

มาตรการทางกฎหมายในการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของประเทศไทยมี 2 มาตรการ ได้แก่ (1) มาตรการปรับเงิน และ (2) มาตรการริบทรัพย์สิน

³⁷ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 46 วรรคสอง.

³⁸ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 47-74.

(1) มาตรการปรับเงิน

การกำหนดอัตราโทษปรับในความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 กำหนดไว้ในอัตราที่สูงกว่าความผิดทางอาญาธรรมดาตามประมวลกฎหมายอาญา กล่าวคือ อัตราโทษปรับที่กฎหมายกำหนดมีตั้งแต่ไม่มีอัตราโทษขั้นต่ำไปจนถึงอัตราโทษปรับไม่เกิน 100,000 บาท ทั้งนี้ ตามความร้ายแรงของลักษณะการกระทำความผิด³⁹

นอกจากนี้ยังมีการกำหนดโทษปรับแบบรายวันใน 4 กรณี คือ

1. ในกรณีเพื่อประโยชน์แก่การควบคุมอาหารให้ถูกสุขลักษณะ หรือให้ปราศจากอันตรายแก่ผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาสั่งให้งดผลิตหรืองดนำเข้าซึ่งอาหารที่ผลิตโดยไม่ได้รับอนุญาต หรืออาหารที่ปรากฏจากผลการตรวจพิสูจน์ว่าเป็นอาหารที่ไม่ควรแก่การบริโภค แต่ผู้กระทำความผิดฝ่าฝืน

2. ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่การควบคุมอาหารเพื่อให้อาหารนั้นปลอดภัยในการบริโภค หรือเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภค เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาหรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามอบหมายมีอำนาจสั่งให้แก้ไขตำรับอาหารที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้วได้ตามที่เห็นสมควรหรือตามความจำเป็น เพื่อให้อาหารนั้นปลอดภัยในการบริโภค แต่ผู้กระทำความผิดฝ่าฝืน

3. ในกรณีเพื่อพิทักษ์ประโยชน์และความปลอดภัยของผู้บริโภค เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาหรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามอบหมายมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้จำหน่ายอาหาร หรือผู้ทำการโฆษณา ระงับการโฆษณาอาหารที่เห็นว่าเป็นการโฆษณาโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ หรือให้ระงับการผลิต การนำเข้า การจำหน่าย หรือการโฆษณาอาหารที่คณะกรรมการเห็นว่าอาหารดังกล่าวไม่มีคุณสมบัติ คุณภาพ หรือสรรพคุณตามที่โฆษณา แต่ผู้กระทำความผิดฝ่าฝืน

³⁹ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 47-74.

4. ในกรณีที่ผู้ประกอบการใดผลิตหรือนำเข้าอาหารภายหลังจากที่ใบอนุญาตสิ้นอายุแล้วโดยมิได้ยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาต

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ามาตรการปรับเงินตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นไปตามแนวความคิดและทฤษฎีในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่ว่าจะต้องพยายามลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดลงซึ่งก็คือตัวเงินหรือผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบอัตราโทษปรับที่มีอยู่ในปัจจุบันกับผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการกระทำความผิดแล้ว พบว่า อัตราโทษปรับยังน้อยเกินไปสำหรับการกระทำความผิดในบางกรณีที่มีผลประโยชน์ตอบแทนสูงมาก ดังนั้น มาตรการปรับเงินดังกล่าวจึงไม่สามารถใช้เพื่อลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดในบางกรณีที่มีผลประโยชน์ตอบแทนสูงมากได้

(2) มาตรการริบทรัพย์สิน

มาตรการริบทรัพย์สินสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของประเทศไทยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญา กล่าวคือ ศาลมีอำนาจพิพากษาสั่งให้ริบทรัพย์สินได้ก็ต่อเมื่อทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ไม่ว่าจะทรัพย์สินนั้นจะเป็นของผู้กระทำความผิดหรือไม่ และไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม⁴⁰

นอกจากทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิดแล้ว ศาลยังมีอำนาจพิพากษาสั่งให้ริบทรัพย์สินซึ่งผู้กระทำความผิดได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งได้ให้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับสินบน หรือซึ่งได้ให้เพื่อจูงใจให้ผู้อื่นกระทำความผิด หรือซึ่งได้ให้เพื่อเป็นรางวัลในการที่ผู้อื่นได้กระทำความผิด เว้นเสียแต่ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด⁴¹

⁴⁰ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 32.

⁴¹ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 33-34.

3.2 มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาหารของต่างประเทศ

3.2.1 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศหนึ่งที่ประสบกับปัญหาความปลอดภัยของอาหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการประกอบการอุตสาหกรรมอาหาร ประเทศอังกฤษจึงได้ออกพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 (Food Safety Act 1990) โดยพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมีบทบัญญัติที่ครอบคลุมทั้งด้านความปลอดภัยของอาหารและด้านการคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวกับอาหาร

ในอดีตประเทศอังกฤษมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลด้านความปลอดภัยของอาหารตลอดทั้งห่วงโซ่อาหารอยู่ด้วยกันหลายหน่วยงาน ได้แก่ 1. กระทรวงเกษตร, ประมงและอาหาร (Ministry of Agriculture, Fisheries and Food) 2. กระทรวงสาธารณสุข (Department of Health) แต่หลังจากเหตุการณ์การระบาดของโรควัวบ้าทำให้กระทรวงเกษตร, ประมงและอาหารถูกดำเนินอย่างมากและถูกยุบในเวลาต่อมา และใน ค.ศ. 2000 รัฐบาลอังกฤษได้จัดตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นมาที่เรียกว่า สำนักงานมาตรฐานด้านอาหาร (Food Standards Agency) ให้เป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบดูแลด้านความปลอดภัยของอาหารตลอดทั้งห่วงโซ่อาหาร โดยเป็นหน่วยงานอิสระของรัฐที่ไม่ได้ขึ้นตรงต่อกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง แต่ให้รายงานผลการปฏิบัติงานต่อรัฐสภาโดยผ่านทางกระทรวงสาธารณสุข โดยสำนักงานมาตรฐานด้านอาหารนี้ทำหน้าที่เฝ้าระวังเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหาร ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในด้านความปลอดภัยของอาหารและกฎหมายอาหาร ให้คำแนะนำและข้อมูลแก่รัฐบาลและประชาชนผู้บริโภคในเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารตั้งแต่ฟาร์มถึงโต๊ะอาหาร คุณค่าของอาหารและการคุ้มครองผู้บริโภค โดยการออกกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายและการติดตามการปฏิบัติตามกฎหมาย รวมทั้งการประเมินความเสี่ยงในทางวิทยาศาสตร์ การจัดการความเสี่ยง การวิจัย การพัฒนานโยบาย การกำหนดมาตรฐาน การให้การศึกษาและฝึกอบรม การตรวจประเมินและควบคุมตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานส่วนท้องถิ่นในเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารและนำเสนอรายงานต่อสาธารณะทุก ๆ 3 เดือนเพื่อเสริมความ

เชื่อมั่นให้แก่ประชาชนผู้บริโภค ทั้งยังมีหน้าที่เจรจาอาหารในเวทีสหภาพยุโรปในนามของประเทศอังกฤษอีกด้วย⁴²

พระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 มีการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุดใน ค.ศ. 2011 ซึ่งภายหลังจากที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าว ปรากฏผลตามรายงานประจำปีของสำนักงานมาตรฐานด้านอาหาร ประจำปี ค.ศ. 2013/14⁴³ ว่าโรคที่เกิดจากการบริโภคอาหาร (Foodborne Disease) ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาด้านความปลอดภัยของอาหารที่ประเทศอังกฤษให้ความสำคัญเป็นอย่างมากมีแนวโน้มลดลง โดยจากเดิมที่มีข้อมูลว่ากรณีการเกิดโรคที่เกิดจากการบริโภคอาหาร 56,875 กรณีในรอบปี ลดลงเหลือ 50,535 กรณีในรอบปี ซึ่งลดลงประมาณร้อยละ 11 เทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของรอบปีก่อนหน้านั้น จึงน่าพิจารณาว่าประเทศอังกฤษมีมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารอย่างไรถึงมีผลทำให้อัตราการเกิดโรคที่เกิดจากการบริโภคอาหารมีแนวโน้มลดลงเช่นนี้

พระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหารฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หลัก⁴⁴ ดังนี้

1. เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าอาหารที่ไปถึงมือผู้บริโภคมีคุณภาพและมาตรฐาน และไม่เป็นการแสดงให้เกิดความเข้าใจผิดในคุณภาพและมาตรฐานด้วย
2. เพื่อจัดให้มีอำนาจตามกฎหมายและกำหนดความผิดเฉพาะเกี่ยวกับสุขอนามัยสาธารณะและประโยชน์ของผู้บริโภค
3. เพื่อให้บริเตนใหญ่ (Great Britain) สามารถบรรลุความรับผิดชอบของสหราชอาณาจักร (United Kingdom) ต่อสหภาพยุโรป (European Union) ได้

⁴² ประภาพร ขอไพบุลย์ และคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ “ศึกษาและยกร่างกฎหมายอาหารตามมาตรฐานสากล” (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), หน้า 185.

⁴³ Food Standards Agency, "Annual Report and Consolidated Accounts 2013/14," [Online] Accessed: Jun. 30, 2015. Available from: <https://www.food.gov.uk/sites/default/files/multimedia/pdfs/publication/fsa-report-accounts-2014.pdf>

⁴⁴ Food Standards Agency, "The Food Safety Act 1990 – a Guide for Food Businesses," [Online] Accessed: Apr.28, 2015. Available from: <http://www.food.gov.uk/multimedia/pdfs/fsactguidefoodbusiness.pdf>

พระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหารฉบับนี้มีขอบเขตครอบคลุมกิจการเกี่ยวกับอาหาร ตลอดทั้งห่วงโซ่อาหาร ตั้งแต่การผลิตขั้นต้น การเตรียม การจำหน่าย การครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย การให้โดยหวังผลในทางธุรกิจ การกระจาย การขนส่ง การนำเข้า การส่งออกและการให้บริการด้านอาหารอื่น นอกจากนี้ กฎหมายฉบับนี้ยังให้อำนาจรัฐบาลที่จะจัดทำข้อกำหนดในรายละเอียด โดยมีสำนักงานมาตรฐานด้านอาหารเป็นหน่วยงานหลักในการจัดเตรียมข้อกำหนดเฉพาะตามพระราชบัญญัตินี้⁴⁵

ความผิดหลักตามพระราชบัญญัตินี้⁴⁶ คือ 1. การทำให้อาหารไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภค 2. การจำหน่ายอาหารที่ไม่เป็นไปตามความต้องการของผู้ซื้อในประเด็นความเป็นธรรมชาติ ส่วนประกอบหรือคุณภาพของอาหาร และ 3. การอธิบายหรือนำเสนออาหารด้วยความเท็จหรือทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด ซึ่งมีลักษณะความผิดคล้ายกันกับความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทย ในส่วนนี้จึงขอกล่าวถึงเฉพาะมาตรการที่น่าพิจารณาในการนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยเท่านั้น

3.2.1.1 มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้

กฎหมาย

มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทยมีลักษณะใกล้เคียงกับมาตรการของพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทยหลายมาตรการ อาทิ มาตรการใช้ระบบทะเบียนและออกใบอนุญาตสถานประกอบการด้านอาหาร มาตรการเข้าไปและตรวจสอบอาหารที่น่าสงสัยว่าไม่เป็นไปตามข้อกำหนดด้านความปลอดภัยของอาหาร มาตรการเก็บตัวอย่างและตรวจวิเคราะห์อาหาร และมาตรการออกคำสั่งให้มีการปรับปรุงแก้ไขสถานประกอบการด้านอาหารที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดด้านความปลอดภัยของอาหาร ส่วนมาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายของประเทศอังกฤษที่น่าพิจารณาในการนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทย คือ มาตรการแจ้งเตือนภัยด้านอาหาร (Food Alert)

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Food Safety Act 1990, section 7, 14, 15.

(1) มาตรการแจ้งเตือนภัยด้านอาหาร

มาตรการแจ้งเตือนภัยด้านอาหารไม่มีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 แต่เป็นมาตรการที่สำนักงานมาตรฐานด้านอาหารของประเทศอังกฤษกำหนดขึ้นภายใต้ระบบแจ้งเตือนภัยอย่างรวดเร็วสำหรับอาหารและอาหารสัตว์ (The Rapid Alert System for Food and Feed) ตามข้อกำหนดด้านอาหารของประชาคมยุโรป (Regulation (EC) No.178/2002) ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่ประเทศสมาชิกต้องนำไปปฏิบัติตาม โดยไม่จำเป็นต้องออกกฎหมายภายในประเทศอีก แต่ประเทศสมาชิกจะต้องกำหนดมาตรการบังคับใช้กฎหมายและกำหนดบทลงโทษหากไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว⁴⁷

ข้อกำหนดด้านอาหารของประชาคมยุโรปกำหนดให้ประเทศสมาชิกต้องแจ้งกรมการอาหารของประชาคมยุโรปผ่านระบบแจ้งเตือนภัยอย่างรวดเร็วสำหรับอาหารและอาหารสัตว์ทันทีที่เกิดกรณีเกี่ยวกับการใช้มาตรการควบคุมอาหาร หรือยกเลิกการจำหน่ายอาหาร หรือเรียกคืนอาหารจากท้องตลาด หรือเมื่อมีความตกลงหรือการแนะนำกับผู้ประกอบการด้านอาหารในการป้องกันหรือมีเงื่อนไขเฉพาะสำหรับการวางจำหน่ายอาหารหรืออาหารสัตว์แล้วเกิดความเสียหายด้านสุขภาพต่อผู้บริโภคขึ้น หรือเมื่อมีการปฏิเสธการนำเข้าอาหาร ณ ด่านตรวจสอบอาหาร เนื่องจากเกิดความเสียหายด้านสุขภาพต่อผู้บริโภคขึ้น⁴⁸

นอกจากนี้ หากผู้ประกอบการด้านอาหารพิจารณาเห็นว่า อาหารที่ตนผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายไม่เป็นไปตามข้อกำหนดด้านอาหารของประชาคมยุโรป ผู้ประกอบการด้านอาหารนั้นจะต้องยกเลิกการจำหน่ายอาหาร และแจ้งให้สำนักงานมาตรฐานด้านอาหารและประชาชนผู้บริโภคทราบในทันทีว่าตนยกเลิกการจำหน่ายอาหารแล้วพร้อมทั้งเหตุผลของการยกเลิกการจำหน่ายอาหารนั้น รวมทั้งต้องเรียกคืนอาหารนั้นจากผู้บริโภคในท้องตลาดด้วย ส่วนผู้ค้าปลีกต้องยกเลิกการจำหน่ายอาหารนั้น และต้องให้ข้อมูลที่จำเป็นในการตรวจสอบย้อนกลับเพื่อหาสาเหตุของความเสียหายด้านสุขภาพพร้อมกันกับผู้ผลิต ผู้นำเข้า และสำนักงานมาตรฐานด้านอาหาร⁴⁹ ซึ่งส่วนมากแล้วใน

⁴⁷ Food Standards Agency, "The Food Safety Act 1990 – a Guide for Food Businesses."

⁴⁸ Regulation (EC) No.178/2002, article 50.

⁴⁹ Regulation (EC) No.178/2002, article 19.

ประเทศอังกฤษมักเป็นกรณีที่ผู้ประกอบการด้านอาหารแจ้งเตือนภัยว่าอาหารของตนมีความเสี่ยง ตัวอย่างเช่น กรณี Mars Chocolate UK เรียกคืนช็อกโกแลตแท่ง (Galaxy Cookie Crumble bars) เนื่องจากอาหารดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะมีพลาสติกสีขาวชิ้นเล็ก ๆ ปะปนอยู่⁵⁰, กรณี Barton Farm Dairy เรียกคืนนมโคสดพร้อมดื่ม (Raw Cow's Drinking Milk) เนื่องจากพบว่าอาหารดังกล่าวมีความเป็นไปได้ที่จะมีเชื้อ E.coli O157 ปนเปื้อนอยู่⁵¹ และกรณี Hancocks Cash & Carry เรียกคืนน้ำผลไม้บรรจุขวด (Vidal Space Juice) เนื่องจากพบเชื้อราในกากของเสียจากการผลิตอาหารดังกล่าว⁵²

เมื่อสำนักงานมาตรฐานด้านอาหารทราบถึงความเสี่ยงภัยด้านสุขภาพแล้ว สำนักงานมาตรฐานด้านอาหารจะต้องแจ้งเตือนภัยอาหารนั้นให้หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องและผู้บริโภคทราบเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยด้านสุขภาพนั้นและในบางกรณีอาจต้องแจ้งรายละเอียดของความเสี่ยงภัยโดยเฉพาะด้วย⁵³

(2) มาตรการจำคุก

ประเทศอังกฤษกำหนดมาตรการลงโทษจำคุกไว้สำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารเช่นกัน โดยมีอัตราโทษขั้นสูงตั้งแต่จำคุก 3 เดือนไปจนถึงจำคุกไม่เกิน 2 ปี ทั้งนี้ ตามความร้ายแรงของลักษณะการกระทำความผิด⁵⁴ ซึ่งไม่มีประเด็นที่น่าพิจารณาในการนำมาประยุกต์ใช้กับความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 แต่อย่างใด

⁵⁰ Food Standards Agency, "Mars Chocolate Uk Recalls Galaxy Cookie Crumble Chocolate Bars That Possibly Contain a Small Piece of White Plastic," [Online] Accessed: Apr.28, 2015. Available from: <http://www.food.gov.uk/enforcement/alerts/2015/13875/galaxy-cookie-crumble-chocolate-bars-recalled>

⁵¹ Food Standards Agency, "Barton Farm Dairy Recalls Its Raw Cow's Drinking Milk Due to a Potential Link to Two Cases of E.Coli O157," [Online] Accessed: Apr.28, 2015. Available from: <http://www.food.gov.uk/enforcement/alerts/2014/13119/barton-farm-dairy-recalls-raw-drinking-milk>

⁵² Food Standards Agency, "Hancocks Cash & Carry Recalls Vidal Space Juice Due to Presence of Mould," [Online] Accessed: Apr.28, 2015. Available from: <http://www.food.gov.uk/enforcement/alerts/2015/13554/space-juice-recalled>

⁵³ Food Standards Agency, "The Food Safety Act 1990 – a Guide for Food Businesses."

⁵⁴ Food Safety Act 1990, section 35.

3.2.1.2 มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของประเทศไทยมี 2 มาตรการ ได้แก่ (1) มาตรการปรับเงิน และ (2) มาตรการริบทรัพย์สิน ซึ่งคล้ายกันกับประเทศไทย แต่มาตรการทั้งสองของประเทศไทยมีสาระสำคัญที่แตกต่างกับมาตรการของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ดังนี้

(1) มาตรการปรับเงิน

พระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 กำหนดมาตรการลงโทษไว้ 2 ลักษณะ คือ 1. โทษจำคุก และ 2. โทษปรับเงิน ดังนี้⁵⁵

“(1) ผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรา 33(1) (ความผิดเกี่ยวกับการขัดขวาง) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 5,000 ปอนด์ หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) ผู้ใดกระทำความผิดอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษ

(a) ในคดีที่พิจารณาพิพากษาเต็มรูปแบบ (Indictment) ; จำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับเงิน หรือทั้งจำทั้งปรับ

(b) ในคดีที่พิจารณาพิพากษาแบบรวดเร็ว (Summary Conviction) ; จำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินจำนวนเงินที่เกี่ยวข้อง หรือทั้งจำทั้งปรับ

(3) ใน (2) ข้างต้น คำว่า “จำนวนเงินที่เกี่ยวข้อง” หมายความว่า

(a) กรณีความผิดตามมาตรา 7, 8, 14 ; 20,000 ปอนด์

(b) กรณีอื่น ; จำนวนสูงสุดตามกฎหมาย”

มาตรการปรับเงินของประเทศไทยดังกล่าวเป็นการกำหนดให้ปรับเงินอย่างยืดหยุ่นมาก กล่าวคือ กรณีความผิดที่กระทำขึ้นในประเทศไทยและเวลส์ (นอกจากความผิดเกี่ยวกับการขัดขวาง) สำหรับคดีที่พิจารณาพิพากษาเต็มรูปแบบ (Indictment) ศาล (Crown Court) นอกจากจะมีอำนาจพิพากษาจำคุกจำเลยได้ไม่เกิน 2 ปีแล้ว ศาลยังมีอำนาจปรับเงินจำเลยได้อีก โดยไม่มีกำหนดอัตราขั้นต่ำหรือขั้นสูง

⁵⁵ Food Safety Act 1990, section 35.

(2) มาตรการริบทรัพย์สิน

มาตรการริบทรัพย์สินของประเทศอังกฤษนั้น นอกจากมาตรการริบทรัพย์สินทางอาญาตามกฎหมายอาญาเช่นเดียวกับประเทศไทยแล้ว ประเทศอังกฤษยังมีมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture) ตามพระราชบัญญัติผลตอบแทนของอาชญากรรม ค.ศ. 2002 (Proceeds of Crime Act 2002) ซึ่งมาตรการดังกล่าวกำหนดขึ้นเพื่อแก้ปัญหากรณีที่โจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ เนื่องจากบางกรณีพยานหลักฐานที่สำคัญอาจสูญหายไป หรือนำมาพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยไม่ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามที่ฟ้อง หรืออาจเป็นกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเปลี่ยนแปลงสภาพไปแล้ว จึงไม่สามารถริบทรัพย์สินนั้นได้ โดยอาศัยมาตรการริบทรัพย์สินทางอาญา

มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งของประเทศอังกฤษกำหนดให้สามารถริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดอาญาใดก็ได้ที่ทำให้ผู้กระทำได้รับผลตอบแทนจากการกระทำความผิดอาญานั้น⁵⁶ ศาลสามารถริบทรัพย์สินได้ก็ต่อเมื่อเจ้าของทรัพย์สินนั้นไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีที่มาโดยชอบด้วยกฎหมายอย่างไร โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องมีการพิสูจน์ความผิดของจำเลยแต่อย่างใด และแม้ทรัพย์สินนั้นจะมีการแปลงสภาพไปแล้วศาลก็ยังสามารถใช้มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งในการริบทรัพย์สินนั้นได้ จึงถือได้ว่าเป็นมาตรการที่น่าพิจารณาในการนำมาประยุกต์ใช้กับ ความผิดที่เป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอย่างยิ่ง

3.2.1.3 มาตรการเสริมอื่น

(1) มาตรการผลักภาระการพิสูจน์และกำหนดข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผล⁵⁷

แม้ว่าพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 จะกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากการรับประทานอาหาร ได้รับความมั่นใจว่าอาหารที่ตนรับประทานเข้าไปนั้นเป็นอาหารที่มีธรรมชาติ ส่วนประกอบหรือคุณภาพตามที่ตนต้องการ และได้รับคำอธิบายและการโฆษณาข้อมูลเกี่ยวกับอาหารที่เป็นความจริงก็ตาม แต่ก็ต้องไม่ละเลยสิทธิของ

⁵⁶ Proceeds of Crime Act 2002, section 340.

⁵⁷ Food Safety Act 1990, section 21.

ผู้ประกอบการด้านอาหารซึ่งได้ประกอบการโดยสุจริตในการที่เขาจะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตัวเองว่าความผิดที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เป็นความผิดของเขา ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า มาตรการผลักระการพิสูจน์และกำหนดข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผลจึงกำหนดขึ้นเพื่อถ่วงดุลระหว่าง หลักการคุ้มครองผู้บริโภค กับ สิทธิในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ประกอบการด้านอาหารนั่นเอง⁵⁸

หลักในการพิจารณาคดีอาญากำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามที่โจทก์ฟ้อง ศาลจึงจะมีอำนาจพิพากษาลงโทษจำเลยสำหรับความผิดนั้นได้ แต่พระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 กำหนดมาตรการผลักระการพิสูจน์และกำหนดข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผลขึ้น ซึ่งทำให้ภาระการพิสูจน์ในคดีความผิดเกี่ยวกับอาหารนั้นถูกผลักไปให้เป็นภาระหน้าที่ของจำเลยแทน แต่จำเลยย่อมมีภาระการพิสูจน์ดังกล่าวเพียงว่า จำเลยได้ทำหน้าที่ที่พึงต้องกระทำตามที่กำหนดในข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผลครบถ้วนแล้วเพียงพอแล้วเท่านั้น จำเลยจึงจะไม่ต้องรับผิด โดยในการพิสูจน์ต้องมีมากกว่าแค่ คำให้การจำเลย อาจมีระบบบันทึกข้อมูลและทะเบียนเอกสารเกี่ยวกับกระบวนการผลิต เตรียม ผสม แบ่งบรรจุ จัดการและกระจายอาหาร

มาตรการผลักระการพิสูจน์และกำหนดข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผลสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ 1.กรณีอาหารนั้นมีชื่อหรือเครื่องหมายของจำเลย และ 2.กรณีอาหารนั้นไม่มีชื่อหรือเครื่องหมายของจำเลย ซึ่งทั้งสองกรณีจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขว่าจำเลยจะต้องไม่ใช่เป็นผู้เตรียมอาหารในส่วนที่มีปัญหานั้นเองหรือเป็นผู้นำเข้าอาหารนั้นเอง

เมื่อผ่านเงื่อนไขสองข้อดังกล่าวข้างต้นมาแล้ว จึงต้องพิจารณาแยกเป็นสองกรณี

กรณีแรก กรณีอาหารนั้นมีชื่อหรือเครื่องหมายของจำเลย กรณีนี้จำเลยมีภาระที่จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริง 3 ประการ คือ 1. การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของบุคคลอื่นที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของจำเลย หรือการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากความเชื่อมั่นจากการให้ข้อมูลของบุคคลดังกล่าวนั้น 2. จำเลยได้ดำเนินการตรวจสอบอาหารที่น่าสงสัยทั้งหมดในทุกสถานการณ์แล้ว หรือจำเลยเชื่อมั่นว่าอาหารนั้นได้รับการ

⁵⁸ Food Standards Agency, "The Food Safety Act 1990 – a Guide for Food Businesses."

ตรวจสอบโดยบุคคลที่จัดจำหน่ายอาหารนั้นให้แก่จำเลยแล้ว และ 3. จำเลยไม่รู้และไม่มีเหตุผลที่น่าสงสัยในเวลาที่มีความผิดเกิดขึ้นว่าจำเลยได้กระทำหรือละเว้นการกระทำ ความผิดนั้น ซึ่งถ้าจำเลยสามารถพิสูจน์ให้เป็นที่พอใจแก่ศาลได้ทั้ง 3 ประการ จำเลยจะไม่ต้องรับผิด

กรณีแรก กรณีอาหารนั้นมีชื่อหรือเครื่องหมายของจำเลย กรณีนี้จำเลยมีภาระที่จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริง 3 ประการ คือ 1. การกระทำ ความผิดนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของบุคคลอื่นที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของจำเลย หรือการกระทำ ความผิดนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากความเชื่อมั่นจากการให้ข้อมูลของบุคคลดังกล่าวนั้น 2. จำเลยได้ดำเนินการตรวจสอบอาหารที่น่าสงสัยทั้งหมดในทุกสถานการณ์แล้ว หรือจำเลยเชื่อมั่นว่าอาหารนั้นได้รับการตรวจสอบโดยบุคคลที่จัดจำหน่ายอาหารนั้นให้แก่จำเลยแล้ว และ 3. จำเลยไม่รู้และไม่มีเหตุผลที่น่าสงสัยในเวลาที่มีความผิดเกิดขึ้นว่าจำเลยได้กระทำหรือละเว้นการกระทำ ความผิดนั้น ซึ่งถ้าจำเลยสามารถพิสูจน์ให้เป็นที่พอใจแก่ศาลได้ทั้ง 3 ประการ จำเลยจะไม่ต้องรับผิด

กรณีที่สอง กรณีอาหารนั้นไม่มีชื่อหรือเครื่องหมายของจำเลย กรณีนี้จำเลยมีภาระที่จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริง 3 ประการ คือ 1. การกระทำ ความผิดนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของบุคคลอื่นที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของจำเลย หรือการกระทำ ความผิดนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากความเชื่อมั่นจากการให้ข้อมูลของบุคคลดังกล่าวนั้น 2. การจำหน่ายหรือมีไว้เพื่อจำหน่ายที่เป็นการกระทำ ความผิดที่ถูกกล่าวหาว่าไม่ได้ประกอบด้วยการจำหน่ายหรือมีไว้เพื่อจำหน่ายภายใต้ชื่อหรือเครื่องหมายของจำเลย และ 3. จำเลยไม่รู้และไม่มีเหตุอันควรที่จะคาดหมายได้ในเวลาที่มีความผิดเกิดขึ้นว่าจำเลยได้กระทำหรือละเว้นการกระทำ ความผิดนั้น ซึ่งถ้าจำเลยสามารถพิสูจน์ให้เป็นที่พอใจแก่ศาลได้ทั้ง 3 ประการ จำเลยจะไม่ต้องรับผิด

มาตรการดังกล่าวมีคำพิพากษาของศาลประเทศอังกฤษที่น่าพิจารณา ได้แก่ คดีแรกเป็นคดีระหว่าง Essex County Council พ้อง Tesco Stores โดยคำพิพากษาตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า “ตามข้อความในฉลากอาหารที่จำเลยว่าจ้างให้ผู้อื่นผลิตแสดงไว้ว่าอาหารนั้นเป็นเครื่องดื่มที่มีพลังงานต่ำและไขมันต่ำโดยมีปริมาณไขมัน 3 กรัมต่อ 100 กรัม แต่จากการสุ่มตรวจพบว่ามีปริมาณไขมัน 7.3 กรัมต่อ 100 กรัม และแม้จำเลยจะอ้างว่าจ้างผู้อื่นผลิตก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าก่อนการสุ่มตรวจกว่า 1 ปี ผู้ผลิตได้แจ้งแก่จำเลยแล้วว่ามี การเปลี่ยนแปลงปริมาณไขมันดังกล่าว เมื่อ

จำเลยรับทราบแล้ว แต่ไม่ได้หักท้วงหรือแก้ไขฉลากแต่อย่างใด จำเลยจึงไม่อาจอ้างได้ว่าตนใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอแล้ว”⁵⁹

คดีที่สองเป็นคดีระหว่าง Torfaen County Borough Council ฟ้อง Douglas Willis Limited โดยคำพิพากษาดอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า “แม้โดยหลักแล้ว ผู้มีชื่อเป็นผู้ผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายอาหารตามที่ปรากฏในฉลากอาหารย่อมจะต้องรับผิดชอบถ้าอาหารนั้นก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภค แต่กรณีนี้เป็นกรณีที่ผู้ค้าปลีกจำหน่ายอาหารนั้นภายหลังจากวันหมดอายุที่ระบุไว้ ผู้ค้าปลีกจึงมีภาระในการพิสูจน์ว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบเพราะเหตุใด”⁶⁰

(2) มาตรการกำหนดความรับผิดเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคล⁶¹

พระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 กำหนดว่า ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าสามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นโดยการอนุญาต ยินยอม หรือเนื่องมาจากการละเลยของผู้บริหาร กรรมการ ผู้จัดการ เลขานุการหรือเจ้าหน้าที่อื่นซึ่งปฏิบัติงานลักษณะเดียวกันในนิติบุคคลนั้น รวมทั้งบุคคลใดที่อ้างว่าได้กระทำในนามของนิติบุคคลด้วย บุคคลดังกล่าวมานี้และนิติบุคคลจะถือว่ามีความผิดและจะต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัตินี้

3.2.2 ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประสบกับปัญหาความปลอดภัยของอาหาร ประเทศสิงคโปร์จึงได้ออกรัฐบัญญัติการขายอาหาร (บทที่ 283) ค.ศ. 1973 ฉบับแก้ไขปรับปรุง ค.ศ. 1985 (Sale of Food Act (Chapter 283) 1973 Revised Edition 1985) ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐ

⁵⁹ University of Reading, "Uk Food Law Court Cases," [Online] Accessed: Apr.28, 2015. Available from: <http://www.foodlaw.rdg.ac.uk/uk/cases.htm>

⁶⁰ "Torfaen County Borough Council V Douglas Willis Limited [2013] Uksc 59," [Online] Accessed: Apr.28, 2015. Available from: https://www.supremecourt.uk/decided-cases/docs/UKSC_2012_0087_Judgment.pdf

⁶¹ Food Safety Act 1990, section 36.

บัญญัติอาหาร (แก้ไขเพิ่มเติม) ค.ศ. 2002 โดยรัฐบัญญัติการขายอาหารฉบับดังกล่าวมีบทบัญญัติที่ครอบคลุมทั้งด้านความปลอดภัยของอาหารและด้านการคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวกับอาหาร เช่นเดียวกับกฎหมายอาหารของประเทศต่าง ๆ

รัฐบัญญัติการขายอาหารฉบับนี้ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาประเทศ (Minister of National Development) ในการออกกฎหมายลำดับรอง ที่เรียกว่า “ข้อกำหนด” (Regulation) คล้าย ๆ กับการออก “ประกาศกระทรวง” ของประเทศไทยเรา ทั้งนี้ เพื่อกำหนดรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ซึ่งเป็นการขยายความรัฐบัญญัติการขายอาหารฯ นั้นเอง

รัฐบัญญัตินี้มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้อาหารที่ขายอยู่ในท้องตลาดมีความบริสุทธิ์เหมาะสมสำหรับการบริโภค เพื่อกำหนดมาตรฐานของอาหาร เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการขายอาหารที่ไม่ปลอดภัย หรือใช้สิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพเป็นส่วนประกอบของอาหาร และเพื่อให้อำนาจในการออกข้อกำหนดสำหรับสถานที่ผลิตหรือจำหน่ายอาหาร โดยมีสำนักงานเกษตร อาหารและสัตว์ (Agri-Food and Veterinary Authority of Singapore) เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจและปฏิบัติการต่าง ๆ ตามรัฐบัญญัตินี้

จากการพิจารณาเปรียบเทียบรายงานประจำปีของสำนักงานเกษตร อาหารและสัตว์ของประเทศสิงคโปร์ประจำปี ค.ศ. 2013/2014⁶², ประจำปี ค.ศ. 2012/2013⁶³, ประจำปี ค.ศ. 2011/2012⁶⁴, ประจำปี ค.ศ. 2010/2011⁶⁵ และประจำปี ค.ศ. 2009/2010⁶⁶ ประกอบกัน พบว่าโรคที่เกิดจากการบริโภคอาหาร (Foodborne Illnesses) ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาด้านความปลอดภัย

⁶² Agri-Food and Veterinary Authority of Singapore, "Annual Report 2013/2014," [Online] Accessed: Jun 30, 2015. Available from: <http://www.ava.gov.sg/docs/default-source/publication/annual-report/avaar20132014thinkfresh>

⁶³ Agri-Food and Veterinary Authority of Singapore, "Annual Report 2012/2013," [Online] Accessed: Jun 30, 2015. Available from: <http://www.ava.gov.sg/docs/default-source/publication/annual-report/corp12-13>

⁶⁴ Agri-Food and Veterinary Authority of Singapore, "Annual Report 2011/2012," [Online] Accessed: Jun 30, 2015. Available from: <http://www.ava.gov.sg/docs/default-source/publication/annual-report/corp11-12>

⁶⁵ Agri-Food and Veterinary Authority of Singapore, "Annual Report 2010/2011," [Online] Accessed: Jun 30, 2015. Available from: <http://www.ava.gov.sg/docs/default-source/publication/annual-report/corp10-11>

⁶⁶ Agri-Food and Veterinary Authority of Singapore, "Annual Report 2009/2010," [Online] Accessed: Jun 30, 2015. Available from: <http://www.ava.gov.sg/docs/default-source/publication/annual-report/corp09-10>

ของอาหารที่ประเทศสิงคโปร์ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากมีแนวโน้มลดลงอย่างชัดเจน กล่าวคือ การเกิดโรคที่เกิดจากการบริโภคอาหารในรอบปี ค.ศ. 2009 มีจำนวน 72.4 กรณีต่อประชากรหนึ่งแสนคน ส่วนการเกิดโรคที่เกิดจากการบริโภคอาหารในรอบปี ค.ศ. 2010 มีจำนวน 40.7 กรณีต่อประชากรหนึ่งแสนคน ส่วนการเกิดโรคที่เกิดจากการบริโภคอาหารในรอบปี ค.ศ. 2011 มีจำนวน 45 กรณีต่อประชากรหนึ่งแสนคน ส่วนการเกิดโรคที่เกิดจากการบริโภคอาหารในรอบปี ค.ศ. 2012 มีจำนวน 2.9 กรณีต่อประชากรหนึ่งแสนคน และไม่มีรายงานข้อมูลต่อสำนักงานเกษตร อาหาร และสัตว์ว่ามีการเกิดโรคที่เกิดจากการบริโภคอาหารเลยในรอบปี ค.ศ. 2013 จึงน่าพิจารณาว่าประเทศสิงคโปร์มีมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาหารอย่างไรถึงมีผลทำให้อัตราการเกิดโรคที่เกิดจากการบริโภคอาหารมีแนวโน้มลดลงเช่นนี้

3.2.2.1 มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้

กฎหมาย

มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายของประเทศสิงคโปร์มีลักษณะใกล้เคียงกับมาตรการตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทย และมาตรการตามพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 ของประเทศอังกฤษ หลายมาตรการ อาทิ มาตรการใช้ระบบทะเบียนและออกใบอนุญาตสถานประกอบการด้านอาหาร มาตรการเข้าไปและตรวจสอบอาหารที่น่าสงสัยว่าไม่เป็นไปตามข้อกำหนดด้านความปลอดภัยของอาหาร มาตรการเก็บตัวอย่างและตรวจวิเคราะห์อาหาร และมาตรการออกคำสั่งให้มีการปรับปรุงแก้ไขสถานประกอบการด้านอาหารที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดด้านความปลอดภัยของอาหาร

ส่วนมาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายของประเทศสิงคโปร์ที่น่าพิจารณาในการนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทย คือ มาตรการแจ้งเตือนภัยและเรียกคืนอาหาร (Food Alert and Recall) ซึ่งมีหลักการทำนองเดียวกันกับมาตรการแจ้งเตือนภัยด้านอาหารของประเทศอังกฤษที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

(1) มาตรการจำคุก

ประเทศสิงคโปร์กำหนดมาตรการลงโทษจำคุกไว้สำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารเช่นกัน โดยเป็นเพียงอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน ในกรณีที่ผู้ขึ้นกระทำความผิดเป็นครั้งที่ 2

หรือครั้งต่อ ๆ ไป⁶⁷ ซึ่งไม่มีประเด็นที่น่าพิจารณาในการนำมาประยุกต์ใช้กับความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 แต่อย่างใด

3.2.2.2 มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของประเทศสิงคโปร์มี 2 มาตรการ ได้แก่ (1) มาตรการปรับเงิน และ (2) มาตรการริบทรัพย์สิน

(1) มาตรการปรับเงิน⁶⁸

รัฐบัญญัติการขายอาหาร (บทที่ 283) ค.ศ. 1973 กำหนดมาตรการลงโทษไว้ 2 ลักษณะ คือ 1. โทษจำคุก และ 2. โทษปรับเงิน ดังนี้

“ผู้ใดมีความผิดตามรัฐบัญญัตินี้ โดยที่ความผิดนั้นไม่มีกำหนดบทลงโทษไว้ชัดเจนเป็นอย่างอื่น ผู้นั้นต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ และถ้าเป็นการกระทำความผิดนั้นเป็นครั้งที่สอง หรือครั้งต่อ ๆ ไป ผู้นั้นต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรการลงโทษดังกล่าวของประเทศสิงคโปร์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าประเทศสิงคโปร์มุ่งเน้นการลงโทษผู้กระทำความผิดตามรัฐบัญญัติการขายอาหารด้วยการปรับเงิน โดยกำหนดอัตราค่าปรับขั้นสูงไว้ ซึ่งเมื่อเทียบเป็นเงินบาทไทยแล้วเท่ากับประมาณ 125,000 บาทสำหรับการกระทำความผิดครั้งแรก และ 250,000 บาทสำหรับการกระทำความผิดครั้งที่สองและครั้งต่อ ๆ ไป โดยอัตราค่าปรับดังกล่าวกำหนดให้ใช้บังคับกับทุกฐานความผิดตามรัฐบัญญัติการขายอาหาร ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นอัตราค่าปรับที่สูงกว่าอัตราค่าปรับของประเทศไทยที่กำหนดไว้ว่าให้ปรับได้ไม่เกิน 100,000 บาท และอัตราค่าปรับ 100,000 บาทนี้ใช้บังคับเฉพาะความผิดฐานผลิต นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายอาหารปลอมเท่านั้น

⁶⁷ Sale of Food Act 1973, section 49.

⁶⁸ Sale of Food Act 1973, section 49.

(2) มาตรการริบทรัพย์สิน

มาตรการริบทรัพย์สินของประเทศสิงคโปร์นั้น นอกจากมาตรการริบทรัพย์สินทางอาญาตามกฎหมายอาญาเช่นเดียวกับประเทศไทยแล้ว ประเทศสิงคโปร์ยังมีมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture) ตามรัฐบัญญัติการทุจริต การค้ายา และอาชญากรรมร้ายแรงอื่น (การริบทรัพย์สิน) ค.ศ. 1993 (Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act 1993) ซึ่งมาตรการดังกล่าวกำหนดขึ้นเพื่อแก้ปัญหากรณีที่โจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ เนื่องจากบางกรณีพยานหลักฐานที่สำคัญอาจสูญหายไป หรือนำมาพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยไม่ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามที่ฟ้อง หรืออาจเป็นกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเปลี่ยนแปลงสภาพไปแล้ว จึงไม่สามารถริบทรัพย์สินนั้นได้ โดยอาศัยมาตรการริบทรัพย์สินทางอาญา

มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งของประเทศสิงคโปร์กำหนดให้สามารถริบทรัพย์สินทางแพ่งได้เฉพาะทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดตามฐานความผิดที่รัฐบัญญัติดังกล่าวกำหนดไว้เท่านั้น หรือที่เรียกว่า “ความผิดมูลฐาน” โดยศาลสามารถสั่งริบทรัพย์สินได้ก็ต่อเมื่อเจ้าของทรัพย์สินนั้นไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีที่มาโดยชอบด้วยกฎหมายอย่างไร โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องมีการพิสูจน์ความผิดของจำเลยแต่อย่างใด

ความผิดตามรัฐบัญญัติการขายอาหารที่เป็นความผิดมูลฐานตามรัฐบัญญัติการทุจริต การค้ายา และอาชญากรรมร้ายแรงอื่น (การริบทรัพย์สิน) มีเพียงฐานความผิดเดียว คือ ความผิดฐานนำเข้าอาหารที่ไม่มีการจดทะเบียน⁶⁹ โดยความผิดฐานนี้ถือได้ว่าเป็นความผิดอาญาร้ายแรงตามตารางที่ 2 ท้ายรัฐบัญญัติดังกล่าว

3.2.2.3 มาตรการเสริมอื่น

(1) มาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานและข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผล

รัฐบัญญัติการขายอาหาร (บทที่ 283) ค.ศ. 1973 กำหนดข้อสันนิษฐานทางกฎหมายไว้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1. ข้อสันนิษฐานจากชื่อที่ปรากฏอยู่บนอาหารหรือภาชนะบรรจุ 2. ข้อ

⁶⁹ Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act 1993, section 2 “serious offence” (a).

สันนิษฐานว่าเป็นผู้ชาย 3. ข้อสันนิษฐานว่ากระทำโดยเจตนา และ 4. ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับใบรับประกัน

1. ข้อสันนิษฐานจากชื่อที่ปรากฏอยู่บนอาหารหรือภาชนะบรรจุ⁷⁰ กำหนดว่า ในกรณีที่มีการจำหน่ายอาหารหรือภาชนะบรรจุในหีบห่อที่ยังไม่ได้เปิด โดยที่อาหารหรือภาชนะบรรจุ นั้นฝ่าฝืนข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญนี้ หรือข้อกำหนดที่ออกตามรัฐธรรมนูญนี้ ชื่อของบุคคลที่ปรากฏอยู่บนอาหารหรือภาชนะบรรจุนั้นในฐานะที่เป็นผู้ผลิต ผู้นำเข้าหรือผู้จัดเตรียมอาหารหรือภาชนะ หรือเป็นผู้บรรจุอาหารนั้นจะต้องรับผิดชอบจากการฝ่าฝืนนั้น และถือว่าเป็นผู้ผลิต นำเข้า จัดเตรียมหรือบรรจุอาหารหรือภาชนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้เป็นอย่างอื่น ซึ่งเห็นได้ว่าข้อสันนิษฐานนี้เป็นข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด กล่าวคือ เป็นเพียงการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังบุคคลที่ปรากฏชื่ออยู่บนอาหารหรือภาชนะบรรจุเท่านั้น ซึ่งบุคคลที่ปรากฏชื่อนั้นมีสิทธิพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้

2. ข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้ชาย⁷¹ กำหนดว่า บุคคลจะถูกจัดว่าเป็น “ผู้ชาย” อาหารหรือภาชนะบรรจุนั้น ถ้าบุคคลนั้นได้ขายเอง หรือเป็นตัวแทนหรือเป็นลูกจ้างให้ผู้อื่น และในกรณีที่เป็นการขายโดยตัวแทนหรือลูกจ้าง ตัวการหรือนายจ้างจะต้องรับผิดชอบเหมือนว่าเป็นผู้ขายเอง ซึ่งเห็นได้ว่าข้อสันนิษฐานนี้เป็นข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาด กล่าวคือ ไม่เปิดโอกาสให้บุคคลใดพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้เลย

3. ข้อสันนิษฐานว่ากระทำโดยเจตนา⁷² กำหนดว่า ในการพิจารณาคดี กรณีจำเลยขายอาหารหรือภาชนะบรรจุฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญนี้ ให้ถือว่าจำเลยกระทำโดยเจตนา เว้นแต่จำเลยจะสามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยได้ดำเนินการทุกอย่างที่สมเหตุสมผลแล้วเพื่อให้แน่ใจว่าการขายอาหารหรือภาชนะบรรจุจะไม่ฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งเห็นได้ว่าข้อสันนิษฐานนี้เป็นข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด กล่าวคือ เป็นเพียงการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังจำเลยเท่านั้น ซึ่งจำเลยมีสิทธิพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้

⁷⁰ Sale of Food Act 1973, section 26.

⁷¹ Sale of Food Act 1973, section 27.

⁷² Sale of Food Act 1973, section 32.

4. ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับใบรับประกัน⁷³ กำหนดว่า ข้อแก้ต่างของจำเลยเกี่ยวกับใบรับประกันจะรับฟังได้ก็ต่อเมื่อจำเลยสามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริง 3 ประการต่อไปนี้ได้ (1) จำเลยได้ซื้ออาหารหรือภาชนะบรรจุซึ่งจำเลยได้นำไปขายนี้โดยมีใบรับประกันที่เป็นลายลักษณ์อักษร และได้มีการลงลายมือชื่อของผู้ขายอาหารหรือภาชนะบรรจุนั้นเป็นสำคัญ (2) จำเลยไม่มีเหตุผลที่จะเชื่อได้ว่าอาหารหรือภาชนะบรรจุที่ขายให้แก่จำเลยนั้นไม่เป็นไปตามหรือไม่สอดคล้องตามใบรับประกันดังกล่าว และ (3) ถ้าอาหารหรือภาชนะบรรจุมีลักษณะและคุณภาพเป็นไปตามใบรับประกัน การขายอาหารหรือภาชนะบรรจุอีกต่อหนึ่งของจำเลยจะไม่เป็นการฝ่าฝืนรัฐบัญญัตินี้ ซึ่งเห็นได้ว่าข้อสันนิษฐานนี้เป็นข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด กล่าวคือ เป็นเพียงการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังจำเลยเท่านั้น ซึ่งจำเลยมีสิทธิพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้

(2) มาตรการประกาศการกระทำความผิด⁷⁴

รัฐบัญญัติการขายอาหาร (บทที่ 283) ค.ศ. 1973 กำหนดให้ ผู้อำนวยการสำนักงานเกษตร อาหารและสัตว์มีอำนาจตีพิมพ์ชื่อและอาชีพของบุคคลซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดตามรัฐบัญญัตินี้ รวมทั้งสถานที่ประกอบธุรกิจของบุคคลนั้น ลักษณะการกระทำความผิด จำนวนค่าปรับ สิ่งของที่ถูกริบ และการลงโทษอื่น ๆ ใน the Gazette (สิ่งพิมพ์ทางการเกี่ยวกับกฎหมายของประเทศสิงคโปร์) หรือหนังสือพิมพ์ที่มีการจำหน่ายในสิงคโปร์ ทั้งนี้ ถ้าศาลมีคำสั่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.2.3 ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประสบกับปัญหาความปลอดภัยของอาหาร ประเทศมาเลเซียจึงได้ออกพระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 (Law of Malaysia (Act 281) Food Act 1983) ซึ่งได้มีการปรับปรุงแก้ไขล่าสุด เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2006 โดยพระราชบัญญัติอาหารฉบับนี้มีบทบัญญัติที่จะคุ้มครองประชาชนจากอันตรายต่อสุขภาพจากการรับประทานอาหาร และ

⁷³ Sale of Food Act 1973, section 33.

⁷⁴ Sale of Food Act 1973, section 43.

จากการกระทำฉ้อฉลในการจัดเตรียม จำหน่าย และการใช้ประโยชน์จากอาหารเช่นเดียวกับกฎหมายอาหารของประเทศต่าง ๆ

จากการพิจารณาเปรียบเทียบรายงานประจำปีของกระทรวงสาธารณสุขของประเทศมาเลเซียประจำปี ค.ศ. 2012⁷⁵, ประจำปี ค.ศ. 2011⁷⁶ และประจำปี ค.ศ. 2010⁷⁷ ประกอบกันพบว่าจากการสุ่มตรวจตัวอย่างอาหารที่ผลิตและจำหน่ายในประเทศมาเลเซียภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอาหารใน ค.ศ. 2006 พบว่าอัตราการกระทำผิดเกี่ยวกับอาหารตามกฎหมายอาหารลดลง กล่าวคือ ใน ค.ศ. 2006 พบการกระทำผิด 3,796 ตัวอย่าง จากการสุ่มตรวจตัวอย่างอาหาร 59,492 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นการกระทำผิดประมาณร้อยละ 6.38 ต่อมาใน ค.ศ. 2007 พบการกระทำผิด 2,873 ตัวอย่าง จากการสุ่มตรวจตัวอย่างอาหาร 59,352 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นการกระทำผิดประมาณร้อยละ 4.84 ต่อมาใน ค.ศ. 2008 พบการกระทำผิด 2,757 ตัวอย่าง จากการสุ่มตรวจตัวอย่างอาหาร 63,411 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นการกระทำผิดประมาณร้อยละ 4.35 ต่อมาใน ค.ศ. 2009 พบการกระทำผิด 2,426 ตัวอย่าง จากการสุ่มตรวจตัวอย่างอาหาร 62,471 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นการกระทำผิดประมาณร้อยละ 3.88 ต่อมาใน ค.ศ. 2010 พบการกระทำผิด 2,596 ตัวอย่าง จากการสุ่มตรวจตัวอย่างอาหาร 63,973 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นการกระทำผิดประมาณร้อยละ 4.06 ต่อมาใน ค.ศ. 2011 พบการกระทำผิด 2,101 ตัวอย่าง จากการสุ่มตรวจตัวอย่างอาหาร 67,128 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นการกระทำผิดประมาณร้อยละ 3.13 และใน ค.ศ. 2012 พบการกระทำผิด 1,240 ตัวอย่าง จากการสุ่มตรวจตัวอย่างอาหาร 16,250 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นการกระทำผิดประมาณร้อยละ 2.67 นอกจากนี้จากผลการตรวจวิเคราะห์อาหารพบว่าการกระทำผิดในเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานสารตกค้างใน

⁷⁵ Ministry of Health Malaysia, "Annual Report 2012," [Online] Accessed: Jun 30, 2015. Available from: http://vlib.moh.gov.my/cms/documentstorage/com.tms.cms.document.Document_433472a1-a02c4149-1b47cc20-e49f321e/2012%20%28English%29.pdf

⁷⁶ Ministry of Health Malaysia, "Annual Report 2011," [Online] Accessed: Jun 30, 2015. Available from: http://vlib.moh.gov.my/cms/documentstorage/com.tms.cms.document.Document_8fdc05bd-a02c4149-1aa2ef00-4dabea79/Annual%20Report%202011.pdf

⁷⁷ Ministry of Health Malaysia, "Annual Report 2010," [Online] Accessed: Jun 30, 2015. Available from: http://vlib.moh.gov.my/cms/documentstorage/com.tms.cms.document.Document_6e0c2a63-c0a81049-a72c2000-f090b309/Annual%20Report%202010.pdf

อาหารลดลงหลายชนิด เช่น สารเร่งเนื้อแดงตกค้างในผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ โดยใน ค.ศ. 2006 พบการกระทำผิด 15 ตัวอย่าง จากการสุ่มตรวจตัวอย่างเนื้อสัตว์ 913 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นการกระทำผิดความผิดประมาณร้อยละ 1.64 ต่อมาใน ค.ศ. 2007 พบการกระทำผิด 5 ตัวอย่าง จากการสุ่มตรวจตัวอย่างเนื้อสัตว์ 1,081 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นการกระทำผิดประมาณร้อยละ 0.46 ต่อมาใน ค.ศ. 2008 พบการกระทำผิด 1 ตัวอย่าง จากการสุ่มตรวจตัวอย่างเนื้อสัตว์ 983 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นการกระทำผิดประมาณร้อยละ 0.1 และต่อมาตั้งแต่ ค.ศ. 2009 จนถึง ค.ศ. 2012 ยังไม่พบการกระทำผิด เป็นต้น จึงน่าพิจารณาว่าประเทศมาเลเซียมีมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาหารอย่างไรถึงมีผลทำให้อัตราการกระทำผิดเกี่ยวกับอาหารมีแนวโน้มลดลงเช่นนี้

พระราชบัญญัติอาหารฉบับนี้กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ ออกข้อกำหนดต่าง ๆ กำหนดค่าธรรมเนียม กำหนดบทลงโทษปรับหรือจำคุกในอัตราไม่สูงได้ และกำหนดกิจการอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ โดยมีพนักงานเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขใช้อำนาจและปฏิบัติการต่าง ๆ ภายใต้พระราชบัญญัตินี้

3.2.3.1 มาตรการลดโอกาสในการกระทำผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้

กฎหมาย

มาตรการลดโอกาสในการกระทำผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายของประเทศมาเลเซียมีลักษณะใกล้เคียงกับมาตรการของพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทย มาตรการตามพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 ของประเทศอังกฤษ และมาตรการตามรัฐบัญญัติการขายอาหาร (บทที่ 283) ค.ศ. 1973 ฉบับแก้ไขปรับปรุง ค.ศ. 1985 ของประเทศสิงคโปร์หลายมาตรการ อาทิ มาตรการใช้ระบบทะเบียนและออกใบอนุญาตสถานประกอบการด้านอาหาร มาตรการเข้าไปและตรวจสอบอาหารที่น่าสงสัยว่าไม่เป็นไปตามข้อกำหนดด้านความปลอดภัยของอาหาร มาตรการเก็บตัวอย่างและตรวจวิเคราะห์อาหาร และมาตรการออกคำสั่งให้มีการปรับปรุงแก้ไขสถานประกอบการด้านอาหารที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดด้านความปลอดภัยของอาหาร ส่วนมาตรการลดโอกาสในการกระทำผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายของ

ประเทศมาเลเซียที่น่าพิจารณาในการนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทย ได้แก่ 1. มาตรการเรียกเก็บ และทำลายอาหาร และ 2. มาตรการจับกุมผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่

(1) มาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหาร⁷⁸

พระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 ของประเทศมาเลเซียกำหนดให้อำนาจแก่ ผู้อำนวยการด้านสาธารณสุขหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากผู้อำนวยการด้านสาธารณสุขมี อำนาจออกคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรให้บุคคลใดเรียกเก็บหรือทำลายอาหารที่มีไว้เพื่อจำหน่ายออก จากสถานประกอบการอาหารได้ ในกรณีที่ปรากฏว่าอาหารนั้นฝ่่าฝีน หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าอาหาร นั้นฝ่่าฝีนบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้หรือข้อกำหนดใดที่ออกโดยอาศัยอำนาจตาม พระราชบัญญัตินี้

อย่างไรก็ตาม บุคคลใดที่มีส่วนรู้เห็นหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้รู้เห็น หรือผู้ที่ ดำเนินการผลิต นำเข้า บรรจุ ทำกสิกรรมหรือจำหน่ายอาหารที่ฝ่่าฝีนมาตรา 13, 13A หรือ 13B (อาหารที่ประกอบด้วยสารที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ, อาหารที่ไม่เหมาะสมสำหรับการบริโภคของ มนุษย์ หรืออาหารปลอมปน ตามลำดับ) ต้องเรียกเก็บหรือทำลายอาหารที่มีไว้เพื่อจำหน่ายออกจาก สถานประกอบการอาหารทันที โดยไม่ต้องรอให้ผู้อำนวยการด้านสาธารณสุขหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับ มอบอำนาจจากผู้อำนวยการด้านสาธารณสุขออกคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรตามความในย่อหน้าก่อน แต่อย่างไรใด

(2) มาตรการจับกุมผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่⁷⁹

พระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ด้านอาหารมีอำนาจจับกุม บุคคลที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกภายใต้ พระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ต้องมีหมายจับ เมื่อปรากฏว่าบุคคลนั้นไม่ยอมแจ้งชื่อและที่อยู่ของตน หรือ มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นแจ้งชื่อหรือที่อยู่ปลอม หรือมีพฤติการณ์ที่จะหลบหนี

⁷⁸ Food Act 1983, section 13c.

⁷⁹ Food Act 1983, section 4(5).

(3) มาตรการลงโทษจำคุก

ประเทศมาเลเซียกำหนดมาตรการลงโทษจำคุกไว้สำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารเช่นกัน โดยมีอัตราโทษขั้นสูงตั้งแต่จำคุกไม่เกิน 1 ปีไปจนถึงจำคุกไม่เกิน 10 ปี⁸⁰ ทั้งนี้ ตามความร้ายแรงของลักษณะการกระทำความผิด ซึ่งไม่มีประเด็นที่น่าพิจารณาในการนำมาประยุกต์ใช้กับความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 แต่อย่างใด

3.2.3.2 มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของประเทศมาเลเซีย มี 2 มาตรการ ได้แก่ (1) มาตรการปรับเงิน และ (2) มาตรการริบทรัพย์สิน ซึ่งคล้ายกันกับประเทศไทย ดังนี้

(1) มาตรการปรับเงิน

พระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 กำหนดมาตรการลงโทษไว้ 2 ลักษณะ คือ 1. โทษจำคุก และ 2. โทษปรับเงิน โดยในส่วนของโทษปรับเงินนั้น สามารถแบ่งลักษณะการกำหนดโทษได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. โทษปรับแบบมีอัตราโทษขั้นสูงซึ่งมีอยู่เพียง 4 มาตรา⁸¹ โดยอัตราโทษปรับขั้นสูงมากหรือน้อยแตกต่างกันตามความร้ายแรงของลักษณะการกระทำความผิด อัตราโทษขั้นสูงที่มากที่สุดคืออัตราโทษปรับไม่เกิน 200,000 ริงกิต เทียบเป็นเงินบาทไทยแล้วเท่ากับประมาณ 2,000,000 บาท ซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตราโทษปรับที่สูงมากเมื่อเทียบกับอัตราโทษปรับตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

2. โทษปรับแบบไม่มีอัตราโทษขั้นสูง ซึ่งความผิดส่วนใหญ่ตามพระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 มีลักษณะโทษปรับเช่นนี้⁸² การกำหนดโทษปรับแบบไม่มีอัตราโทษขั้นสูงนี้

⁸⁰ Food Act 1983, section 4 – 32.

⁸¹ Food Act 1983, section 13, 13A, 13B, 13c.

⁸² Food Act 1983, section 4(3)(4)(6)(12), 5(5), 7(4), 8(3)(4), 9(3), 10(6)(b), 11, 14, 15, 16, 17, 27, 30, 32(1).

เหมือนกันกับมาตรการปรับเงินตามพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 ของประเทศอังกฤษ ซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดโทษปรับที่มีความยืดหยุ่นมาก

(2) มาตรการริบทรัพย์สิน

มาตรการริบทรัพย์สินสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของประเทศมาเลเซียเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทั่วไปในกฎหมายอาญาเช่นเดียวกับมาตรการริบทรัพย์สินของประเทศไทย กล่าวคือ ศาลจะสั่งริบทรัพย์สินได้ก็ต่อเมื่อทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิด หรือเป็นทรัพย์สินซึ่งผู้กระทำความผิดได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิดเท่านั้น

3.2.3.3 มาตรการเสริมอื่น

(1) มาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานและข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผล

พระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 กำหนดข้อสันนิษฐานทางกฎหมายไว้ 3 ประเด็น ได้แก่ 1. ข้อสันนิษฐานว่ากระทำโดยเจตนา 2. ข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้ขาย และ 3. ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับใบรับประกัน

1. ข้อสันนิษฐานว่ากระทำโดยเจตนา⁸³ กำหนดว่า ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการขายอาหารใด ๆ ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกภายใต้พระราชบัญญัตินี้ จำเลยไม่อาจแก้ต่างได้ว่าไม่มีเจตนากระทำความผิด เว้นแต่จำเลยจะพิสูจน์ได้ว่าเขาได้ใช้ทุกขั้นตอนที่สมเหตุสมผลแล้วเพื่อตรวจสอบจนแน่ใจว่าการขายอาหารนั้นมีได้เป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกภายใต้พระราชบัญญัตินี้ ซึ่งเห็นได้ว่าข้อสันนิษฐานนี้เป็นข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด กล่าวคือ เป็นเพียงการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังจำเลยเท่านั้น ซึ่งจำเลยมีสิทธิพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้

⁸³ Food Act 1983, section 23.

2. ข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้ขาย⁸⁴ กำหนดว่า 2.1 บุคคลที่จัดเตรียม บรรจุ ตัดฉลาก โฆษณา หรือขายอาหารใด ให้ถือว่าเป็นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในนามของตนเอง หรือในฐานะ ตัวแทนหรือลูกจ้างของบุคคลอื่น และในการจัดเตรียม บรรจุ ตัดฉลาก โฆษณา หรือขายอาหารใด โดยตัวแทนหรือลูกจ้าง ให้ตัวการหรือนายจ้างของบุคคลนั้นต้องรับผิดชอบเหมือนเป็นบุคคลที่จัดเตรียม บรรจุ ตัดฉลาก โฆษณา หรือขายอาหารนั้นด้วยตนเอง ซึ่งเห็นได้ว่าข้อสันนิษฐานนี้เป็นข้อสันนิษฐาน ที่เด็ดขาด กล่าวคือ ไม่เปิดโอกาสให้บุคคลใดพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้เลย 2.2 ในกรณีที่มีการขาย อาหารใดเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกภายใต้ พระราชบัญญัตินี้ โดยการฝ่าฝืนของผู้ค้าปลีกหรือผู้ขาย หรือตัวแทนหรือลูกจ้างของตน ให้ผู้ค้าปลีก หรือผู้ขาย หรือตัวแทนหรือลูกจ้างต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัตินี้ โดยให้ถือว่าเป็นตัวแทนของผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้บรรจุ ผู้ทำกิจกรรม ผู้จัดเตรียมอาหารหรือผู้เป็นเจ้าของสิทธิเหล่านี้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะต้อง รับผิดชอบเช่นเดียวกันกับผู้ค้าปลีกหรือผู้ขาย หรือตัวแทนหรือลูกจ้าง เสมือนว่าได้ขายอาหารนั้นด้วย ตนเอง เว้นแต่บุคคลเหล่านี้จะพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบจากการฝ่าฝืนดังกล่าว ซึ่งเห็นได้ว่าข้อ สันนิษฐานนี้เป็นข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด กล่าวคือ เป็นเพียงการผลักระการพิสูจน์ไปยังผู้ผลิตผู้ นำเข้า ผู้บรรจุ ผู้ทำกิจกรรม ผู้จัดเตรียมอาหารหรือผู้เป็นเจ้าของสิทธิเหล่านั้นเท่านั้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้มี สิทธิพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้

3. ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับใบรับประกัน⁸⁵ กำหนดว่า ข้อแก้ต่างของจำเลยเกี่ยวกับใบ รับประกันจะรับฟังได้ก็ต่อเมื่อจำเลยสามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริง 3 ประการต่อไปนี้ได้ (1) จำเลยได้ซื้อ อาหารที่จำเลยนำไปขายนี้ด้วยความเชื่อมั่นในใบรับประกันอาหารที่มีการลงลายมือชื่อโดยบุคคลจาก แหล่งเดียวกับที่จำเลยซื้อ (2) จำเลยไม่มีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่า อาหารที่ขายให้แก่จำเลยนั้นไม่ สอดคล้องกับใบรับประกันดังกล่าว และ (3) ถ้าอาหารนั้นเป็นไปตามใบรับประกันอย่างแท้จริง การที่ จำเลยขายอาหารดังกล่าวย่อมไม่เป็นการกระทำความผิดตามข้อหานี้ ซึ่งเห็นได้ว่าข้อสันนิษฐานนี้เป็น ข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด กล่าวคือ เป็นเพียงการผลักระการพิสูจน์ไปยังจำเลยเท่านั้น ซึ่งจำเลยมี สิทธิพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้

⁸⁴ Food Act 1983, section 24.

⁸⁵ Food Act 1983, section 31.

(2) มาตรการกำหนดความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคล⁸⁶

พระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 กำหนดว่า ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกภายใต้พระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าผู้บริหาร กรรมการ ผู้จัดการ เลขานุการหรือเจ้าหน้าที่อื่นซึ่งปฏิบัติงานลักษณะเดียวกันในนิติบุคคลนั้น ในช่วงเวลาที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น บุคคลนั้นอาจถูกฟ้องว่ากระทำความผิดต่างหากหรือรวมฟ้องมาในคดีเดียวกันกับนิติบุคคลก็ได้ และในกรณีที่ศาลพิพากษาว่านิติบุคคลกระทำความผิดตามกฎหมาย ให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นมีความผิดด้วย เว้นแต่ความผิดนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามวิสัย และในทุกสถานการณ์ดังกล่าว บุคคลเหล่านั้นสามารถพิสูจน์ได้ว่า 1. เขาไม่รู้ไม่ได้ให้ความยินยอม หรือไม่ได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด และ 2. เขาได้ใช้ความระมัดระวังป้องกันอย่างสมเหตุสมผลแล้วเพื่อไม่ให้เกิดการกระทำความผิดเกิดขึ้น

(3) มาตรการประกาศการกระทำความผิด⁸⁷

พระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 กำหนดให้ตีพิมพ์ชื่อและอาชีพของบุคคลซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกภายใต้พระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งสถานที่ประกอบธุรกิจของบุคคลนั้น ลักษณะการกระทำความผิด จำนวนโทษปรับและการริบทรัพย์สิน หรือบทลงโทษอื่น ๆ ในหนังสือพิมพ์ที่มีการจำหน่ายในประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้ ถ้าศาลมีคำสั่งและศาลอาจสั่งเพิ่มเติมให้บุคคลซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดเป็นผู้ชำระค่าใช้จ่ายในการประกาศดังกล่าว และให้ถือว่าค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นค่าปรับตามที่ศาลกำหนดด้วย

⁸⁶ Food Act 1983, section 33A.

⁸⁷ Food Act 1983, section 12.

3.3 มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายอื่นของประเทศไทย

3.3.1 มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย

มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายตามกฎหมายอื่นของประเทศไทยที่น่าพิจารณา ได้แก่ 1. มาตรการห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง 2. มาตรการเรียกเก็บและทำลายยาตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510⁸⁸ และ 3. มาตรการจับกุมผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535⁸⁹

(1) มาตรการห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง

ประมวลกฎหมายอาญากำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น และศาลเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น และหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไปอาจจะกระทำความผิดเช่นเดียวกันนั้นขึ้นอีก โดยศาลจะสั่งห้ามได้ไม่เกินกำหนดเวลา 5 ปีนับแต่วันพ้นโทษไปแล้ว⁹⁰

มาตรการห้ามการประกอบอาชีพบางอย่างเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นมาตรการที่มุ่งถึงความปลอดภัยของประชาชนโดยรวม และเมื่อวิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ใช่โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยจึงสามารถมีผลย้อนหลังได้ กล่าวคือ แม้จะกระทำความผิดขณะยังไม่มีการเพื่อความปลอดภัยนั้น ศาลก็สามารถใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยกับผู้กระทำความผิดนั้นได้ขณะมีคำพิพากษา⁹¹

⁸⁸ “พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510”, (2510, 20 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 84 ตอนที่ 101, หน้า 7.

⁸⁹ “พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535”, (2535, 8 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 109 ตอนที่ 42, หน้า 59.

⁹⁰ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 50.

⁹¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลสยามปริ้นติ้ง, 2551), หน้า 951-952.

เมื่อพิจารณาจากแนวคำพิพากษาของศาลแล้วพบว่าข้อเท็จจริงที่ศาลนำมาพิจารณาในการมีคำสั่งให้ใช้มาตรการห้ามประกอบอาชีพบางอย่างมีดังต่อไปนี้

1. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพความผิดและพฤติการณ์แห่งคดีว่าจำเลยกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น เช่น จำเลยประกอบอาชีพผลิตและจำหน่ายยาสมุนไพรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย⁹² หรือจำเลยประกอบอาชีพรับราชการครูในโรงเรียนรัฐบาล ได้อาศัยโอกาสจากการที่ตนเป็นครูกระทำอนาจารนักเรียนซึ่งอยู่ในความดูแลของตน⁹³ หรือจำเลยประกอบอาชีพเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยของบริษัทผู้เสียหายและโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพนั้น จำเลยได้ลักทรัพย์ของผู้เสียหายไปหลายรายการ⁹⁴ เป็นต้น

2. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผลกระทบต่อสาธารณะ เช่น จำเลยตั้งเครื่องจักรแปรรูปไม้เพื่อการค้าอันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศจนน่ารำคาญมาก ศาลจึงมีคำสั่งห้ามจำเลยประกอบอาชีพด้วย⁹⁵ หรือจำเลยประกอบอาชีพรับจ้างดูดส้วม จำเลยได้นำอุจจาระที่รับบริการดูดมาเทลงในบ่อน้ำสาธารณะของหมู่บ้านซึ่งประชาชนใช้ร่วมกัน ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยประกอบอาชีพรับจ้างดูดส้วม⁹⁶ หรือจำเลยขับรถเร็วโดยประมาทและไม่หยุดรถบริเวณแยกทางร่วมเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต เมื่อจำเลยเป็นผู้ประกอบอาชีพรับจ้างขับรถยนต์ ศาลจึงมีคำสั่งให้เพิกถอนใบอนุญาตขับรถยนต์ของจำเลยและห้ามจำเลยประกอบอาชีพรับจ้างขับรถยนต์⁹⁷ เป็นต้น

⁹² คำพิพากษาคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 7101/2533 ของศาลจังหวัดสมุทรปราการ

⁹³ คำพิพากษาคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 3398-4002/2533 ของศาลอาญา

⁹⁴ คำพิพากษาคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 878/2534 ของศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

⁹⁵ คำพิพากษาศฎีกาที่ 110/2523

⁹⁶ คำพิพากษาคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 1236/2533 ของศาลจังหวัดพะเยา

⁹⁷ คำพิพากษาคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 407/2534 ของศาลจังหวัดชลบุรี

3. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด กล่าวคือ ถ้ามีลักษณะหรือพฤติการณ์ว่าจำเลยกระทำความผิดนั้นซ้ำ ๆ โดยไม่เข็ดหลาบ ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายยอมเป็นเหตุผลที่หนักแน่นในอันที่ศาลจะมีคำสั่งให้ใช้มาตรการห้ามประกอบอาชีพบางอย่างได้เช่นกัน⁹⁸

(2) มาตรการเรียกเก็บและทำลายยา

พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเรียกเก็บยาที่ปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าเป็นยาที่ไม่ปลอดภัยแก่ผู้ใช้ยาหรืออาจเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ยา หรือสั่งให้ผู้รับอนุญาตผลิตยา ผู้รับอนุญาตขายยา หรือผู้รับอนุญาตนำหรือส่งยาเข้ามาในราชอาณาจักร จัดเก็บยาดังกล่าวของตนคืนภายในระยะเวลาที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด และให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจทำลายยาดังกล่าวเสียได้ อีกทั้งในการปฏิบัติการเรียกเก็บ สั่งให้จัดเก็บหรือทำลายของพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น ให้ผู้รับอนุญาตและผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาในสถานที่ดังกล่าวอำนวยความสะดวกให้ด้วยตามสมควร⁹⁹

(3) มาตรการจับกุมและสอบสวนผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่

พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยได้รับอนุมัติจากเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามีอำนาจจับกุมผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้นำเข้าเพื่อขายหรือผู้ขายซึ่งได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อส่งพนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไปตามกฎหมาย และในกรณีมีเหตุอันสมควร เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาอาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการร่วมกับพนักงานสอบสวนได้ตามระเบียบที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย ในการนี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีฐานะเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁰⁰

⁹⁸ สุนัย จันทรตรี, "การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพบางอย่างตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 101-102.

⁹⁹ พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510, มาตรา 91(5).

¹⁰⁰ พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535, มาตรา 38.

3.3.2 มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดตามกฎหมายอื่นของประเทศไทยที่น่าพิจารณา คือ มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542¹⁰¹

(1) มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 กำหนดให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมีอำนาจส่งเรื่อง ในกรณีที่น่าปรากฏหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินใดเป็น “ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด” ให้พนักงานอัยการพิจารณาเพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินโดยเร็ว และเมื่อศาลไต่สวนคำร้องของพนักงานอัยการแล้ว หากศาลเชื่อว่าทรัพย์สินตามคำร้องเป็น “ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด” และคำร้องของผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้รับโอนทรัพย์สินนั้นฟังไม่ขึ้น ให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน¹⁰²

ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 หมายความว่า (1) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงิน หรือจากการสนับสนุนหรือช่วยเหลือการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงิน และให้รวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้หรือสนับสนุนการกระทำความผิดฐานก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญาหรือการกระทำความผิดฐานสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายด้วย (2) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วยประการใด ๆ ซึ่งเงินหรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ (3) ดอกผลของเงินหรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ (2)

¹⁰¹ “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542”, (2542, 21 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116 ตอนที่ 29ก, หน้า 45.

¹⁰² พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542, มาตรา 48-59.

3.3.3 มาตรการเสริมอื่น

มาตรการเสริมอื่นตามกฎหมายอื่นของประเทศไทยที่น่าพิจารณา ได้แก่ 1. มาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานและข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผลความตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558¹⁰³ 2. มาตรการกำหนดรับผิดเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 และ 3. มาตรการโฆษณาแก้ไขความเข้าใจผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558

(1) มาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานและข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผล

พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 กำหนดข้อสันนิษฐานไว้ว่า ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ขายจะปฏิเสธความรับผิดโดยอ้างว่าไม่รู้ว่าอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ หรืออาหารสัตว์ที่ต้องควบคุมอื่นนอกจากอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ เป็นอาหารสัตว์ปลอมปนหรืออาหารสัตว์เสื่อมคุณภาพไม่ได้ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาหารสัตว์นั้นไม่เป็นอาหารสัตว์ปลอมปนหรืออาหารสัตว์เสื่อมคุณภาพ¹⁰⁴

(2) มาตรการกำหนดความรับผิดเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคล

พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 กำหนดความรับผิดเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคลไว้ว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งจะต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของบุคคลใดหรือไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย¹⁰⁵

¹⁰³ “พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558”, (2558, 5 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 132 ตอนที่ 15ก, หน้า 1.

¹⁰⁴ พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558, มาตรา 60.

¹⁰⁵ พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558, มาตรา 98.

(3) มาตรการโฆษณาแก้ไขความเข้าใจผิด

พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 กำหนดให้อธิบดีกรมปศุสัตว์มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือ ให้โฆษณาแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้เลี้ยงสัตว์ที่อาจเกิดขึ้นจากการโฆษณาที่ได้กระทำแล้ว ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของผู้เลี้ยงสัตว์¹⁰⁶



¹⁰⁶ พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558, มาตรา 64(2).

บทที่ 4

บทวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายที่น่าพิจารณานำมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

จากประเด็นปัญหาในการศึกษาวิจัยของผู้เขียนที่ว่า “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารที่สามารถลดโอกาสและลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดลงได้ควรเป็นอย่างไร” ซึ่งหลังจากที่ผู้เขียนได้ศึกษาวิจัย “ความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นอย่างไร และแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างไร” และ “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และของต่างประเทศ และมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายอื่นของประเทศไทยเป็นอย่างไร” ในบทที่ 2 และ 3 ตามลำดับ การศึกษาวิจัยในบทนี้ผู้เขียนจึงตั้งประเด็นปัญหาประจำบทว่า “มาตรการทางกฎหมายที่น่าพิจารณานำมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มีหลักการ เหตุผลความจำเป็น แนวทางที่จะนำมาใช้ รวมทั้งข้อสังเกตในการบังคับใช้อย่างไร” โดยในบทวิเคราะห์นี้ ผู้เขียนแบ่งมาตรการที่น่าพิจารณานำมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็น 3 ประเภท คือ 1. มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด 2. มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและเพิ่มอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย และ 3. มาตรการเสริมอื่น

4.1 มาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

ตามที่ได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 โดยการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดในหัวข้อที่ 3.1.2 เปรียบเทียบกับมาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศอังกฤษ สิงคโปร์และมาเลเซียในหัวข้อที่ 3.2.1.2 , 3.2.2.2 และ 3.2.3.2 ตามลำดับ เห็นว่ามาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และตามกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศอังกฤษ สิงคโปร์และมาเลเซียมีมาตรการเหมือนกันทั้งสอง

มาตรการ คือ 1. มาตรการปรับเงิน และ 2. มาตรการริบทรัพย์สิน แต่มาตรการทั้งสองของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน ดังนี้

4.1.1 มาตรการปรับเงิน

(1) หลักการ

มาตรการปรับเงินเป็นมาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศอังกฤษ สิงคโปร์ มาเลเซีย และไทย แต่มาตรการดังกล่าวแตกต่างกันในแต่ละประเทศ กล่าวคือ มาตรการปรับเงินตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทย กำหนดอัตราโทษปรับไว้มากน้อยตามความหนักเบาของลักษณะการกระทำความผิดโดยอัตราโทษปรับที่สูงที่สุด คือ อัตราโทษปรับไม่เกิน 100,000 บาท นอกจากอัตราโทษปรับขั้นสูงแล้ว ในบางฐานความผิดยังได้กำหนดอัตราโทษปรับขั้นต่ำไว้ด้วย ซึ่งฐานความผิดที่มีอัตราโทษปรับขั้นต่ำมีอยู่ 3 ฐานความผิด โดยพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 กำหนดอัตราโทษปรับขั้นต่ำไว้ตั้งแต่ 1,000 บาท 1 ฐานความผิด ส่วนอีกสองฐานความผิดกำหนดอัตราโทษปรับขั้นต่ำไว้ตั้งแต่ 5,000 บาท

มาตรการปรับเงินตามพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990¹ ของประเทศอังกฤษกำหนดแบ่งอัตราโทษปรับไว้เป็นสองประเภทตามลักษณะการกระทำความผิด คือ

1. การกระทำความผิดเกี่ยวกับการขัดขวางกำหนดอัตราโทษปรับไม่เกิน 5,000 ปอนด์ และ
2. การกระทำความผิดอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งแยกเป็น 2 กรณีย่อย คือ

2.1 ในคดีที่พิจารณาพิพากษาเต็มรูปแบบ (Indictment) ศาลสามารถกำหนดจำนวนเงินค่าปรับได้โดยไม่มีอัตราขั้นต่ำและขั้นสูง และ

2.2 ในคดีที่พิจารณาพิพากษาแบบรวดเร็ว (Summary Conviction) กรณีความผิดตามมาตรา 7, 8 และ 14 ปรับไม่เกิน 20,000 ปอนด์ ส่วนกรณีอื่นปรับไม่เกินจำนวนสูงสุดตามกฎหมาย

¹ Food Safety Act 1990, section 35.

ถ้าแบ่งมาตรการปรับเงินตามพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 ของประเทศอังกฤษตามลักษณะการกำหนดโทษจะสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. โทษปรับแบบมีอัตราโทษขั้นสูง โดยอัตราโทษปรับขั้นสูงมากน้อยแตกต่างกันตามความหนักเบาของลักษณะการกระทำความผิด อัตราโทษปรับขั้นสูงที่มากที่สุด คือ อัตราโทษปรับไม่เกิน 20,000 ปอนด์ (ประมาณ 1,000,000 บาท) ซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตราโทษปรับที่สูงมากเมื่อเทียบกับอัตราโทษปรับตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทย

2. โทษปรับแบบไม่มีอัตราโทษขั้นสูง ซึ่งเห็นว่าเป็นมาตรการปรับเงินที่น่าพิจารณาของประเทศไทย กล่าวคือ ในคดีที่พิจารณาพิพากษาเต็มรูปแบบ (Indictment) ศาลสามารถกำหนดจำนวนเงินค่าปรับได้โดยไม่มีอัตราขั้นต่ำและขั้นสูง โดยศาลจะกำหนดจำนวนค่าปรับมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากการกระทำความผิดนั้น ซึ่งเห็นว่ามีมาตรการปรับเงินโดยไม่มีอัตราขั้นต่ำและขั้นสูงมีความยืดหยุ่นสูงทำให้สามารถบังคับใช้ได้กับทั้งผู้กระทำความผิดรายย่อยซึ่งอาจได้รับผลตอบแทนเพียงเล็กน้อยจากการกระทำความผิด หรือแม้กระทั่งผู้กระทำความผิดรายใหญ่ซึ่งได้รับผลตอบแทนจำนวนมหาศาลจากการกระทำความผิด มาตรการปรับเงินโดยไม่มีอัตราขั้นต่ำและขั้นสูงก็สามารถบังคับใช้เพื่อลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดลงได้เช่นเดียวกัน

มาตรการปรับเงินตามรัฐบัญญัติการขายอาหาร (บทที่ 283) ค.ศ. 1973² ของประเทศสิงคโปร์กำหนดอัตราโทษปรับไว้ในอัตราเดียวกันทุกฐานความผิด คือ อัตราโทษปรับไม่เกิน 5,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 125,000 บาท) สำหรับการกระทำความผิดครั้งแรก และถ้าเป็นการกระทำความผิดนั้นเป็นครั้งที่สอง หรือครั้งต่อ ๆ ไป ผู้นั้นต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (ประมาณ 250,000 บาท) ซึ่งเห็นว่าเป็นอัตราโทษปรับที่สูงกว่าอัตราโทษปรับตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทยทุกฐานความผิด

มาตรการปรับเงินตามพระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 ของประเทศมาเลเซียสามารถแบ่งประเภทอัตราโทษปรับตามลักษณะการกำหนดโทษได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

² Sale of Food Act 1973, section 49.

1. โทษปรับแบบมีอัตราโทษชั้นสูง³ (4 ฐานความผิด) โดยอัตราโทษปรับชั้นสูงมากน้อยแตกต่างกันตามความหนักเบาของลักษณะการกระทำความผิด อัตราโทษชั้นสูงที่มากที่สุด คือ อัตราโทษปรับไม่เกิน 200,000 ริงกิต (ประมาณ 2,000,000 บาท) ซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตราโทษปรับที่สูงมากเมื่อเทียบกับอัตราโทษปรับตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทย

2. โทษปรับแบบไม่มีอัตราโทษชั้นสูง⁴ (17 ฐานความผิด) การกำหนดโทษปรับแบบไม่มีอัตราโทษชั้นสูงนี้เหมือนกันกับมาตรการปรับเงินตามพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 ของประเทศอังกฤษ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการกำหนดโทษปรับที่มีความยืดหยุ่นสูงทำให้สามารถบังคับใช้เพื่อลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดได้ทั้งกับผู้กระทำความผิดที่ได้รับผลตอบแทนมากและน้อย

ดังนั้นจึงสามารถแบ่งแยกประเภทลักษณะของโทษปรับที่พบจากการศึกษาได้เป็น 3 ลักษณะได้แก่

1. การลงโทษปรับตามอัตราขั้นต่ำและชั้นสูง พบในทุกประเทศที่ศึกษา
2. การลงโทษปรับโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับหรือจะได้รับ พบในประเทศอังกฤษและมาเลเซีย และ
3. การลงโทษปรับตลอดระยะเวลาที่มีการกระทำความผิด พบในประเทศไทย

(2) เหตุผลความจำเป็น

การที่มาตรการปรับเงินตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทยกำหนดอัตราโทษปรับไว้มากน้อยตามความหนักเบาของลักษณะการกระทำความผิด โดยทุกฐานความผิดจะมีการกำหนดอัตราโทษปรับชั้นสูงไว้ และบางฐานความผิดจะมีการกำหนดอัตราโทษปรับขั้นต่ำไว้ด้วย โดยอัตราโทษขั้นต่ำและชั้นสูงดังกล่าวไม่ได้คำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับหรือพึงจะได้รับจากการกระทำความผิดนั้น จึงเห็นว่า มาตรการปรับเงินดังกล่าวไม่เหมาะสมในการบังคับใช้ใน 2 กรณี ได้แก่

³ Food Act 1983, section 13, 13A, 13B, 13c.

⁴ Food Act 1983, section 4(3)(4)(6)(12), 5(5), 7(4), 8(3)(4), 9(3), 10(6)(b), 11, 14, 15, 16, 17, 27, 30, 32(1).

1. กรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้ประกอบการด้านอาหารรายย่อยและกระทำความผิดไปโดยหวังมูลค่าผลตอบแทนจากการกระทำความผิดเพียงเล็กน้อย แต่เมื่อการกระทำความผิดนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษขั้นต่ำไว้จึงเป็นกรณีที่ศาลหรือผู้บังคับใช้กฎหมายไม่สามารถกำหนดอัตราโทษปรับสำหรับการกระทำความผิดนั้นให้น้อยลงไปกว่าอัตราโทษปรับขั้นต่ำได้ ทั้ง ๆ ที่ศาลหรือผู้บังคับใช้กฎหมายอาจเห็นว่าควรกำหนดโทษปรับน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำก็ตาม นอกจากนี้ ในมุมมองของผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อเขาทราบว่าตนเองจะต้องได้รับโทษที่หนักเกินกว่าที่ควรจะเป็นย่อมมีความเป็นไปได้มากขึ้นที่ผู้กระทำความผิดนั้นจะพยายามกระทำความผิดอื่นอีก ทั้งนี้ เพื่อปกปิดการกระทำความผิดของตน

2. กรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้ประกอบการด้านอาหารรายใหญ่และกระทำความผิดไปโดยหวังมูลค่าผลตอบแทนจากการกระทำความผิดจำนวนมากศาล แต่เมื่อการกระทำความผิดนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษขั้นสูงไว้จึงเป็นกรณีที่ศาลหรือผู้บังคับใช้กฎหมายไม่สามารถกำหนดอัตราโทษปรับสำหรับการกระทำความผิดนั้นให้มากขึ้นไปกว่าอัตราโทษขั้นสูงได้ ทั้ง ๆ ที่ศาลหรือผู้บังคับใช้กฎหมายอาจเห็นว่าควรกำหนดโทษปรับมากกว่าอัตราโทษปรับขั้นสูงก็ตาม นอกจากนี้ ในมุมมองของผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อเขาทราบว่าหากการที่เขากระทำความผิดลงไปจะทำให้เขาได้รับผลตอบแทนมูลค่ามหาศาลเมื่อเทียบกับอัตราโทษปรับที่เขาอาจจะได้รับหากถูกจับกุมดำเนินการตามกฎหมาย ซึ่งในแง่ของผู้ประกอบการด้านอาหารถือได้ว่าคุ้มค่าการลงทุนอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ งานศึกษาวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับประสิทธิผลของค่าปรับในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้ผลการศึกษาว่า การลงโทษปรับมีผลในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยการก่ออาชญากรรมจะลดลงตามการเพิ่มขึ้นของค่าปรับและทรัพย์สินที่ริบได้จากการกระทำความผิดต่อจำนวนผู้กระทำความผิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดทฤษฎีการก่ออาชญากรรมแบบมีเหตุผล⁵ และงานศึกษาวิจัยอีกชิ้นหนึ่งต่อประเด็นเดียวกันได้ผลการศึกษาว่า การเพิ่มขึ้นของโทษปรับและการเพิ่มขึ้นของการถูกจับกุมมีผลทำให้การกระทำความผิด

⁵ Todd L. Cherry, "Financial Penalties as an Alternative Criminal Sanction: Evidence from Panel Data," *Atlantic Economic Journal* 29, 4 (2001): 450-458.

ลดลง โดยกลุ่มผู้กระทำความผิดที่มีรายได้สูงมีผลตอบสนองต่ออัตราโทษปรับที่เพิ่มขึ้นน้อยกว่ากลุ่มผู้กระทำความผิดที่มีรายได้ต่ำกว่า⁶

แต่การที่จะกำหนดมาตรการปรับเงินโดยไม่มีอัตราโทษปรับขั้นสูงบังคับไว้เสียเลยย่อมเป็นการเปิดช่องให้ผู้บังคับใช้กฎหมายใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางจนเกินไป และเมื่อทำการศึกษาลักษณะการกำหนดอัตราโทษที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ ของประเทศไทยพบว่าพระราชบัญญัติหลายฉบับมีลักษณะการกำหนดอัตราโทษปรับเงินโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดนั้นรวมอยู่ด้วย ซึ่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535⁷ เป็นหนึ่งในนั้น

ลักษณะการกำหนดอัตราโทษปรับโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดนั้นตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ปรากฏอยู่ในบางมาตราของบทกำหนดโทษ⁸ ตัวอย่างเช่น มาตรา 296 ซึ่งมีลักษณะการกำหนดอัตราโทษว่า “ผู้ใดฝ่าฝืน ... ต้องระวางโทษจำคุก ... หรือปรับเป็นเงินไม่เกินสองเท่าของผลประโยชน์ที่บุคคลนั้น ๆ ได้รับไว้ หรือพึงจะได้รับไว้เพราะการกระทำฝ่าฝืนดังกล่าว แต่ทั้งนี้ค่าปรับดังกล่าวต้องไม่น้อยกว่า ... บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ตามทีกล่าวมาแล้วข้างต้นเห็นว่าลักษณะการกำหนดโทษปรับที่น่าพิจารณานำมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทย คือ มาตรการปรับเงินโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดนั้น เนื่องจากเป็นมาตรการปรับเงินที่มีความยืดหยุ่นสูงทำให้สามารถนำมาบังคับใช้เพื่อลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดลงได้ ไม่ว่าจะเป็นกรณีผู้ประกอบการด้านอาหารรายย่อยที่หวังมูลค่าผลตอบแทนจากการกระทำความผิดเพียงจำนวนเล็กน้อย หรือ

⁶ Avner Bar-Ilan and Bruce Sacerdote, "Response to Fines and Probabilities in a Natural Experiment," *Journal of Law and Economics* 47(April 2004): 1.

⁷ “พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535”, (2535, 16 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 109 ตอนที่ 22, หน้า 1.

⁸ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535, มาตรา 268, 276, 278, 281/2 วรรคสอง, 281/7 วรรคสอง และ 296.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีผู้ประกอบการด้านอาหารรายใหญ่ที่หวังมูลค่าผลตอบแทนจากการกระทำ ความผิดจำนวนมาก

(3) แนวทางในการนำมาใช้

เมื่อพิจารณาหลักการของมาตรการปรับเงินโดยไม่มีอัตราโทษปรับขั้นต่ำและขั้นสูงตาม พระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 ของประเทศอังกฤษและพระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 ของประเทศมาเลเซีย ประกอบกับลักษณะการกำหนดอัตราโทษปรับโดยคำนึงถึงมูลค่า ผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดนั้นตาม พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 เทียบเคียงกับพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 แล้ว เห็นว่าควรแก้ไขบทบัญญัติของพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 หมวด 8 ว่าด้วย บทกำหนดโทษ ตั้งแต่มาตรา 47-74 ในส่วนที่มีการกล่าวถึงอัตราโทษปรับขั้นต่ำและขั้นสูงทั้งหมด โดยแก้จากคำว่า “ปรับไม่เกิน...บาท” หรือ “ปรับตั้งแต่...บาทถึง...บาท” เป็นคำว่า “ปรับเป็นเงินเท่า มูลค่าผลตอบแทนที่ผู้นั้นได้รับหรือพึงจะได้รับจากการกระทำความผิดนั้น” ตัวอย่างเช่น มาตรา 59 ซึ่งวางหลักไว้ว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 25 (2) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี และปรับตั้งแต่ ห้าพันบาทถึงหนึ่งแสนบาท” แก้เป็นว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 25 (2) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือน ถึงสิบปี และปรับเป็นเงินไม่เกินสองเท่าของมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้นั้นได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จาก การกระทำความผิดนั้น”

(4) ข้อสังเกตในการบังคับใช้

การแก้ไขมาตรการปรับเงินมาเป็นการปรับเงินโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดนั้น สำหรับกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ประกอบการด้านอาหารรายย่อยและกระทำความผิดไปโดยหวังมูลค่าผลตอบแทนจากการกระทำ ความผิดเพียงเล็กน้อย และเมื่อการกระทำความผิดนั้นกฎหมายไม่ได้กำหนดอัตราโทษปรับขั้นต่ำไว้จึง เป็นกรณีที่ศาลหรือผู้บังคับใช้กฎหมายสามารถกำหนดอัตราโทษปรับสำหรับการกระทำความผิดนั้น ให้น้อยลงโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากการกระทำความผิดนั้นได้ ปัญหาความไม่เหมาะสมในการบังคับใช้มาตรการปรับเงินในประเด็นนี้จึงหมดไป

แต่เชื่อว่ามาตรการปรับเงินโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดนั้นจะไม่มีจุดอ่อน กล่าวคือ สำหรับกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ประกอบการด้านอาหารรายใหญ่และกระทำความผิดไปโดยหวังมูลค่าผลตอบแทนจากการกระทำความผิดจำนวนมาก และเมื่อการกระทำความผิดนั้นกฎหมายไม่ได้กำหนดอัตราโทษปรับขั้นสูงเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนเอาไว้จึงเป็นกรณีที่ศาลหรือผู้บังคับใช้กฎหมายสามารถกำหนดอัตราโทษปรับสำหรับการกระทำความผิดนั้นให้มากขึ้นไปโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากการกระทำความผิดได้ ย่อมส่งผลให้โอกาสที่ผู้ประกอบการด้านอาหารซึ่งกระทำความผิดหรือต้องสงสัยว่ากระทำความผิดจะไม่ยินยอมเสียค่าปรับตามที่เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาหรือผู้ซึ่งเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามอบหมายกำหนดเปรียบเทียบมีความเป็นไปได้สูงขึ้น และคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มีความเป็นไปได้ว่าจะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลมากขึ้นเพราะผู้ประกอบการด้านอาหารนั้นย่อมไม่ยอมสูญเสียผลตอบแทนมูลค่ามหาศาลที่ได้รับจากการกระทำความผิดไปโดยง่าย

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบข้อดีกับข้อเสียของมาตรการปรับเงินโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดนั้นแล้ว เห็นว่า ข้อดีของมาตรการปรับเงินตามมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากการกระทำความผิดมีน้ำหนักมากกว่าข้อเสียที่กล่าวมาข้างต้น เพราะถึงแม้ว่าการยินยอมตามการเปรียบเทียบปรับจะน้อยลง และคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลมากขึ้น แต่หากในท้ายที่สุดแล้วสามารถปรับเงินโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดได้สำเร็จย่อมเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างได้สัดส่วนและเป็นการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดนั้นหรือผู้ที่คิดจะกระทำความผิดนั้นลงได้

4.1.2 มาตรการริบทรัพย์สินและดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน

(1) หลักการ

มาตรการริบทรัพย์สินเป็นมาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศอังกฤษ สิงคโปร์ มาเลเซีย และไทย แต่มาตรการดังกล่าวแตกต่างกันในแต่ละประเทศ กล่าวคือ พระราชบัญญัติอาหารของประเทศไทยและประเทศมาเลเซียมีเพียง

มาตรการริบทรัพย์สินทางอาญาเช่นเดียวกัน ซึ่งการที่จะสามารถริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้นั้น จะต้องเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดจริงแล้วศาลจึงจะสามารถพิจารณาต่อไปถึงทรัพย์สินนั้นได้ ว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือไม่ หรือหากมีการแปลงสภาพของทรัพย์สินไปแล้วย่อมไม่อาจริบทรัพย์สินนั้นโดยอาศัยมาตรการริบทรัพย์สินทางอาญาได้เช่นเดียวกัน

ส่วนมาตรการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศอังกฤษและสิงคโปร์มีทั้งมาตรการริบทรัพย์สินทางอาญาและมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่ง แต่มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งที่ใช้บังคับกับกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศสิงคโปร์มีเพียงกำหนดให้สามารถริบทรัพย์สินทางแพ่งได้เฉพาะทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดตามฐานนำเข้าอาหารที่ไม่มีการจดทะเบียนเท่านั้น

ส่วนมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งของประเทศอังกฤษกำหนดให้สามารถริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดอาญาใดก็ได้ที่ทำให้ผู้กระทำได้รับผลตอบแทนจากการกระทำความผิดอาญานั้น ซึ่งศาลสามารถมีคำสั่งริบทรัพย์สินได้ก็ต่อเมื่อเจ้าของทรัพย์สินนั้นไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีที่มาโดยชอบด้วยกฎหมายอย่างไร โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องมีภาระในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยแต่อย่างใด และแม้ทรัพย์สินนั้นจะมีการแปลงสภาพไปแล้วศาลก็ยังสามารถใช้มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งในการริบทรัพย์สินนั้นได้ จึงถือได้ว่าเป็นมาตรการที่น่าพิจารณาในการนำมาประยุกต์ใช้กับความผิดที่เป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอย่างยิ่ง

(2) เหตุผลความจำเป็น

ปัจจุบันการที่จะสามารถริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้นั้น จะต้องเป็นกรณีที่ 1. โจทก์สามารถนำสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้จนทำให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ซึ่งในบางคดีโดยเฉพาะคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจหรือคดีที่พยานหลักฐานอยู่ในความครอบครองของจำเลย ดังเช่น คดีความผิดเกี่ยวกับอาหาร การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นกระทำได้อย่างยากลำบาก และเมื่อศาลยกฟ้องโดยพิพากษาว่าจำเลยไม่มีความผิด ศาลจึงไม่สามารถพิจารณาไปถึงตัวทรัพย์สินที่

เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นได้ และ 2. ทรัพย์สินที่ขอให้ศาลริบนั้นจะต้องเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิดนั้นเท่านั้น ซึ่งถ้าจำเลยได้นำทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้นไปทำการขาย โอน แลกเปลี่ยน หรือแปลงสภาพด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นทรัพย์สินอื่น ทรัพย์สินอื่นนั้นย่อมไม่อาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้นอีกต่อไปแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้น ศาลจึงไม่สามารถมีคำสั่งริบทรัพย์สินนั้นได้ โดยอาศัยมาตรการริบทรัพย์สินทางอาญา

การที่มาตรการริบทรัพย์สินทางอาญามีข้อจำกัดในการบังคับใช้เช่นนี้ทำให้เกิดมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งขึ้นเพื่อเป็นการแก้ไขข้อจำกัดในการบังคับใช้นี้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ประเทศไทยมีมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งเป็นเครื่องมือในการจัดการกับทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิดเหล่านี้เช่นกัน โดยมาตรการดังกล่าวเรียกว่า “มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน” หรือ “มาตรการขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน” ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542⁹ ซึ่งมาตรการดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกันกับมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งตามพระราชบัญญัติผลตอบแทนของอาชญากรรม ค.ศ. 2002 (Proceeds of Crime Act 2002) ของประเทศอังกฤษ แต่แตกต่างจากของประเทศอังกฤษตรงที่มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินกำหนดจำกัดฐานความผิดที่จะสามารถบังคับใช้มาตรการดังกล่าวไว้เพียง 25 ความผิดมูลฐานเท่านั้น ส่วนมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งของประเทศอังกฤษกำหนดให้สามารถนำมาใช้ได้กับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดอาญาใดก็ได้ที่ทำให้ผู้กระทำได้รับผลตอบแทนจากการกระทำความผิดอาญานั้น¹⁰ ซึ่งเห็นได้ว่าการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งของประเทศอังกฤษไม่มีข้อจำกัดในเรื่องฐานความผิดแต่อย่างใด

การกำหนดให้ความผิดใดเป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าการกำหนดให้ความผิดใดเป็นความผิดมูลฐานย่อมจะต้องส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน รวมทั้งกระทบต่อการ

⁹ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542, มาตรา 48-59.

¹⁰ Proceeds of Crime Act 2002, section 340.

ประกอบธุรกิจโดยสุจริตด้วย¹¹ เนื่องจากมาตรการต่าง ๆ ที่บังคับใช้ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินล้วนเป็นมาตรการที่รุนแรงเพื่อให้สามารถป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินรวมทั้งอาชญากรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการกำหนดให้ความผิดใดเป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมี 4 ประการ ได้แก่ 1. การกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นองค์การอาชญากรรม 2. การกระทำความผิดที่ให้ผลตอบแทนมูลค่าสูง 3. การกระทำความผิดที่ยากต่อการป้องกันและปราบปรามโดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายอาญาธรรมดา และ 4. การกระทำความผิดที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงการกระทำความผิดของผู้ประกอบการด้านอาหารรายใหญ่ เช่น บริษัทผลิตหรือจำหน่ายอาหารเสริมปลอมหรือใช้สารต้องห้ามเป็นส่วนประกอบในการผลิตซึ่งมียอดขายต่อปีหลายร้อยล้านบาท ทำให้เห็นได้ว่า การกระทำความผิดของบริษัทดังกล่าวเข้าหลักเกณฑ์ในการกำหนดให้ความผิดใดเป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินครบทั้ง 4 ประการ จึงเป็นการสมควรที่จะกำหนดให้การกระทำความผิดลักษณะนี้เป็น “ความผิดมูลฐาน” ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเพื่อที่จะได้สามารถนำมาตราการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาใช้บังคับได้

(3) แนวทางในการนำมาใช้

การที่จะสามารถบังคับใช้มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 กับความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้นั้น จะต้องเป็นกรณีที่มีความผิดนั้นเป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเสียก่อน โดยสามารถทำได้ 2 วิธี คือ

¹¹ กมลศักดิ์ หมั่นภักดิ์, “การกำหนดให้ความผิดอาญาร้ายแรงตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 เป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน”, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 16.

1. การเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยกำหนดให้ “ความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522” เป็น “ความผิดมูลฐาน” ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 หรือ

2. การเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 โดยเพิ่มข้อความลงในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ว่า “ให้ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542” ทำนองเดียวกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551¹² ซึ่งทั้งสองวิธีให้ผลที่เหมือนกัน คือ จะสามารถบังคับใช้มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 กับความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้

(4) ข้อสังเกตในการบังคับใช้

การกำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เพื่อที่จะได้สามารถนำมาตราการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 หรือมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้บังคับได้นั้น ย่อมเป็นการแก้ไขปัญหาคอขวดในการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามกฎหมายอาญาลงได้ตามเหตุผลความจำเป็นดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

ส่วนการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งกับความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องบังคับใช้ด้วยความสุจริตและระมัดระวังเนื่องจากมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งเป็นมาตรการบังคับต่อทรัพย์สินที่รุนแรงซึ่งอาจกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้ประกอบการด้านอาหารที่สุจริตได้

¹² “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551”, (2551, 6 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 125 ตอนที่ 29ก, หน้า 28.

4.2 มาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดและเพิ่มอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย

ตามที่ได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 โดยการลดโอกาสในการกระทำผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายในหัวข้อที่ 3.1.1 เปรียบเทียบกับมาตรการลดโอกาสในการกระทำผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายตามกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศอังกฤษ สิงคโปร์และมาเลเซียในหัวข้อที่ 3.2.1.1 , 3.2.2.1 และ 3.2.3.1 ตามลำดับ และมาตรการลดโอกาสในการกระทำผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายตามกฎหมายอื่นของประเทศไทยหัวข้อที่ 3.3.1 เห็นว่ามาตรการลดโอกาสในการกระทำผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มีความสอดคล้องใกล้เคียงกับมาตรการลดโอกาสในการกระทำผิดและให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายของต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ อาทิ มาตรการใช้ระบบทะเบียนและออกใบอนุญาตสถานประกอบการด้านอาหาร มาตรการเข้าไปและตรวจสอบอาหารที่น่าสงสัยว่าไม่เป็นไปตามข้อกำหนดด้านความปลอดภัยของอาหาร มาตรการเก็บตัวอย่างและตรวจวิเคราะห์อาหาร และมาตรการออกคำสั่งให้มีการปรับปรุงแก้ไขสถานประกอบการด้านอาหารที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดด้านความปลอดภัยของอาหาร แต่มาตรการ 2 มาตรการที่ไม่มีปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และนำพิจารณานำมาใช้ คือ 1. มาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหาร 2. มาตรการสอบสวนผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ และ 3. มาตรการห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง

4.2.1 มาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหาร

(1) หลักการ

มาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหารเป็นมาตรการที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศอังกฤษ สิงคโปร์ มาเลเซีย และพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ของประเทศไทย

มาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหารของประเทศอังกฤษและสิงคโปร์เป็นมาตรการย่อยหนึ่งในมาตรการแจ้งเตือนภัยด้านอาหาร ซึ่งมาตรการแจ้งเตือนภัยด้านอาหารไม่มีกำหนดไว้ใน

พระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 ของประเทศอังกฤษ และรัฐบัญญัติการขายอาหาร (บทที่ 283) ค.ศ. 1973 ของประเทศสิงคโปร์ แต่เป็นมาตรการที่สำนักงานมาตรฐานด้านอาหารของประเทศอังกฤษ และสำนักงานเกษตร อาหารและสัตว์ของประเทศสิงคโปร์บังคับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองผู้บริโภคล่วงหน้าจากผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากอาหารที่ไม่ปลอดภัย¹³

หลักการของมาตรการแจ้งเตือนภัยด้านอาหารของประเทศอังกฤษและสิงคโปร์คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เมื่อปรากฏกรณีเกี่ยวกับการใช้มาตรการควบคุมด้านอาหาร หรือยกเลิกการผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่ายหรือจำหน่ายอาหาร หรือเรียกเก็บอาหารจากท้องตลาด หรือเมื่อมีความตกลงหรือการแนะนำกับผู้ประกอบการด้านอาหารในการป้องกันหรือมีเงื่อนไขเฉพาะสำหรับการวางจำหน่ายอาหารหรืออาหารสัตว์แล้วเกิดความเสียหายด้านสุขภาพต่อผู้บริโภคขึ้น หรือเมื่อมีการปฏิเสธการนำเข้าอาหาร ณ ด่านตรวจสอบอาหารเนื่องจากเกิดความเสียหายด้านสุขภาพต่อผู้บริโภคขึ้น หน่วยงานด้านอาหารที่ทราบความเสียหายนั้นจะต้องแจ้งเตือนภัยเกี่ยวกับความเสียหายด้านสุขภาพจากอาหารนั้นผ่าน “ระบบแจ้งเตือนภัยด้านอาหาร” ให้หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องและผู้บริโภคทราบอย่างรวดเร็ว¹⁴

นอกจากนี้ หากผู้ประกอบการด้านอาหารพิจารณาเห็นว่า อาหารที่ตนจำหน่ายไม่เป็นไปตามข้อกำหนดด้านอาหาร ผู้ประกอบการด้านอาหารนั้นจะต้องยกเลิกการผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายอาหารนั้น และแจ้งให้สำนักงานมาตรฐานด้านอาหาร หรือสำนักงานเกษตร อาหารและสัตว์ของประเทศสิงคโปร์ และประชาชนผู้บริโภคทราบในทันทีว่าตนยกเลิกการจำหน่ายอาหารแล้วพร้อมทั้งเหตุผลของการยกเลิกการจำหน่ายอาหารนั้น รวมทั้งต้องเรียกเก็บอาหารนั้นจากผู้บริโภคในท้องตลาดด้วย ส่วนผู้ค้าปลีกต้องยกเลิกการจำหน่ายอาหารนั้น และต้องให้ข้อมูลที่จำเป็นในการตรวจสอบ

¹³ Food Standards Agency, “THE FOOD SAFETY ACT 1990 – A GUIDE FOR FOOD BUSINESSES” [Online], Accessed Apr.28, 2015.

Available from: <http://www.food.gov.uk/multimedia/pdfs/fsactguidefoodbusiness.pdf>

¹⁴ Regulation (EC) No.178/2002, article 50.

ย้อนกลับเพื่อหาสาเหตุของความเสียหายด้านสุขภาพร่วมกันกับผู้ผลิต ผู้นำเข้า และสำนักงานมาตรฐานด้านอาหารหรือสำนักงานเกษตร อาหารและสัตว์¹⁵

ส่วนหลักการของมาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหารของประเทศมาเลเซียปรากฏในพระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983¹⁶ ของประเทศมาเลเซีย ซึ่งคล้ายคลึงกับหลักการของมาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหารตามพระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2510¹⁷ ของประเทศไทย กล่าวคือ กำหนดให้อำนาจแก่ผู้อำนวยการด้านสาธารณสุขหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากผู้อำนวยการด้านสาธารณสุข (สำหรับประเทศมาเลเซีย) หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ (สำหรับประเทศไทย) มีอำนาจเรียกเก็บ หรือออกคำสั่งให้บุคคลใดเรียกเก็บอาหารนั้นคืนจากท้องตลาด หรือทำลายอาหารที่มีไว้เพื่อจำหน่ายนั้นได้ ในกรณีที่ปรากฏว่าอาหารนั้นไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคหรืออาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้ หรืออาหารนั้นฝืน หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าอาหารนั้นฝืนบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้

(2) เหตุผลความจำเป็น

การคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้ไม่ได้รับอันตรายจากอาหารที่ไม่ปลอดภัยและการควบคุมอาหารให้ถูกสุขลักษณะจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างเด็ดขาด รวดเร็วและครอบคลุม การที่พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 กำหนดมาตรการใช้ระบบทะเบียนและออกใบอนุญาตสถานประกอบการด้านอาหาร และมาตรการใช้ระบบทะเบียนตำรับอาหารเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคล่วงหน้าก่อนที่การกระทำผิดจะเกิดขึ้น ส่วนมาตรการออกคำสั่งให้มีการปรับปรุงแก้ไขสถานประกอบการด้านอาหารที่ฝืนข้อกำหนดด้านความปลอดภัยของอาหาร และมาตรการพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคภายหลังการกระทำผิดครั้งก่อนเกิดขึ้นแล้วและล่วงหน้าก่อนที่การกระทำผิดครั้งใหม่จะเกิดขึ้น

นอกจากมาตรการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การที่จะสามารถคุ้มครองผู้บริโภคจากอาหารที่ไม่ปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น กฎหมายจำเป็นที่จะต้องให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการ

¹⁵ Regulation (EC) No.178/2002, article 19.

¹⁶ Food Act 1983, section 13c.

¹⁷ พระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2510, มาตรา 91(5).

ปฏิบัติหน้าที่โดยพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 43 กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ

- (1) เข้าไปในสถานประกอบการด้านอาหารเพื่อตรวจสอบควบคุมให้การเป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้
- (2) ในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ อาจเข้าไปในสถานที่หรือยานพาหนะใด ๆ เพื่อตรวจสอบอาหาร และอาจยึดหรืออายัดอาหารและเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ตลอดจนภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุอาหารและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับอาหารดังกล่าวได้
- (3) นำอาหารในปริมาณพอสมควรไปเป็นตัวอย่งเพื่อตรวจสอบหรือตรวจวิเคราะห์
- (4) ยึดหรืออายัดอาหารหรือภาชนะบรรจุที่สงสัยว่าอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือผิคนามัยของประชาชน เพื่อตรวจพิสูจน์ และ
- (5) ยึดหรืออายัดอาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอม หรืออาหารผิดมาตรฐาน หรือภาชนะบรรจุที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือผิคนามัยของประชาชน หรือที่มีลักษณะไม่ถูกต้องตามคุณภาพหรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดได้

เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่มีเฉพาะเข้าไปในสถานประกอบการเพื่อตรวจสอบ ยึดหรืออายัดเพื่อตรวจสอบ และยึดหรืออายัดอาหารที่ปรากฏผลการตรวจสอบหรือตรวจวิเคราะห์แล้วปรากฏว่าเป็นอาหารที่ผิดกฎหมายเท่านั้น แต่พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจครอบคลุมไปถึงอาหารที่จำหน่ายไปสู่ท้องตลาดแล้ว และต่อมาปรากฏผลการตรวจวิเคราะห์หรือตรวจสอบว่าอาหารนั้นเป็นอาหารที่ไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคหรืออาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้ หรืออาหารนั้นฝ่าฝืน หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าอาหารนั้นฝ่าฝืนบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้หรือข้อกำหนดใดที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้ ประกอบกับการกำหนดมาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหารจะเป็นการช่วยลดโอกาสที่ผู้บริโภคจะได้รับอันตรายจากอาหารที่มีปัญหานั้นอีกทางหนึ่งด้วย

ดังนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคจากอาหารที่ไม่ปลอดภัยได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรกำหนดเพิ่มอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 สามารถดำเนินการเรียกเก็บอาหารที่มีปัญหานั้น หรือออกคำสั่งให้ผู้ประกอบการด้านอาหารที่เกี่ยวข้องกับอาหารที่มีปัญหานั้นเรียกเก็บอาหารที่มีปัญหานั้นคืนจากท้องตลาด โดยเทียบเคียงหลักการของมาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหารจากพระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 ของประเทศมาเลเซีย และพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ของประเทศไทย

(3) แนวทางในการนำมาใช้

เมื่อพิจารณาหลักการของมาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 ของประเทศมาเลเซีย และพระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2510 ของประเทศไทยเทียบเคียงกับพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 แล้ว เห็นว่าควรเพิ่มอำนาจในการเรียกเก็บและทำลายอาหารให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยการเพิ่มเติมบทบัญญัติของพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 43 (6) ความว่า

“ในกรณีที่ปรากฏผลการตรวจสอบหรือตรวจวิเคราะห์ว่า อาหารใดเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ตามมาตรา 26 หรือเป็นอาหารปลอมตามมาตรา 27 หรือเป็นอาหารผิดมาตรฐานตามมาตรา 28 หรือเป็นอาหารที่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรืออนามัยของประชาชน หรือภาชนะบรรจุใดประกอบด้วยวัตถุที่อาจเป็นอันตรายเมื่อใช้บรรจุอาหาร ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเรียกเก็บหรือสั่งให้ผู้ผลิตนำเข้าหรือจำหน่ายอาหารเรียกเก็บอาหารดังกล่าวของตนคืนภายในระยะเวลาที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด และมีอำนาจทำลายอาหารดังกล่าวเสียได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

(4) ข้อสังเกตในการบังคับใช้

การบังคับใช้มาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหารในแง่หนึ่งถือได้ว่าเป็นมาตรการที่มีลักษณะคุ้มครองประชาชนผู้บริโภคอาหารโดยเป็นการลดโอกาสเสี่ยงอันตรายจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยหรืออาจเป็นอันตรายนั้น แต่ในอีกแง่หนึ่ง การบังคับใช้มาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหารอาจถือได้ว่าเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ประกอบการด้านอาหารได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น ในการบังคับใช้มาตรการดังกล่าวของพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องเป็นกรณีที่ปรากฏผลการตรวจสอบหรือตรวจวิเคราะห์ว่า อาหารนั้นเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ตามมาตรา 26 หรือเป็นอาหารปลอมตามมาตรา 27 หรือเป็นอาหารผิดมาตรฐานตามมาตรา 28 หรือเป็นอาหารที่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรืออนามัยของประชาชน หรือภาชนะบรรจุนั้นประกอบด้วยวัตถุที่อาจเป็นอันตรายเมื่อใช้บรรจุอาหารเท่านั้น

4.2.2 มาตรการจับกุมและสอบสวนผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่

(1) หลักการ

มาตรการจับกุมและสอบสวนผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นมาตรการที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศมาเลเซีย¹⁸ และพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535¹⁹ ของประเทศไทย

หลักการของมาตรการจับกุมและสอบสวนผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ของทั้งสองประเทศมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ พระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 ของประเทศมาเลเซียไม่มีการให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ทำการสอบสวน แต่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาหารของประเทศมาเลเซียที่มีอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดที่กว้างขวางกว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอางของประเทศไทย กล่าวคือ พระราชบัญญัติอาหารของประเทศมาเลเซียกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจจับกุมบุคคลที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกภายใต้พระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ต้องมีหมายจับ เมื่อปรากฏว่าบุคคลนั้นไม่ยอมแจ้งชื่อและที่อยู่ของตน หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นแจ้งชื่อหรือที่อยู่ปลอม หรือมีพฤติการณ์ที่จะหลบหนี ส่วนพระราชบัญญัติเครื่องสำอางของประเทศไทยกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยได้รับอนุมัติจากเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยามีอำนาจจับกุมผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้นำเข้าเพื่อขายหรือผู้ขายซึ่งได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อส่งพนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไปตามกฎหมาย

นอกจากนี้ตามหลักสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557²⁰ บัญญัติรับรองให้ได้รับความคุ้มครองไว้ว่า “การจับและคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” จึงเห็นได้ว่าการกำหนดให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอางทำการจับกุมผู้กระทำ

¹⁸ Food Act 1983, section 4(5).

¹⁹ พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535, มาตรา 38.

²⁰ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557”, (2557, 22 กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 131 ตอนที่ 55ก, หน้า 1.

ความผิดสามารถกระทำได้ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวสามารถจับกุมได้เฉพาะความผิดตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 เท่านั้น

ดังนั้นจึงเห็นว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอางของประเทศไทยจะมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดได้ก็ต่อเมื่อ 1.ต้องได้รับอนุมัติจากเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา และ 2.ต้องมีเหตุว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ส่วนพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาหารของประเทศไทย มาเลเซียต้องมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกภายใต้พระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ต้องได้รับอนุมัติจากผู้ใดอีก

ส่วนมาตรการให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ทำการสอบสวน พระราชบัญญัติเครื่องสำอางของประเทศไทยกำหนดให้ในกรณีมีเหตุอันสมควร เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาอาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการร่วมกับพนักงานสอบสวนได้ตามระเบียบที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย ในการนี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีฐานะเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(2) เหตุผลความจำเป็น

การคุ้มครองผู้บริโภคไม่ได้รับอันตรายจากอาหารที่ไม่ปลอดภัยและการควบคุมอาหารให้ถูกสุขลักษณะจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างเด็ดขาด รวดเร็วและครอบคลุม อีกทั้งการจับกุมผู้กระทำความผิดถือได้ว่าเป็นการป้องกันมิให้ผู้นั้นก่อเหตุร้ายหรือกระทำความผิดซ้ำอีกและป้องกันมิให้ผู้นั้นทำการข่มขู่พยานหรือทำลายหลักฐานในคดีได้²¹

การที่พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ไม่ได้กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจในการจับกุมทำให้การเข้าไปในสถานประกอบการด้านอาหารสามารถดำเนินการได้เพียงเพื่อตรวจสอบควบคุมให้การเป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ยึดหรืออายัดอาหารและเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ตลอดจนภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุอาหารและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับอาหาร

²¹ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556), หน้า 237.

ดังกล่าวได้ ยืดหรืออายัดอาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอม หรืออาหารผิดมาตรฐาน หรือภาชนะบรรจุที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือผิดอนามัยของประชาชน หรือที่มีลักษณะไม่ถูกต้องตามคุณภาพหรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดได้

เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นมีเฉพาะมาตรการดำเนินการกับตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็อาหารที่มีปัญหาหรือภาชนะบรรจุที่มีปัญหา แต่พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจครอบคลุมไปถึงการดำเนินการกับตัวบุคคลผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดด้วย กล่าวคือ ในการปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่สามารถดำเนินการปราบปรามการกระทำความผิดโดยการเอาตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเข้ามาสู่กระบวนการตามกฎหมายได้อย่างเด็ดขาดด้วยตนเอง ทั้ง ๆ ที่พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับการกระทำความผิดมากที่สุดย่อมทราบข้อเท็จจริงและรู้เห็นพยานหลักฐานต่าง ๆ ชัดเจนที่สุด

แม้ปัจจุบันการที่จะดำเนินการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารให้ครอบคลุมทั้งต่อทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและต่อตัวบุคคลผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด จะต้องดำเนินการโดยอาศัยการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในสังกัดของกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค (บก.ปคบ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้มีภารกิจเฉพาะในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค อาทิ การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหาร ยาและเครื่องสำอางก็ตาม แต่เนื่องจากกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค (บก.ปคบ.) มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะในการจับกุมและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหาร แตกต่างจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาหารซึ่งมักจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะในทางด้านวิชาการอาหาร ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการจับกุมและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารแต่อย่างใด

ดังนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่ายังไม่มีเหตุผลความจำเป็นที่ควรกำหนดเพิ่มอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 สามารถดำเนินการจับกุม

ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเข้ามาสู่กระบวนการตามกฎหมายได้อย่างเด็ดขาดด้วยตนเอง

ส่วนการสอบสวนหมายความถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ²² โดยที่ปัจจุบันเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจสายงานหนึ่ง แต่เนื่องจากในบางคดีที่การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนจำเป็นจะต้องอาศัยความรู้หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะในทางเทคนิคด้านวิชาการอาหาร เพื่อที่จะสามารถวินิจฉัยได้ว่าพยานหลักฐานนั้นจำเป็นที่จะรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนหรือไม่ หรือการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีนั้นเพียงพอสำหรับการที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องให้ศาลพิจารณาพิพากษาความผิดแล้วหรือไม่ อีกทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาหารถือได้ว่าเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับการกระทำความผิดและพยานหลักฐานมากที่สุดคนหนึ่ง การกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจในการสอบสวนย่อมทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานรวดเร็วและครบถ้วนยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรกำหนดเพิ่มอำนาจสอบสวนให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ในคดีที่การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนจำเป็นจะต้องอาศัยความรู้หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะในทางเทคนิคด้านวิชาการอาหาร โดยเทียบเคียงหลักการของมาตรการสอบสวนผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่จากพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 ของประเทศไทย

(3) แนวทางในการนำมาใช้

เมื่อพิจารณาหลักการของมาตรการสอบสวนผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 ของประเทศไทยเทียบเคียงกับพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2(11).

2522 แล้ว เห็นว่าควรเพิ่มอำนาจในการสอบสวนผู้กระทำความผิดให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยการเพิ่มเติมบทบัญญัติของพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 43/1 ความว่า

“ในกรณีมีเหตุอันสมควร เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาอาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการร่วมกับพนักงานสอบสวนได้ตามระเบียบที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย ในการนี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีฐานะเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

(4) ข้อสังเกตในการบังคับใช้

การบังคับใช้มาตรการสอบสวนผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ในแห่งหนึ่งถือได้ว่าเป็นมาตรการที่มีลักษณะคุ้มครองประชาชนผู้บริโภคอาหารโดยเป็นการเพิ่มเครื่องมือในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหาร ทำให้ผู้ประกอบการด้านอาหารเกิดความเกรงกลัวกฎหมาย แต่ในอีกแห่งหนึ่ง การบังคับใช้มาตรการจับกุมและสอบสวนผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่อาจถือได้ว่าเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ประกอบการด้านอาหารได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น ในการบังคับใช้อำนาจสอบสวนผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องเป็นกรณีที่เข้าเงื่อนไข 2 ประการ คือ 1. พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องได้รับคำสั่งจากเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาให้เข้าดำเนินการร่วมกับพนักงานสอบสวนได้ตามระเบียบฯ และ 2. ต้องเป็นกรณีมีเหตุอันสมควร ตัวอย่างเช่น ในคดีที่การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนจำเป็นต้องอาศัยความรู้หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะในทางเทคนิค เท่านั้น

4.2.3 มาตรการห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง

(1) หลักการ

มาตรการห้ามการประกอบอาชีพบางอย่างเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยอย่างหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น และศาลเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพ

หรือวิชาชีพนั้น และหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไปอาจจะกระทำความผิดเช่นเดียวกัน นั้นขึ้นอีก โดยศาลจะสั่งห้ามได้ไม่เกินกำหนดเวลา 5 ปีนับแต่วันพ้นโทษไปแล้ว

(2) เหตุผลความจำเป็น

เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มักจะเกิดขึ้นจากการที่ผู้ประกอบการด้านอาหารอาศัยโอกาสหรือช่องทางจากการประกอบอาชีพเกี่ยวกับอาหารนั้น ประกอบกับมาตรการพักใช้ใบอนุญาตและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบการด้านอาหารตามพระราชบัญญัติอาหารที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันมีขอบเขตการบังคับใช้ที่จำกัด กล่าวคือ มาตรการดังกล่าวสามารถบังคับใช้ได้เฉพาะกับผู้ประกอบการด้านอาหารที่เป็นผู้ซึ่งได้รับอนุญาตให้ประกอบการด้านอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เท่านั้น ดังนั้น เพื่อเป็นการตัดหรือลดโอกาสในการกระทำความผิดของผู้ประกอบการด้านอาหารรายนั้นจากการอาศัยช่องทางจากการประกอบอาชีพเกี่ยวกับอาหารนั้นอีกในระยะเวลาช่วงหนึ่งภายหลังพ้นโทษ และเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยด้านอาหารแก่ผู้บริโภคให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จึงเห็นว่าในคดีความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยแล้ว ศาลควรมีคำสั่งห้ามจำเลยประกอบอาชีพเกี่ยวกับอาหารนั้นอีกในระยะเวลาช่วงหนึ่งภายหลังพ้นโทษด้วยเสมอ เพื่อเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยด้านอาหารของผู้บริโภคโดยส่วนรวมอีกวิธีการหนึ่ง

(3) แนวทางในการนำมาใช้

มาตรการนี้เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องทำการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายใด ๆ อีก ผู้เขียนเพียงเสนอแนะว่าผู้มีอำนาจบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายนี้ (ศาล) ควรมีคำสั่งบังคับใช้มาตรการนี้ควบคู่ไปกับการพิพากษาลงโทษจำเลยในคดีความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่มีลักษณะการกระทำความผิดซ้ำซากหรือเป็นการกระทำที่กระทบต่อสาธารณะ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตัดหรือลดโอกาสในการกระทำความผิดของผู้ที่เคยกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารนั้นลง

(4) ข้อสังเกตในการบังคับใช้

การที่จะบังคับใช้มาตรการห้ามการประกอบอาชีพบางอย่างนี้ได้จะต้องเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นเท่านั้น ซึ่งไม่มีกำหนดไว้ว่าต้องลงโทษด้วยวิธีการใดหรือต้องลงโทษมากน้อยเพียงใด ดังนั้น แม้ศาลจะลงโทษจำเลยแต่เพียงเล็กน้อย ศาลก็มีอำนาจสั่งห้ามจำเลยประกอบอาชีพเกี่ยวกับอาหารได้

4.3 มาตรการเสริมอื่น

4.3.1 มาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานและข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผล

(1) หลักการ

มาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานและข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผลเป็นมาตรการเสริมที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศอังกฤษ สิงคโปร์ มาเลเซีย และพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 ของประเทศไทย แต่มาตรการดังกล่าวแตกต่างกันในแต่ละประเทศ กล่าวคือ มาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานและข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผลในกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศอังกฤษ สิงคโปร์ และมาเลเซีย นั้น มีประเด็นที่กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานไว้คล้าย ๆ กัน ได้แก่ ประเด็นความรับผิดชอบในชื่อที่ปรากฏอยู่บนอาหารหรือภาชนะบรรจุ ประเด็นความรับผิดชอบในการจำหน่ายของตัวแทนหรือลูกจ้าง ประเด็นความรับผิดชอบเกี่ยวกับใบรับรอง ฯลฯ

ส่วนมาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานและข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผลตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558²³ ของประเทศไทยได้มีการกำหนดข้อสันนิษฐานไว้เพียงประเด็นเดียวในประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบภายในของความผิดหรือเจตนาในการกระทำความผิดโดยพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์กำหนดข้อสันนิษฐานไว้ว่า “ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ขายจะปฏิเสธความรับผิดชอบโดยอ้างว่าไม่รู้ว่ามีอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ หรืออาหารสัตว์ที่ต้องควบคุมอื่นนอกจากอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ เป็นอาหารสัตว์ปลอมปนหรืออาหารสัตว์เสื่อมคุณภาพไม่ได้ เว้น

²³ พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558, มาตรา 60.

แต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาหารสัตว์นั้นไม่เป็นอาหารสัตว์ปลอมปนหรืออาหารสัตว์เสื่อมคุณภาพ” ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่า “ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ขายรู้ว่าอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ หรืออาหารสัตว์ที่ต้องควบคุมอื่นนอกจากอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ เป็นอาหารสัตว์ปลอมปนหรืออาหารสัตว์เสื่อมคุณภาพ” เป็นเพียงการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังจำเลยเท่านั้น ซึ่งจำเลยมีสิทธิพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้

ข้อสันนิษฐานในประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบภายในของความผิดหรือเจตนาในการกระทำความผิดมีปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศสิงคโปร์และมาเลเซียเช่นกัน ดังนี้

รัฐบัญญัติการขายอาหาร (บทที่ 283) ค.ศ. 1973²⁴ ของประเทศสิงคโปร์กำหนดข้อสันนิษฐานในประเด็นนี้ไว้ว่า “ในการพิจารณาคดี กรณีจำเลยขายอาหารหรือภาชนะบรรจุฝาฝืนรัฐบัญญัตินี้ ให้ถือว่าจำเลยกระทำโดยเจตนา เว้นแต่จำเลยจะสามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยได้ดำเนินการทุกอย่างที่สมเหตุสมผลแล้วเพื่อให้แน่ใจว่าการขายอาหารหรือภาชนะบรรจุจะไม่ฝ่าฝืนรัฐบัญญัตินี้” ซึ่งเห็นได้ว่าข้อสันนิษฐานนี้เป็นข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด กล่าวคือ เป็นเพียงการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังจำเลยเท่านั้น ซึ่งจำเลยมีสิทธิพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้

ส่วนพระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983²⁵ ของประเทศมาเลเซียกำหนดข้อสันนิษฐานในประเด็นนี้ไว้ว่า “ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการขายอาหารใด ๆ ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกภายใต้พระราชบัญญัตินี้ จำเลยไม่อาจแก้ต่างได้ว่าไม่มีเจตนากระทำความผิด เว้นแต่จำเลยจะพิสูจน์ได้ว่าเขาได้ใช้ทุกขั้นตอนที่สมเหตุสมผลแล้วเพื่อตรวจสอบจนแน่ใจว่าการขายอาหารนั้นมิได้เป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกภายใต้พระราชบัญญัตินี้” เห็นได้ว่าเป็นข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด กล่าวคือ เป็นเพียงการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังจำเลยเท่านั้น ซึ่งจำเลยมีสิทธิพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้

²⁴ Sale of Food Act 1973, section 32.

²⁵ Food Act 1983, section 23.

(2) เหตุผลความจำเป็น

ข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่า “ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ขายรู้ว่าอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ หรืออาหารสัตว์ที่ต้องควบคุมอื่นนอกจากอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ เป็นอาหารสัตว์ปลอมปนหรืออาหารสัตว์เสื่อมคุณภาพ” เป็นการผลักภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประเด็นดังกล่าวของโจทก์ไปให้แก่จำเลยแทน ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นข้อสันนิษฐานที่มีความสัมพันธ์อย่างสมเหตุสมผลกับข้อเท็จจริงเบื้องต้น²⁶ จึงเป็นข้อสันนิษฐานที่สอดคล้องกับแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานในทางอาญาตามที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 2.2.6.4 กล่าวคือ การที่จำเลยเป็นผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ขายอาหารสัตว์ย่อมสมควรที่จะรู้ว่าอาหารสัตว์ที่ตนผลิต นำเข้า หรือขายนั้นเป็นอาหารสัตว์ปลอมปนหรืออาหารสัตว์เสื่อมคุณภาพด้วย

นอกจากนี้ การที่โจทก์จะพิสูจน์ว่า “ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ขายรู้ว่าอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ หรืออาหารสัตว์ที่ต้องควบคุมอื่นนอกจากอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ เป็นอาหารสัตว์ปลอมปนหรืออาหารสัตว์เสื่อมคุณภาพ” กระทำได้ยากลำบากเนื่องจากพยานหลักฐานต่าง ๆ ย่อมอยู่ในความครอบครองของผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ขายอาหารสัตว์นั้น ดังนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรพิจารณานำข้อสันนิษฐานในประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบภายในหรือเจตนาในการกระทำความผิดมาใช้เป็นมาตรการเสริมตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เพื่อช่วยลดปัญหาและอุปสรรคในการพิสูจน์ความผิดดังกล่าวข้างต้น

เหตุผลสนับสนุนมาตรการนี้อีกประการหนึ่งก็คือ มาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานเช่นนี้เป็นการทำให้ผู้ประกอบการด้านอาหารใช้ความระมัดระวังในการผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายอาหารมากขึ้น และทำให้ต้องเก็บข้อมูล ทั้งเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารมากขึ้น เพื่อที่จะสามารถอ้างยันหรือปฏิเสธความรับผิดชอบผู้บังคับใช้กฎหมายได้เมื่อเกิดกรณีพิพาทขึ้น ซึ่งไม่น่าจะเป็นภาระต่อผู้ประกอบการด้านอาหารมากเกินไป มาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานเช่นนี้จึงถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยของอาหารให้ผู้บริโภคในอีกทางหนึ่งด้วยโดยปริยาย

²⁶ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร, 2555), หน้า 91-92.

(3) แนวทางในการนำมาใช้

เมื่อพิจารณาหลักการของมาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานและข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผลตามพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 ของประเทศอังกฤษ รัฐบัญญัติการขายอาหาร (บทที่ 283) ค.ศ. 1973 ของประเทศสิงคโปร์ พระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 ของประเทศมาเลเซีย และพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 ของประเทศไทย เฉพาะในประเด็นข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบภายในหรือเจตนาในการกระทำความผิดเทียบกับพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 แล้ว เห็นว่าควรเพิ่มข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบภายในหรือเจตนาในการกระทำความผิด โดยการเพิ่มเติมบทบัญญัติของพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 29/1 ความว่า

“ผู้ผลิตเพื่อจำหน่าย ผู้นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือผู้จำหน่ายจะปฏิเสธความรับผิดชอบโดยอ้างว่าไม่รู้
ว่าอาหารที่ตนผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอมหรืออาหารผิดมาตรฐาน
ไม่ได้ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาหารนั้นไม่เป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอม
หรืออาหารผิดมาตรฐาน”

(4) ข้อสังเกตในการบังคับใช้

ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบภายในหรือเจตนาในการกระทำความผิดตามที่กล่าวข้างต้นเป็นข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด เป็นเพียงการผลักภาระการพิสูจน์จากโจทก์ไปยังจำเลยเท่านั้น กล่าวคือ ในการบังคับใช้มาตรานี้ โจทก์จะต้องนำสืบข้อเท็จจริงให้ศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้ผลิตเพื่อจำหน่าย ผู้นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือผู้จำหน่ายอาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอมหรืออาหารผิดมาตรฐานนั้น และเมื่อโจทก์พิสูจน์ได้ดังนี้แล้ว โจทก์ก็จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนี้

อย่างไรก็ตาม ข้อสันนิษฐานนี้เป็นเพียงข้อสันนิษฐานเบื้องต้น จำเลยจึงมีสิทธิพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้ โดยจำเลยจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าตนมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาหารที่ตนผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายไม่เป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอมหรืออาหารผิดมาตรฐาน จำเลยจึงจะหลุดพ้นจากข้อสันนิษฐานดังกล่าว ซึ่งเห็นได้ว่า ถ้าจำเลยไม่รู้ว่าอาหารที่ตนผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอมหรืออาหารผิดมาตรฐานจริง จำเลยย่อมสามารถพิสูจน์ให้ผู้บังคับใช้กฎหมายเห็นถึงเหตุอันควรเชื่อได้ว่าตนไม่รู้ได้ เพราะจำเลยเป็นผู้ผลิตเพื่อจำหน่าย ผู้นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือผู้

จำหน่ายจึงย่อมต้องรู้ข้อเท็จจริงและมีเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารที่ตนผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายนั้นอย่างละเอียดยิ่งกว่าผู้อื่น

4.3.2 มาตรการกำหนดความรับผิดเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคล

(1) หลักการ

มาตรการกำหนดความรับผิดเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคลเป็นมาตรการเสริมที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศอังกฤษ มาเลเซีย และพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 ของประเทศไทย แต่มาตรการดังกล่าวแตกต่างกันในแต่ละประเทศ กล่าวคือ มาตรการกำหนดความรับผิดเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558²⁷ กำหนดความรับผิดเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคลไว้ว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งจะต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของบุคคลใด หรือไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย”

พระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990²⁸ ของประเทศอังกฤษกำหนดความรับผิดเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคลไว้ว่า “ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าสามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นโดยการอนุญาต ยินยอม หรือเนื่องมาจากการละเลยของผู้บริหาร กรรมการ ผู้จัดการ เลขานุการหรือเจ้าหน้าที่อื่นซึ่งปฏิบัติงานลักษณะเดียวกันในนิติบุคคลนั้น รวมทั้งบุคคลใดที่อ้างว่าได้กระทำในนามของนิติบุคคลด้วย บุคคลดังกล่าวมานี้และนิติบุคคลจะถือว่ามีความผิดและจะต้องรับผิดตามพระราชบัญญัตินี้” ซึ่งเห็นได้ว่ามีหลักการทำนองเดียวกันกับพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 ของประเทศไทย

²⁷ พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558, มาตรา 98.

²⁸ Food Safety Act 1990, section 36.

ส่วนพระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983²⁹ ของประเทศมาเลเซียกำหนดความรับผิดชอบไว้ว่า “ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกภายใต้พระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าผู้บริหาร กรรมการ ผู้จัดการ เลขานุการหรือเจ้าหน้าที่อื่นซึ่งปฏิบัติงานลักษณะเดียวกันในนิติบุคคลนั้น ในช่วงเวลาที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น บุคคลนั้นอาจถูกฟ้องว่ากระทำความผิดต่างหากหรือรวมฟ้องมาในคดีเดียวกันกับนิติบุคคลก็ได้ และในกรณีที่ศาลพิพากษาวานิติบุคคลกระทำความผิดตามกฎหมาย ให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นมีความผิดด้วย เว้นแต่ความผิดนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามวิสัย และในทุกสถานการณ์ดังกล่าว บุคคลเหล่านั้นสามารถพิสูจน์ได้ว่า 1.เขาไม่รู้ ไม่ได้ให้ความยินยอม หรือไม่ได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด และ 2.เขาได้ใช้ความระมัดระวังป้องกันอย่างสมเหตุสมผลแล้วเพื่อไม่ให้เกิดการกระทำความผิดเกิดขึ้น” ซึ่งเห็นได้ว่ามีหลักการแตกต่างกับพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 ของประเทศไทยและพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 ของประเทศอังกฤษ กล่าวคือ มาตรการกำหนดความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983 ของประเทศมาเลเซียเป็นการกำหนดข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความรับผิดชอบของผู้บริหาร ผู้จัดการหรือกรรมการ โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงการกระทำหรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลดังกล่าวก่อนเลย เป็นการนำเอาการกระทำความผิดของบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขในการสันนิษฐานให้บุคคลดังกล่าวมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา ข้อสันนิษฐานดังกล่าวเป็นการสันนิษฐานตั้งแต่แรกเริ่มว่าผู้บริหาร ผู้จัดการ กรรมการหรือบุคคลใดซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นได้กระทำความผิดด้วย ซึ่งเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังผู้บริหาร ผู้จัดการ กรรมการหรือบุคคลใดซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น มิใช่เพียงการสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบของความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดนั้นแล้ว ซึ่งหากมีการนำมาตรการกำหนดความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคลดังกล่าวของประเทศมาเลเซียมาใช้กับประเทศไทยย่อมไม่สามารถบังคับใช้ได้เนื่องจากขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไว้ในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555 และ 5/2556

²⁹ Food Act 1983, section 33A.

ส่วนหลักการของมาตรการกำหนดความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 ของประเทศไทยและพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 ของประเทศอังกฤษเป็นการที่กฎหมายกำหนดถือเอาพฤติการณ์หรือการกระทำของผู้ที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งก่อให้เกิดการกระทำผิดของนิติบุคคลว่าต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำของตนเอง จึงไม่ใช่ข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบของผู้บริหาร ผู้จัดการ กรรมการหรือบุคคลใดซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นไว้ก่อนตั้งแต่แรกเริ่มคดี แต่เป็นกรณีที่โจทก์ยังคงมีหน้าที่ที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำหรืองดเว้นการกระทำตามหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวก่อนว่าเป็นผู้สั่งการ หรือไม่สั่งการ หรือกระทำการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำและมีความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งหากมีการนำมาตรการกำหนดความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคลดังกล่าวมาใช้กับพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ย่อมสามารถบังคับใช้ได้เนื่องจากไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไว้ในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2556

(2) เหตุผลความจำเป็น

เนื่องจากนิติบุคคลเป็นเพียงสิ่งที่ไม่มีความคิดซึ่งกฎหมายสมมุติขึ้นให้มีสถานะทางกฎหมาย มีการกระทำ มีการแสดงเจตนาได้โดยผ่านทางผู้แทนนิติบุคคล ดังนั้น การกำหนดให้ผู้บริหาร ผู้จัดการ กรรมการหรือบุคคลใดซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นมีความรับผิดชอบในทางอาญาจากการเป็นผู้สั่งการ หรือไม่สั่งการ หรือกระทำการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลกระทำความผิดต่อกฎหมายและต้องรับโทษจึงถือเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหาร ผู้จัดการ กรรมการหรือบุคคลใดซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นใช้ความระมัดระวังในการสั่งการ หรือไม่สั่งการ หรือกระทำการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยของอาหารให้ผู้บริโภคในอีกทางหนึ่งด้วยโดยปริยาย

(3) แนวทางในการนำมาใช้

เมื่อพิจารณาหลักการของมาตรการกำหนดความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติความปลอดภัยของอาหาร ค.ศ. 1990 ของประเทศอังกฤษ พระราชบัญญัติ

อาหาร ค.ศ. 1983 ของประเทศมาเลเซีย และพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 ของประเทศไทย เทียบเคียงกับพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 แล้ว เห็นว่าควรเพิ่มข้อกำหนด ความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคล โดยการเพิ่มเติมบทบัญญัติของพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 74/1 ความว่า

“ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งจะต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของบุคคลใด หรือไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย”

(4) ข้อสังเกตในการบังคับใช้

ข้อกำหนดความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคลไม่ใช่ข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบให้ผู้บริหาร ผู้จัดการ กรรมการหรือบุคคลใดซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นมีความรับผิดชอบในทางอาญา แต่เป็นการที่กฎหมายกำหนดถือเอาพฤติการณ์ของผู้บริหาร ผู้จัดการ กรรมการ หรือบุคคลใดซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นซึ่งก่อให้เกิดการกระทำความผิดของนิติบุคคลว่าต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำของตนเอง กล่าวคือ การสั่งการ หรือไม่สั่งการ หรือกระทำการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำ เพราะฉะนั้น ข้อเท็จจริงที่ว่า “นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดซึ่งจะต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้” จึงเป็นเพียงเงื่อนไขประการหนึ่งของความผิดตามมาตรานี้เท่านั้น

4.3.3 มาตรการโฆษณาแก้ไขความเข้าใจผิดและประกาศการกระทำผิด

(1) หลักการ

มาตรการประกาศการกระทำผิดเป็นมาตรการที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยอาหารของประเทศสิงคโปร์และมาเลเซีย

รัฐบัญญัติการขายอาหาร (บทที่ 283) ค.ศ. 1973³⁰ ของประเทศสิงคโปร์กำหนดให้ผู้อำนวยการสำนักงานเกษตร อาหารและสัตว์มีอำนาจตีพิมพ์ชื่อและอาชีพของบุคคลซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดตามรัฐบัญญัตินี้ รวมทั้งสถานที่ประกอบธุรกิจของบุคคลนั้น ลักษณะการกระทำความผิด จำนวนค่าปรับ สิ่งของที่ถูกริบ และการลงโทษอื่น ๆ ใน the Gazette (สิ่งพิมพ์ทางการเกี่ยวกับกฎหมายของประเทศสิงคโปร์) หรือหนังสือพิมพ์ที่มีการจำหน่ายในสิงคโปร์ ทั้งนี้ ถ้าศาลมีคำสั่ง

พระราชบัญญัติอาหาร ค.ศ. 1983³¹ ของประเทศมาเลเซียกำหนดให้ตีพิมพ์ชื่อและอาชีพของบุคคลซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือข้อกำหนดใดที่ออกภายใต้พระราชบัญญัตินี้รวมทั้งสถานที่ประกอบธุรกิจของบุคคลนั้น ลักษณะการกระทำความผิด จำนวนโทษปรับและการริบทรัพย์ หรือบทลงโทษอื่น ๆ ในหนังสือพิมพ์ที่มีการจำหน่ายในประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้ ถ้าศาลมีคำสั่ง และศาลอาจสั่งเพิ่มเติมให้บุคคลซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดเป็นผู้ชำระค่าใช้จ่ายในการประกาศดังกล่าว และให้ถือว่าค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นค่าปรับตามที่ศาลกำหนดด้วย

ส่วนมาตรการโฆษณาแก้ไขความเข้าใจผิดเป็นมาตรการที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558³² ของประเทศไทย โดยกำหนดให้อธิบดีกรมปศุสัตว์มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือ ให้โฆษณาแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้เลี้ยงสัตว์ที่อาจเกิดขึ้นจากการโฆษณาที่ได้กระทำแล้ว ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของผู้เลี้ยงสัตว์

(2) เหตุผลความจำเป็น

เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารอย่างหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน คือ การอธิบาย นำเสนอหรือโฆษณาอาหารด้วยข้อความเท็จหรือทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารนั้น ซึ่งการกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวย่อมส่งผลให้ผู้บริโภคได้รับทราบข้อมูลที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง จนแม้กระทั่งบางครั้งผู้กระทำความผิดลักษณะดังกล่าวถูกพิพากษาว่ามีความผิดได้รับการลงโทษแล้ว แต่ผลของการกระทำความผิดของผู้

³⁰ Sale of Food Act 1973, section 43.

³¹ Food Act 1983, section 12.

³² พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558, มาตรา 64(2).

นั้นก็ยังคงมีอยู่เพราะผู้บริโภคที่ตกเป็นเหยื่อยังไม่ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อแก้ไขความเข้าใจที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนนั้น ช้ำร้ายกว่านั้นคือผู้บริโภคที่เคยตกเป็นเหยื่ออาจจะต้องตกเป็นเหยื่อซ้ำสองอีกก็เป็นไปได้

อีกทั้งการประกาศแจ้งการกระทำผิดที่เกี่ยวกับการบริโภคเช่นนี้ ย่อมถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคอื่นที่ยังไม่เคยตกเป็นเหยื่อด้วยไปในคราวเดียวกัน ซึ่งมาตรการโฆษณาแก้ไขความเข้าใจผิดและประกาศการกระทำผิดนี้เห็นได้ว่าเป็นมาตรการที่สอดคล้องกันลักษณะการกระทำผิดเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นการแก้ไขเยียวยาผลเสียหายจากการกระทำผิดไปในเวลาเดียวกันกับการป้องกันและลดโอกาสในการกระทำผิดในอนาคตอีกด้วย

แต่เนื่องจากในปัจจุบันพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มีมาตรการประกาศผลการตรวจพิสูจน์อาหาร³³ ซึ่งเป็นมาตรการที่กำหนดให้อำนาจสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาในการประกาศผลการตรวจพิสูจน์อาหารให้ประชาชนทราบในกรณีที่ปรากฏผลจากการตรวจพิสูจน์ว่าอาหารรายใดเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ตามมาตรา 26 หรือเป็นอาหารปลอมตามมาตรา 27 หรือเป็นอาหารผิดมาตรฐานตามมาตรา 28 หรือเป็นอาหารที่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรืออนามัยของประชาชน หรือภาชนะบรรจุรายใดประกอบด้วยวัตถุที่อาจเป็นอันตรายเมื่อใช้บรรจุอาหาร โดยให้ระบุข้อความดังต่อไปนี้ด้วย (ก) ในกรณีที่ปรากฏตัวผู้ผลิตโดยแน่ชัด ให้ระบุชื่อผู้ผลิตพร้อมทั้งชนิดและลักษณะของอาหารหรือภาชนะบรรจุนั้น และถ้าอาหารหรือภาชนะบรรจุดังกล่าวมีชื่อทางการค้าหรือลำดับครั้งที่ผลิตหรือนำเข้า ก็ให้ระบุชื่อทางการค้าและลำดับครั้งที่ผลิตหรือนำเข้านั้นด้วย แล้วแต่กรณี (ข) ในกรณีที่ปรากฏตัวผู้ผลิตโดยแน่ชัดแต่ปรากฏตัวผู้จำหน่าย ให้ระบุชื่อผู้จำหน่ายและสถานที่จำหน่าย พร้อมทั้งชนิดและลักษณะของอาหารหรือภาชนะบรรจุนั้น จึงเห็นได้ว่ามาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคอย่างรวดเร็วและครอบคลุมยิ่งกว่ามาตรการประกาศการกระทำผิดซึ่งเป็นมาตรการที่สามารถบังคับใช้ได้ก็ต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้วเท่านั้น

³³ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, มาตรา 30(3).

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่ายังไม่มีเหตุผลความจำเป็นที่ควรกำหนดเพิ่มอำนาจให้แก่เลขาธิการ คณะกรรมการอาหารและยาในการประกาศการกระทำความผิดแต่อย่างใด

4.3.4 การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการด้านอาหารและประชาชนผู้บริโภค

นอกจากมาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการกระทำซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และผลกระทบจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยแก่ผู้ประกอบการด้านอาหารและประชาชนผู้บริโภคถือได้ว่าเป็นมาตรการที่ไม่ใช่กฎหมายซึ่งน่าพิจารณานำมาใช้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ บางกรณีผู้ประกอบการด้านอาหารอาจกระทำความผิดลงไปโดยไม่ทราบว่าการกระทำของตนเองเป็นการกระทำความผิดซึ่งเห็นได้ว่ากรณีเช่นนี้ย่อมส่งผลเสียหายทั้งต่อผู้ประกอบการด้านอาหารเพราะเขาอาจจะมีชื่อเสียงและต้องรับโทษตามกฎหมายสำหรับการกระทำนั้น อีกทั้งต้องสูญเสียชื่อเสียงทางการค้า ส่วนในแง่ประชาชนผู้บริโภคเขาอาจได้รับผลเสียหายจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยหรืออาจได้รับข้อมูลเกี่ยวกับอาหารที่ไม่ถูกต้องและเป็นธรรม

นอกจากนี้ การที่ผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการกระทำซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และผลกระทบจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยย่อมเป็นการทำให้ผู้บริโภคเห็นถึงความสำคัญและไม่มองว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารเป็นเรื่องเล็กน้อยที่ไม่สามารถก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ตนได้ และเมื่อผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญนี้แล้ว เขาย่อมช่วยเป็นหูเป็นตาโดยการสอดส่องและแจ้งเหตุการณ์กระทำซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ด้วยอีกทางหนึ่งซึ่งย่อมเป็นการส่งเสริมการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ ของผู้บังคับใช้กฎหมายด้วย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

อาหารเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างมากต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ อาหารที่มีคุณภาพ สะอาดและปลอดภัยย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริโภค แต่ในทางกลับกันหากอาหารไม่มีคุณภาพ ไม่สะอาดหรือไม่ปลอดภัยย่อมก่อให้เกิดโทษต่อผู้บริโภค ตั้งแต่ระดับเจ็บป่วยเล็กน้อยไปจนถึง ก่อให้เกิดโรคที่ร้ายแรงและอาจถึงขั้นเสียชีวิตได้

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตาม พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นมาตรการทางกฎหมายหลักในการจัดการปัญหานี้ แต่ใน ปัจจุบันพบว่ามี การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องซ้ำซากในหลาย ผลิตภัณฑ์อาหาร อาทิ อาหารแปรรูปจากเนื้อสัตว์ อาหารทะเล ผักผลไม้ น้ำดื่ม ผลิตภัณฑ์เสริม อาหาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคในวงกว้าง และแม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้ดำเนินการบังคับ ใช้กฎหมายอย่างถึงที่สุดแล้วก็ตาม

แต่เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ใน บางกรณียากแก่การป้องกันและปราบปรามโดยการบังคับใช้แต่เพียงมาตรการทางกฎหมายในการ ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เพราะการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารในบางกรณีกระทำโดยอาศัยโอกาสหรือใช้ความรู้ในทาง วิชาชีพซึ่งผู้กระทำมีความรู้ความชำนาญทำให้รู้ช่องทางในการกระทำความผิดและการหลบเลี่ยงให้ พ้นจากเงื้อมมือของกฎหมายเป็นอย่างดี บางกรณีผลตอบแทนจากการกระทำความผิดมีมูลค่าสูงทำ ให้ผู้ประกอบการด้านอาหารนั้นมีมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด บางกรณีการพิสูจน์ความผิด กระทำไม่ได้หรือกระทำได้ยากลำบากทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวกฎหมาย บางกรณีการ กระทำความผิดไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกเจ็บแค้นแก่ประชาชนคนอื่นที่ไม่ได้เสียหายด้วยทำให้ประชาชน ผู้บริโภคมักไม่เห็นความสำคัญหรือให้ความช่วยเหลือในการป้องกันแล้วปราบปรามการกระทำ ความผิด บางกรณีการรับรู้ถึงผลเสียหายของผู้เสียหายต้องใช้ระยะเวลาานทำให้การป้องกันและ

ปราบปรามอาชญากรรมล่าช้าไม่ทันกาล จึงทำให้เข้าใจได้ว่าเพราะเหตุใดการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารถึงยังปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง

ด้วยเหตุที่การกระทำความผิดเกิดขึ้นเพราะ 2 สาเหตุหลัก ได้แก่ 1. มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด และ 2. โอกาสในการกระทำความผิด ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารจึงต้องพยายามตัดหรือลดมูลเหตุจูงใจและโอกาสในการกระทำลงให้ได้ ทำให้นำมาสู่ประเด็นปัญหาในการศึกษาวิจัยของผู้เขียนที่ว่า “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารที่สามารถลดโอกาสและลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดลงได้ควรเป็นอย่างไร” ซึ่งนอกจากมาตรการทางกฎหมายเพื่อลดสาเหตุหลักทั้งสองประการของการเกิดการกระทำความผิดแล้ว ผู้เขียนยังพบว่ามาตรการเสริมอื่นที่น่าพิจารณานำมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารอีกหลายมาตรการ

จากการศึกษาวิจัยพบว่ามาตรการทางกฎหมายที่น่าพิจารณานำมาใช้เพื่อลดสาเหตุหลักทั้งสองประการของการเกิดการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มีด้วยกันหลายมาตรการ ดังนี้

1. มาตรการปรับเงินโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดนั้น มาตรการนี้เป็นมาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด กล่าวคือ เนื่องจากบางกรณีผลตอบแทนจากการกระทำความผิดมีมูลค่าสูงมากทำให้ผู้ประกอบการด้านอาหารที่มีความโลภอาจเห็นว่าการลงมือกระทำความผิดถือเป็นการลงทุนอย่างหนึ่งที่มีความเสี่ยงหากลงมือกระทำความผิดแล้วหลุดรอดมาตรการทางกฎหมายได้ก็ถือว่าการลงทุนนั้นได้กำไร แต่ถ้าถูกจับได้ก็ถือเป็นเรื่องธรรมดาเพราะความเสี่ยงย่อมมีอยู่ในทุก ๆ การลงทุน

อย่างไรก็ตาม หากมาตรการลงโทษทางกฎหมายที่มีอยู่มีความไม่เด็ดขาดหรือไม่ได้สัดส่วนกับมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดย่อมก่อให้เกิดการละเมิดกฎหมายอย่างตั้งใจและผู้กระทำความผิดก็ยินยอมไม่ได้รับโทษตามกฎหมายเพื่อแลกกับผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับซึ่งมากกว่าอัตราโทษ ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คืออัตราโทษปรับตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งมีอัตราโทษปรับต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดนั้น

อัตราโทษปรับตามมาตรการนี้จะไม่ใช่การกำหนดอัตราโทษปรับที่มีขั้นต่ำและขั้นสูงสุดเช่น มาตรการปรับเงินแบบที่ใช้อยู่ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 แต่อัตราโทษปรับตามมาตรการนี้จะไม่มีอัตราขั้นต่ำ ทั้งนี้ เพราะบางกรณีอัตราโทษปรับขั้นต่ำอาจสูงเกินกว่าที่ควรก็เป็นไปได้จึงไม่ควรมีอัตราขั้นต่ำเพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดอัตราโทษให้เหมาะสมตามแต่ละคดีได้อย่างกว้างขวาง และประเด็นสำคัญคืออัตราโทษปรับขั้นสูงตามมาตรการนี้จะกำหนดขึ้นโดยคำนึงถึงมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้กระทำความผิดได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดนั้น ทั้งนี้ เพื่อทำให้เกิดความยืดหยุ่นสามารถบังคับใช้อย่างได้สัดส่วนกับทุกคดีโดยไม่ต้องกังวลว่าอัตราโทษปรับขั้นสูงจะไม่สูงพอที่จะลดมูลเหตุจูงในการกระทำความผิดลงได้ อีกทั้งไม่ต้องกังวลในประเด็นว่าภาวะเงินเฟ้อจะทำให้มูลค่าอัตราค่าปรับต่ำลงในอนาคต

2. มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน (Civil Forfeiture) ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรการนี้เป็นมาตรการลดมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในบางกรณีการที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยจนปราศจากข้อสงสัยกระทำได้ยากลำบากหรือบางกรณีจำเลยได้มีการแปลงสภาพทรัพย์สินที่ได้รับมาจากการกระทำความผิดเพื่อให้รอดพ้นจากมาตรการลงโทษริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้จึงควรนำมาตรการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน (Civil Forfeiture) ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาใช้บังคับกับความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งมีลักษณะเป็นเชิงการค้าด้วย เพื่อที่จะสามารถดำเนินการริบทรัพย์สินที่ได้รับมาจากการกระทำความผิดได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

3. มาตรการห้ามประกอบอาชีพบางอย่างตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรการนี้เป็นมาตรการลดโอกาสในการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาในส่วนของบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการเพื่อความปลอดภัย กล่าวคือ ในกรณีที่สามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้และศาลพิพากษาลงโทษจำเลย นอกจากศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยแล้ว ศาลควรสั่งไว้ในคำพิพากษาดังกล่าวให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยโดยการห้ามจำเลยประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารของจำเลยด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่มีลักษณะการกระทำความผิดซ้ำซากหรือเป็นการกระทำที่กระทบต่อสาธารณะ

นอกจากมาตรการทางกฎหมายที่น่าพิจารณานำมาใช้เพื่อลดสาเหตุหลักทั้งสองประการของการเกิดการกระทำผิดโดยตรงแล้ว จากการศึกษาวิจัยยังพบว่ามาตรการเสริมอื่นอีกที่น่าพิจารณานำมาใช้เพื่อเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้ดียิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการคุ้มครองประชาชนผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคอาหารอีกทางหนึ่งด้วยโดยปริยาย

4. มาตรการเรียกเก็บและทำลายอาหาร มาตรการนี้เป็นมาตรการเพิ่มอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 กล่าวคือ ในกรณีที่ปรากฏผลการตรวจสอบหรือตรวจวิเคราะห์ว่า อาหารใดเป็นอาหารไม่ปลอดภัยหรือเป็นอาหารที่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรืออนามัยของประชาชน พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเรียกเก็บหรือสั่งให้ผู้ผลิต นำเข้าหรือจำหน่ายอาหารเรียกเก็บอาหารดังกล่าวของตนคืนได้ภายในระยะเวลาที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด ทั้งนี้ เพื่อลดโอกาสที่ผู้บริโภคจะได้รับอันตรายจากอาหารที่มีปัญหานั้น

5. มาตรการสอบสวนผู้กระทำความผิดโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ มาตรการนี้เป็นมาตรการเพิ่มอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในกรณีมีเหตุอันสมควร พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับคำสั่งจากเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา มีอำนาจสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนได้

6. มาตรการกำหนดข้อสันนิษฐานและข้อแก้ต่างที่สมเหตุสมผล กล่าวคือ เนื่องจากการพิสูจน์เจตนาในการกระทำความผิดของจำเลยกระทำได้ยากลำบาก เพราะพยานหลักฐานในการพิสูจน์ส่วนใหญ่มักอยู่ในความครอบครองของจำเลย การกำหนดข้อสันนิษฐานข้อเท็จจริงเบื้องต้นบางประการจึงจำเป็นเพื่อให้จำเลยซึ่งย่อมมีพยานหลักฐานว่าตนเองไม่ได้มีเจตนากระทำความผิดแสดงหลักฐานนั้นออกมา อีกทั้งมาตรการนี้ยังทำให้ผู้ประกอบการด้านอาหารใช้ความระมัดระวังในการผลิต นำเข้าหรือจำหน่ายอาหารมากขึ้น และทำให้ต้องเก็บข้อมูล ทั้งเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารมากขึ้น เพื่อที่จะสามารถอ้างยืนยันหรือปฏิเสธความรับผิดชอบได้เมื่อเกิดกรณีพิพาทขึ้น

7. มาตรการกำหนดความรับผิดเนื่องจากการกระทำของนิติบุคคล กล่าวคือ เนื่องจากนิติบุคคลเป็นเพียงสิ่งที่ไม่มีความคิดซึ่งกฎหมายสมมุติขึ้นให้มีสถานะทางกฎหมาย มีการกระทำ มีการแสดงเจตนาได้โดยผ่านทางผู้แทนนิติบุคคล ดังนั้น การกำหนดให้ผู้แทนนิติบุคคลมีความรับผิดในทางอาญาจากการเป็นผู้สั่งการ หรือไม่สั่งการ หรือกระทำการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำจน

เป็นเหตุให้นิติบุคคลกระทำความผิดต่อกฎหมายและต้องรับโทษจึงถือเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้แทนนิติบุคคลใช้ความระมัดระวังในการสั่งการ หรือไม่สั่งการ หรือกระทำการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองด้านความปลอดภัยของอาหารให้แก่ผู้บริโภคในอีกทางหนึ่งด้วยโดยปริยาย

นอกจากมาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการกระทำซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และผลกระทบจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยแก่ผู้ประกอบการด้านอาหารและผู้บริโภคถือได้ว่าเป็นมาตรการที่ไม่ใช่กฎหมายซึ่งน่าพิจารณานำมาใช้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ บางกรณีผู้ประกอบการด้านอาหารอาจกระทำความผิดลงไปโดยไม่ทราบว่าการกระทำของตนเป็นการกระทำความผิดซึ่งเห็นได้ว่ากรณีเช่นนี้ย่อมส่งผลเสียหายทั้งต่อผู้ประกอบการด้านอาหารเพราะเขาอาจจะมีชื่อเสียงและต้องรับโทษตามกฎหมายสำหรับการกระทำนั้น อีกทั้งต้องสูญเสียชื่อเสียงทางการค้า ส่วนในแง่ผู้บริโภคเขาอาจได้รับผลเสียหายจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยหรืออาจได้รับข้อมูลเกี่ยวกับอาหารที่ไม่ถูกต้องและเป็นธรรม

นอกจากนี้ การที่ผู้บริโภคมักมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการกระทำซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และผลกระทบจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยย่อมเป็นการทำให้ผู้บริโภคเห็นถึงความสำคัญและไม่มองว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับอาหารเป็นเรื่องเล็กน้อยที่ไม่ส่งผลเสียหายกระทบกระเทือนแก่ตนได้ และเมื่อผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญเช่นนี้แล้ว เขาย่อมให้ความช่วยเหลือและเป็นหูเป็นตาโดยการสอดส่องและแจ้งเหตุการณ์กระทำซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ด้วยอีกทางหนึ่ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสนับสนุนให้การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ ของผู้บังคับใช้กฎหมายกระทำได้ง่ายขึ้นด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. ควรแก้ไขบทลงโทษตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ในประเด็นอัตราโทษปรับตั้งแต่มาตรา 47-74 ในส่วนที่มีการกล่าวถึงอัตราโทษปรับขั้นต่ำและขั้นสูงทั้งหมด โดยแก้จากคำว่า

“ปรับไม่เกิน...บาท” หรือ “ปรับตั้งแต่...บาทถึง...บาท” เป็นคำว่า “ปรับเป็นเงินไม่เกินสองเท่าของมูลค่าผลตอบแทนที่ผู้นั้นได้รับไว้หรือพึงจะได้รับไว้จากการกระทำความผิดนั้น” เพื่อทำให้เกิดความยืดหยุ่นในการบังคับใช้

2. ควรกำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งมีลักษณะเป็นเชิงการค้าเป็นความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เพื่อที่จะสามารถนำมาตราการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน (Civil Forfeiture) ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาบังคับใช้ได้

3. ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ในประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 ควรเพิ่มข้อสันนิษฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับองค์ประกอบภายในหรือเจตนาในการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

3.2 ควรเพิ่มข้อกำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคลอื่นเนื่องมาจากการกระทำของนิติบุคคลซึ่งเกิดจากการสั่งการ หรือไม่สั่งการ หรือกระทำการ หรือไม่กระทำการ อันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของผู้แทนนิติบุคคลนั้น

3.3 ควรเพิ่มอำนาจให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 สามารถเรียกเก็บและทำลายอาหารได้ ในกรณีที่ปรากฏผลการตรวจสอบหรือตรวจวิเคราะห์ว่า อาหารนั้นเป็นอาหารที่ไม่ปลอดภัยหรือน่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรืออนามัยของประชาชน

3.4 ควรเพิ่มอำนาจให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งได้รับคำสั่งจากเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาสามารถเข้าร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนได้

4. ในคดีความผิดเกี่ยวกับอาหารตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยแล้ว ศาลควรมีคำสั่งห้ามจำเลยประกอบอาชีพเกี่ยวกับอาหารนั้นอีกในระยะเวลาช่วงหนึ่งภายหลังพ้นโทษด้วยเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่มีลักษณะการกระทำความผิดซ้ำซาก

หรือเป็นการกระทำที่กระทบต่อสาธารณะ เพื่อเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยด้านอาหารของผู้บริโภคโดยรวม

5. ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการกระทำซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และผลกระทบจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยแก่ผู้ประกอบการด้านอาหารและประชาชนผู้บริโภค



รายการอ้างอิง

- Agri-Food and Veterinary Authority of Singapore. Annual Report 2009/2010 [Online]. Available from: <http://www.ava.gov.sg/docs/default-source/publication/annual-report/corp09-10> [Jun 30, 2015].
- . Annual Report 2010/2011 [Online]. Available from: <http://www.ava.gov.sg/docs/default-source/publication/annual-report/corp10-11> [Jun 30, 2015].
- . Annual Report 2011/2012 [Online]. Available from: <http://www.ava.gov.sg/docs/default-source/publication/annual-report/corp11-12> [Jun 30, 2015].
- . Annual Report 2012/2013 [Online]. Available from: <http://www.ava.gov.sg/docs/default-source/publication/annual-report/corp12-13> [Jun 30, 2015].
- . Annual Report 2013/2014 [Online]. Available from: <http://www.ava.gov.sg/docs/default-source/publication/annual-report/avaar20132014thinkfresh> [Jun 30, 2015].
- Avner Bar-Ilan and Bruce Sacerdote. Response to Fines and Probabilities in a Natural Experiment. Journal of Law and Economics 47 (April 2004).
- Edwin H. Sutherland, and Donald R. Cressey. Principles of Criminology. Philadelphia: Lippincott, 1966.
- Food Standards Agency. Annual Report and Consolidated Accounts 2013/14 [Online]. Available from: <https://www.food.gov.uk/sites/default/files/multimedia/pdfs/publication/fsa-report-accounts-2014.pdf> [Jun. 30, 2015].
- . Barton Farm Dairy Recalls Its Raw Cow's Drinking Milk Due to a Potential Link to Two Cases of E.Coli O157 [Online]. Available from: <http://www.food.gov.uk/enforcement/alerts/2014/13119/barton-farm-dairy-recalls-raw-drinking-milk> [Apr.28, 2015].

- . The Food Safety Act 1990 – a Guide for Food Businesses [Online]. Available from:
<http://www.food.gov.uk/multimedia/pdfs/fsactguidefoodbusiness.pdf> [Apr.28, 2015].
- . Hancocks Cash & Carry Recalls Vidal Space Juice Due to Presence of Mould [Online]. Available from:
<http://www.food.gov.uk/enforcement/alerts/2015/13554/space-juice-recalled> [Apr.28, 2015].
- . Mars Chocolate Uk Recalls Galaxy Cookie Crumble Chocolate Bars That Possibly Contain a Small Piece of White Plastic [Online]. Available from:
<http://www.food.gov.uk/enforcement/alerts/2015/13875/galaxy-cookie-crumble-chocolate-bars-recalled> [Apr.28, 2015].
- H. L. A. Hart. Punishment and Responsibility. New York and Toronto: Oxford University Press, 1968.
- John L. Hagan Richard A. Gillis and David Brownfield. Criminological Controversies : A Methodical Primer. Boulder: Westview Press, 1996.
- June Andenaes. General Prevention Revisited : Research and Policy Implications. Journal of Criminal Law and Criminology 66 (September 1975).
- Ministry of Health Malaysia. Annual Report 2010 [Online]. Available from:
http://vlib.moh.gov.my/cms/documentstorage/com.tms.cms.document.Document_6e0c2a63-c0a81049-a72c2000-f090b309/Annual%20Report%202010.pdf [Jun 30, 2015].
- . Annual Report 2011 [Online]. Available from:
http://vlib.moh.gov.my/cms/documentstorage/com.tms.cms.document.Document_8fdc05bd-a02c4149-1aa2ef00-4dabea79/Annual%20Report%202011.pdf [Jun 30, 2015].
- . Annual Report 2012 [Online]. Available from:
http://vlib.moh.gov.my/cms/documentstorage/com.tms.cms.document.Document_433472a1-a02c4149-1b47cc20-e49f321e/2012%20%28English%29.pdf [Jun 30, 2015].

- President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. The Challenge of Crime in a Free Society. New York: E.P. Dutton, 1968.
- Richard C. Jeffrey. Crime Prevention through Environmental Design. Beverly Hills, California: Sage Publications, 1977.
- Sutherland, E. H. White Collar Crime the Uncut Version. New Haven and London: Gilbert and Colin Goff C Yale University Press, 1983.
- Todd L. Cherry. Financial Penalties as an Alternative Criminal Sanction: Evidence from Panel Data. Atlantic Economic Journal 29, 4 (2001).
- Torfaen County Borough Council V Douglas Willis Limited [2013] Uksc 59. [Online]. Available from: https://www.supremecourt.uk/decided-cases/docs/UKSC_2012_0087_Judgment.pdf [Apr.28, 2015].
- United Nations Social Defence Research Institute. Economic Crises and Crime. Rome: United Nations Social Defence Research Institute, 1976.
- University of Reading. Uk Food Law Court Cases [Online]. Available from: <http://www.foodlaw.rdg.ac.uk/uk/cases.htm> [Apr.28, 2015].
- กมลศักดิ์ หมื่นภักดี. การกำหนดให้ความผิดอาญาร้ายแรงตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 เป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2552.
- กรมสอบสวนคดีพิเศษ. ดีเอสไอ-สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ และ อย. สนธิกำลังเข้าตรวจสอบโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร และบริษัท เมโซ เอ็นเทอร์ไพรซ์ จำกัด [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dsi.go.th/view.aspx?tid=T0000739> [เข้าถึงเมื่อ 30 มิถุนายน 2558]
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลสยาม พรินต์ติ้ง, 2551.
- คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ. กรอบยุทธศาสตร์ การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, 2554.
- จรัญ ภักดีธนากุล. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง, 2556.

- ชัยนันท์ แสงปุตตะ. กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน: ศึกษาเฉพาะกรณี ความผิดมูลฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. 2541.
- ชาย เสวกุล. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517.
- ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556.
- ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. ทฤษฎีการลงโทษ. ใน แนวการศึกษาชุดวิชา กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 1-7. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2555.
- ธานี วรรักษ์. หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วิญญูชน, 2557.
- ธานี สิงหนาท. คำอธิบาย พยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง, 2557.
- นันทิ จิตสว่าง. การป้องกันอาชญากรรม. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 10. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2555.
- นิกร เกริกกุล. การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน : ทฤษฎี กฎหมายและแนวทางปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: Translators-at-Law.Com, 2543.
- ประธาน วัฒนาวณิชย์. อาชญากรรมทางเศรษฐกิจในสังคมที่เปลี่ยนแปลง : ความหมาย ขอบเขต และมาตรการแก้ไข. วารสารนิติศาสตร์ 23, 3 (กันยายน 2536).
- ประภาพร ขอไพบูลย์ และคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ “ศึกษาและยกย่องกฎหมายอาหารตามมาตรฐานสากล”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. ความขัดแย้งด้านปรัชญาอาชญาวิทยาซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม 1, 3 (2525).
- เพียว ศรีแสงทอง. การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำผิด. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.
- พรทิพย์ คำพอ. กฎหมายสาธารณสุข พระราชบัญญัติอาหาร. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสารการพิมพ์, 2544.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. คำอธิบาย กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง, 2555.

- พัฒน์ สุจำนงค์. การสุขาภิบาลอาหาร (Food Sanitation). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2526.
- ไพโรจน์ แก้วมณี. พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522. ใน คำอธิบายกฎหมายอาหารและยา. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2546.
- . เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง การพิจารณาทางคดีตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. ใน พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2535.
- ภักดี โพธิศิริ. อาหารปลอดภัย : มาตรการทางกฎหมายหรือความสมัครใจ. ใน การประชุมสัมมนาทางวิชาการ : โรคติดต่อจากอาหารและการจัดระบบเฝ้าระวังการตั้งยาของจุลชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- วีระพงษ์ บุญโยภาส. กระบวนการยุติธรรมกับกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547.
- . อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ Economic Crime. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2552.
- สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร. อาหารขายในไทย 1 ใน 3 ไม่ปลอดภัย [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.fic.ifrpd.ku.ac.th/fic/index.php/th/food-news-by-category-menu/240-food-21-06-2013.html [เข้าถึงเมื่อ 21 มิถุนายน 2556]
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. นิติเศรษฐศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2554.
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. จับผลิตภัณฑ์สุขภาพผิดกฎหมายครั้งใหญ่ ส่งท้ายปี 2555 พร้อมกับปฏิบัติการ Opson มุ่งเป้าจับกุมผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่ได้มาตรฐาน. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2555.
- . เตือนและเฝ้าระวังรังนกปลอม. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2553.
- . บุกทลายแหล่งผลิตและขายส่งผลิตภัณฑ์สุขภาพผิดกฎหมาย ส่งขายต่างจังหวัด ย่านดอนเมือง มูลค่าของกลางกว่า 1.5 ล้านบาท. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2555.
- . บุกสถานที่จำหน่ายอาหารเจปลอมรายใหญ่ ย่านสุขสวัสดิ์ พบมี DNA เนื้อสัตว์ผสม หลอกหลวงผู้บริโภคในช่วงเทศกาลกินเจ. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2554.

- . อย. โชว์ผลงานตรวจจับ 2 ครั้งล่าสุด บุกทลายแหล่งจำหน่ายกาแฟอันตรายอย่างลัดอ้วน และแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์เสริมอาหารผิดกฎหมาย รวมลูกอมที่เป็นข่าวที่อ้างแก้เมา ลดกลิ่น แอลกอฮอล์. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2556.
- . อย. พบผลิตภัณฑ์เสริมอาหารปลอมเกลื่อน ขอผู้บริโภคอย่าหลงเชื่อ เสี่ยงอันตราย. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2552.
- . อย. ร่วมกับ บก.ปคบ. บุกทลายบริษัทขายตรงผลิตภัณฑ์เสริมอาหารผิดกฎหมายรายใหญ่ อ้างสรรพคุณสินค้าบำรุงสุขภาพ ยึดของกลางมูลค่ากว่า 1.2 ล้านบาท. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2555.
- . อย. เผยผลตรวจพิสูจน์อาหาร พบสารไซบูทรามินในผลิตภัณฑ์กาแฟหลายยี่ห้อ. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2556.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. พบโฆษณาผิดกฎหมายสูง 64% [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th/Content/20078-พบโฆษณาผิดกฎหมายสูง%2064.html> [เข้าถึงเมื่อ 21 เมษายน 2558]
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. อย.ร่วมกับ บก.ปคบ. และ สสจ.สุพรรณบุรีจับผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารชื่อดังรายใหญ่คาน้ำคาเขา พบวัตถุต้องสงสัยเป็นยาลดความอ้วน! ยึดของกลาง 10 ล้านบาท. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2557.
- สำนักสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. อย. ผนึกกำลัง กสทช., กระทรวง ICT, บก.ปคบ. จัดการแก้ไข ปัญหาการโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพผิดกฎหมาย ปี 2558 ทางสื่อทีวี วิทยุ อินเทอร์เน็ต โซเชียลมีเดีย เพิ่มบทลงโทษสูงขึ้น [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://pr.moph.go.th/iprg/include/admin_hotnew/show_hotnew.php?idHot_new=72494 [เข้าถึงเมื่อ 21 เมษายน 2558]
- สุนัย จันทร์ตริ. การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพบางอย่างตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2535.
- สุพจน์ สุโรจน์. ทฤษฎีการลงโทษและแบบของการลงโทษ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 10. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2555.
- สุวงศ์ ศาสตราวหา สุรชาติ ฌ นองคาย และพิพัฒน์ ทองผดุงโรจน์. กฎหมายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม Public Health Laws. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2536.

- สุขุม ศุภนิตย์. คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- อัจฉริยา ชูตินันท์. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.
- อิสร์กุล อุณหเกตุ. ระบบค่าปรับทางอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์пенไท, 2556.
- อุททิศ แสนโกศิก. กฎหมายอาญา ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนคร: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ, 2525.



ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายสุภณัฐ โสทธิพันธุ์ เกิดเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2532 สำเร็จการศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ระดับปริญญา
ตรีนิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) จากคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อปี
การศึกษา 2554 และสอบไล่ได้ความรู้ชั้นเนติบัณฑิตจากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติ
บัณฑิตยสภา สมัยที่ 66

